

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

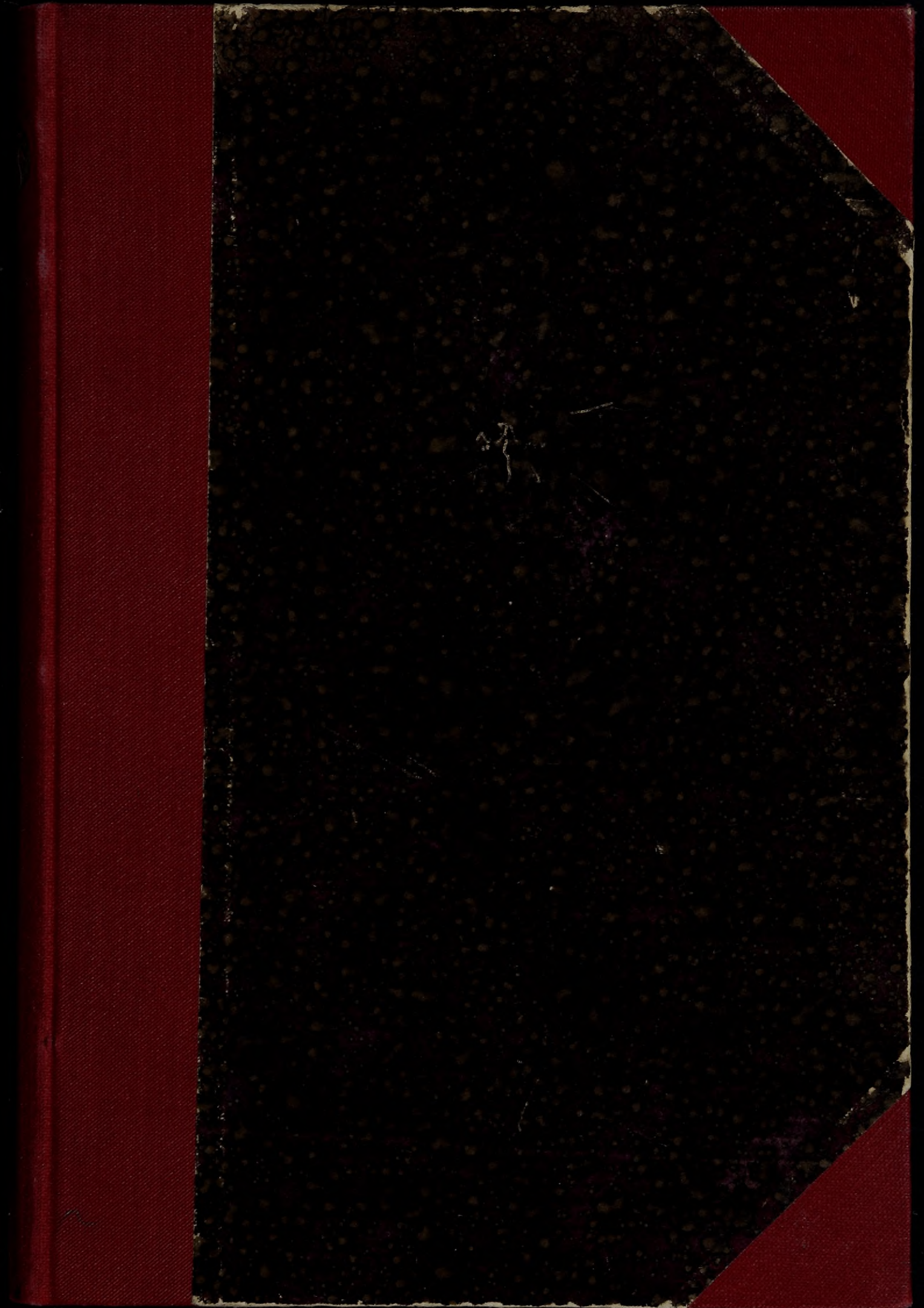
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

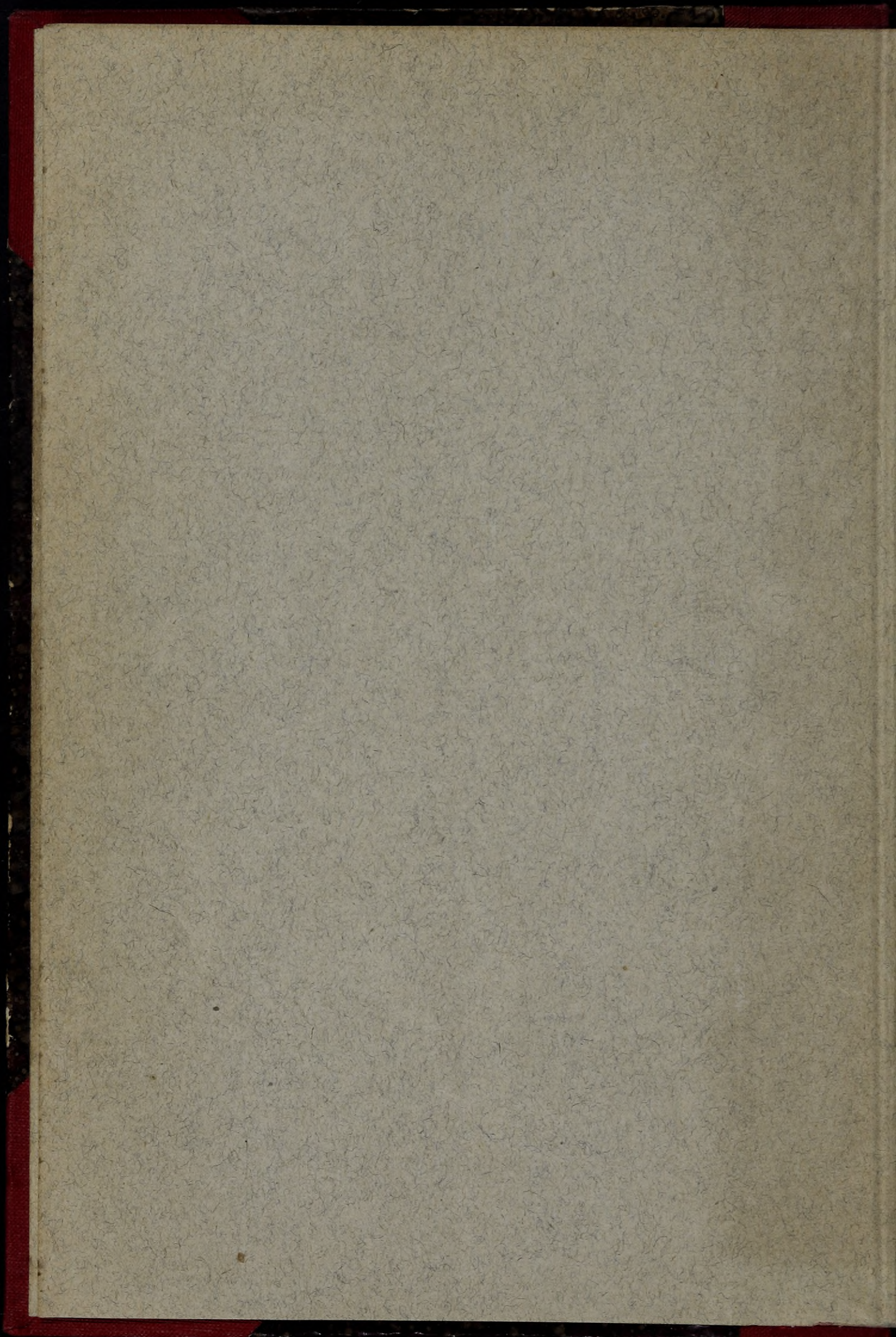
LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vett.
Su.

AUGUST STRINDBERG

SCHANDALA

BERÄTTELSE

STOCKHOLM
C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS-AKTIEBOLAG

På

C. & E. Gernandts Förlags-Aktiebolag

har utkommit och finnes i hvarje bokhandel

Gernandts Konversationslexikon

sammandraget och redigeradt
på grundvalen af Nordisk Familjebok.

Komplett i 4 band: häftadt 24 kr.
inbundet 34 kr.

Supplement till Gernandts Konversationslexikon är under utgifning och erhålles gratis vid köp af hela arbetet.

PHARMACA COMPOSITA

—Andra upplagan—

Pris: 6 kr. 50 öre.

SUPPLEMENT

till

PHARMACA COMPOSITA

—Andra upplagan—

Pris: 1 kr.

D:r Anton Nyströms

Allmän Kulturhistoria

Komplett i 6 band; häftad 16 kr. 50 öre,
inbunden 24 kr.

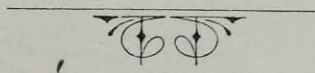
V. 11
So

TSCHANDALA

BERÄTTELSE FRÅN 1600-TALET

AF

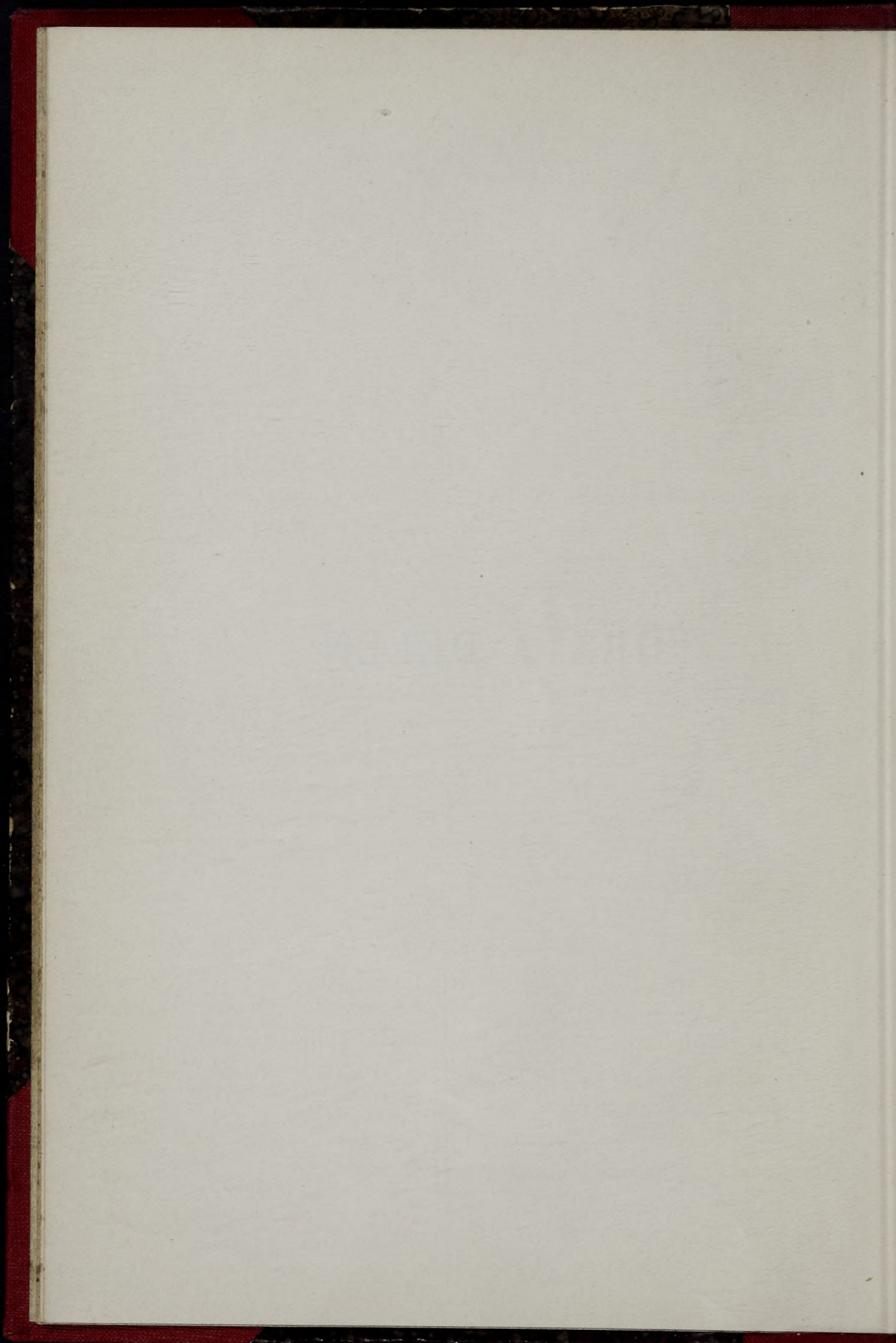
AUGUST STRINDBERG.

STOCKHOLM
C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM 1897,
KÔERSNERS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.

FÖRSTA DELEN.

Den lärde magister Andreas Törner satt i sin kammare i korsvirkeshuset vid Lilla Gråbrödragatan i Lund en aprildag mot slutet af Karl XI:s regering och kände sig tungsint till humöret. Studenterna vid det nyligen stiftade universitetet, till större delen danskar, som skulle lära sig svenskt språk och svenska seder, hade efter vanligheten anstiftat spektakel och okynniga upptåg, men ställt till så klokt, att de skyldiga icke kunde ertappas. Magistern, som aldrig steg upp i katedern utan att framtaga ur bakfickan en laddad ryttarpistol, som han med ostentation lade bredvid sitt vattenglas, hade i dag haft den oturen att strax vid början af föreläsningen sätta sig ned i golvet till följd af att stolen var sönderbruten och helt klen hoplimmad igen. Någon munterhet hade icke dervid kommit till utbrott, dess värre; ty nu fanns det ingen som han kunde låta umgälla saken, och att anställa undersökningar efter gerningsmannen var som att skjuta skarpt i tomma luften.

Magisterns missmod hade också en stund förut fått ny näring; ty nu, när terminen nalka-

des sitt slut, hade han gjort sig räkning på att få tillbringa sommaren i Vexjö, hvarifrån han var hemma, men rektorn hade nyss meddelat honom kunglig resolution om att han, i betraktande af den jäsning som rådde i de eröfrade provinserna, skulle stanna i landet och med sin närvaro inverka på de hårda sinnena, genom samqväm och ordskifte göra sig underkunnig om befolkningens tänkesätt och arbeta för *uniformitetens* införande.

Det var icke något beqvämt göra att bekläda ett docentembete i dessa tider, och för att ingjuta respekt hos studenterna brukade rektorn välja ut starka och manhaftiga karlar, som när så behöfdes kunde taga nappatag med auditoriet, och magister Andreas hade anträdt sin akademiska bana beväpnad med en hagtornspåk, medelst hvilken han under en och en half timme hade tillbakaslagit stormningen mot katedern med den påföljd att han och sex studiosi måste tas in på sjukhuset. Han var en hård man, hade i sin ungdom varit med i kriget, hade deltagit i slaget vid Lund och bar åtskilliga skråmor i ansigtet. Hans lärofack var politik och ekonomi, till hvilket senare ämne räknades djur- och växtlära, hushållningslära och fysik. Nu när sommaren nalkades och hemlängtan efter födelsebygdens granskogar började pina hans sinne, men ingen utsigt fanns till att få denna längtan tillfredsställd, hade han hört sig om efter en sommarbostad nere åt kusten, der han kunde få tillfälle

att samla växter och insekter och bo i närheten af någon större skog jämte sin familj, som bestod af hustru och två barn. Dock hade han på förhand bestämt sig för att icke hyra in sig hos bönder eller fiskare, med hänsyn till det hos småfolket rådande agget mot Sverige, men han hade hört sig före hos de köpmän der han var kund, om någon herrskapsfamilj kunde vara hågad afstå ett par rum med kök och erforderliga uthus, och han hade just genom kramhandlaren fått vink om ett bra ställe, hvars egare kunde väntas in till staden en af de närmaste dagarne.

Det var egentligen icke i dessa sommarfunderingar magister Andreas var försjunken, när han satt i sin läderstol och rökte holländsk knaster och det knackade på hans kammardörr. Vid hans tankspridda »stig in!» öppnades dörren först på glänt och efter några ögonblick på vid gafvel af en svartmuskig karl af medellängd, klädd som en förmögen borgare och temligen ung. Den inträdande kastade snabba blickar omkring i rummet, som om han letade efter någonting, undersökte skrifbordet och bokhyllorna och bockade sig ödmjukt och smilande för magistern, hvilken anmodade honom om att säga sitt ärende. Men mannen tycktes inte vara böjd att tala så oförberedt, utan slog bugter på kroppen och ville synbarligen aflocka den andre något, som han kunde svara på.

»Hvem är Ni», sporde magistern till slut, på en gång otålig och orolig.

»Jag ber så mycket om ursäkt, men jag kommer i anledning af en lägenhet att hyra för sommaren», svarade den okände, på hälften danska och hälften svenska.

»Jaså», sade magistern på bruten danska för att visa sig tillmötesgående. »Hvad har ni att bjuda på?»

Den okände tycktes öfverväga sitt svar och känna sig före, som om det gällde att träffa den ömma punkten.

»Jag har ett slott!» utbrast han ändtligen.

Magistern rynkade på näsan.

»Det vill säga, om man så önskar. Törs jag annars fråga, hvad herren vill ha?»

Jag vill ha en bra lägenhet med trädgård . . .»

»Ja, jag är trädgårdsmästare», inföll den okände.

Magistern tyckte icke hans hvita hy tydde på att han var trädgårdsarbetare, men det fick gå.

»Är Ni egaren», tog han upp tråden igen.

»Nej, det är jag inte, jag är bara förvaltare, men baronessan sitter sjelf nere i vagnen, om magistern vill göra sig besvär med att stiga ner.»

Då magistern kom ned, var den så kallade baronessan redan stadd i underhandling med magisterns hustru, baronessan sittande i en stor kaross från drottning Kristinas tid, förspänd med två löjliga hästar, som buro seldon med friherrekronor på. Och på kuskbocken satt en

karl klädd i papegoj-färgadt livré, vanvördigt flinande hvarje gång han såg sig om på herrskapet. Baronessan såg mycket konstig ut, ytterst simpel, men klädd i en grannlåtsdrägt från sista förmyndareregeringens tid.

Enär inga ordentliga underhandlingar kunde ega rum med mindre man hade sett på lägenheten, antogo magistern och hans hustru inbjudningen att stiga upp och åka med till stället, som låg en mil utom staden vid stora kungsvägen mellan Landskrona och Helsingborg.

Under det att sällskapet åkte bort på den smutsiga vägen, fick magister Törner tillfälle att närmare taga sina blifvande värdar i ögonsigte. Baronessan hade ett solbrändt, rundt kattansigte med fiskögon och dåliga framtänder. Hon såg ut som en grönsaksmånglerska eller trädgårds-mästarehustru och hade icke ett drag, som röjde bildning. Trädgårdsmästaren, eller förvaltaren, vexlade uttryck hvar femte minut. Hans bleka ansigte var för blekt för en nordbo, hans stora bruna ögon med vidt utspärrade pupiller tittade mest mot marken eller åt sidorna. Kläderna sutto illa på honom, så att klädeströjan stack upp öfver kappkragen, och om halsen bar han en duk af röd sammet med guldbroderier, hvilken såg ut som den vore utskuren ur en messhake eller en dyna. Hjortskinnshandskarna voro tydligen för stora och drogos af och på, som om de generade, och när de en gång blefvo liggande på hans knän, lade magistern märke

till en stor diamantring på en smutsig, ovårdad hand. Stenen i ringen var för stor för att vara äkta, ehuru infattningen nog var riktigt guld. I den bredskyggiga hatten satt en tuppfjäder, som inte hade något der att göra, och peruken såg ut som den var spunnen af hästhår.

Efter en stunds tystnad ansåg baronessan sig skyldig att göra sig angenäm, men ingen kunde höra hvad hon sade för vagnens skrammel, och magistern såg blott hennes otäcka leende öfver de svarta tänderna, hörde hennes liksom af nattvak hesa röst och kände hennes kallvattenblickar fästa på sig. Han ville gerna se ut genom fönstret, men det satt för lågt för honom, och han var så fastklämd i vagnssätet midt emot den fyrtioåriga damen, att han var tvungen se henne i synen och med minspel tillkännage att han hörde på hennes sladder. Landskapet såg härjadt och ödsligt ut på båda sidor om vägen; man åkte förbi ruiner af slott, och halft nedbrunna väderqvarnar visade hela hjulverket mot den klara vårluften. De samtalsämnen, som lågo till hands, voro farliga för sämjan, och man tillgrep å nyo tystnaden som den säkraste utvägen. Efter en timmes färd närmade vagnen sig en stor bokskog, som sträckte sig öfver den svaga landryggen mellan Landskrona och Helsingborg, och efter ytterligare en kvarts förlopp stannade vagnen utanför en hög jerngrind, som var upphängd på två massiva stenpelare, försedda med obelisker och kulor.

Sällskapet steg ut, och baronessan ringde med en gammal bordsklocka. Dess klang besvarades af ett doft hundskall, som tycktes komma från jorden, ett mångdubbladt, märkvärdigt dämpadt skall liksom från en jagt långt borta i skogen. Förvaltaren vände sig bort med besvarad min, men kusken flinade ohöljdt, som om han hade gjort något ondt. Baronessan ringde en gång till, och ut kom en putslustig småsven med liderligt utseende; han såg ut som en morian, hvilken hade svårt att hålla sig för skratt.

Magistern, som på nytt hörde det hemlighetsfulla hundtjutet, tog sig friheten spörja, om man höll många hundar der i huset, hvarpå baronessan, husets vana trogen, svarade med en fråga:

»Tycker Ni inte om hundar?»

»Jag afskyr hundar», svarade magistern.

»Det passar utmärkt, för vi har bara en bandhund, som jämt står i kedja, och så en liten, som ligger på sängen hela dagen», svarade den alltid tillmötesgående baronessan, medan kusken grinade alldeles hejdlöst och morianpojken såg ut som han hade haft en hjertesorg.

Emellertid hade grinden öppnats, och igenom en svart granallé vandrade man upp till slottet. Det var en mörk flygelbyggnad, rätt enkel, som tycktes kunna ha tillhört exempelvis en kronofogde. Men i hörnen hade man tillbyggt fyra vindsrum, hvilka tjänstgjorde som torn, och framför den bristfälliga trappan var en portbygg-

ning i okänd stil uppmurad. Allting såg bofälligt ut; takrännorna voro otäta, och kalken fjälade af murarna. Några fönsterbågar voro grönmålade, andra hvita, som om färgen icke räckt till, och i källarvåningen hade man på måfå tagit upp ett fönster midt på fasaden, och derigenom kunde man se en hyfvelbänk med snickareverktyg. Genom allén hade man vandrat i smuts, och smuts låg i högar framför porten. Smutsiga voro dörrposterna, smutsiga fönsterrutorna, smutsigt portlåset — så att magistern gjorde minner till sin hustru att de skulle vända om. Men det var nu för sent, och man ville inte såra folket på stället, och när äntligen porten kunde öppnas, sedan man letat efter nyckeln en halftimme, inträdde man i en ryslig förstuga, der en stank af ruttet kött eller våta hundar slog emot de inträdande. En trång trätrappa, som icke såg ut att ha blifvit skurad på år och dag, ledde upp till våningen. Ledstången hängde löst ned, men var icke dess mindre öfverklädd med röd sammet, fäst med messingsstift; dock räckte sammeten endast halfvägs upp i trappan. På sista stycket var ledstången bar, smutsbrun, öfversmord med någon hemmagjord färg och bärande spår af otvättade händer.

Då sällskapet hade hunnit upp i farstun till öfre våningen, nödgades man klättra öfver färgpytsar, ölfat, murslefvar och jernskrot — för att komma fram.

Magistern vardt vred och ville gå sin väg,

men nu följde en störtsjö af ursäkter för reparation och dylikt, och i nästa ögonblick var man inne i en stor, praktfull sal, full af solsken, så att magistern klarnade upp, i synnerhet då han såg en dörr, ledande ut till en balkong, hvilken bildade taket till stora porten.

Salen var ekpanelad till manshöjd, taket gipsadt i arabesker och prydt med målningar, och en gammal glaskronas slipade prismaglas bröto solstrålarna i regnbågens alla färger på den kolossala kaminhufven, som var prydd med ett söndrigt vapen. Möbleringen motsvarade icke det ståtliga rummets utsmyckning och bestod mestadels af musikinstrument i bristfälligt skick. Ett haltande klavér med få strängar, en harpa strängad med hampsnodder, en luta, en fiol, en basun funnos spridda här och der i rummet. På ett eländigt bord stodo två halftömda glas, som hade afsatt ringar efter sig; vid sidan af glaset lågo brödkanter och en fläsksvål som lemningar af en måltid, intagen på det smutsiga bordshörnet.

Golfvet var nersmordt med kalk och lera och fläckadt af jordklimpar, som buro spår af träskor. Men hvad som i högsta grad gjorde vistelsen i rummet obehaglig, var en genomträngande stank utan like; samma blandning af diskvatten, orent linne, gamla kläder, ruttet kött och våta hundar, som magistern redan i trappan hade lagt märke till. Halfqväfd af den skämda luften öppnade han balkongdörren och lät vrvinden strömma in. Baronessan, som märkte

hvilket obehagligt intryck huset gjorde, aflägsnade sig nu för att hemta ett glas vin, och förvaltaren, som kände sig befriad från vittnen, började låta tungan löpa.

Detta slott var byggt af konung Kristian den fjerde, berättade han, och den här salen hade allerhögstdensamme sjelf bebott, hvarför den också kallas kungssalen. Baronessans farfader hade varit hofman hos konung Kristian och i förläning fått detta slott med tillhörande afvelsgårdar, men hade efter landets eröfring naturligtvis måst gå ifrån afvelsgårdarne. Baronessan egde nu blott denna gård, men uppbar stora räntor; hon lefde tillbakadraget och umgicks aldrig med grannarna, därför att hon inte kunde tåla danskarne på grund af att hennes mor hade varit ryska — eller också af andra orsaker, som förvaltaren emellertid icke kunde förklara; meningen var emellertid, att här i huset fanns inte något svenskhat, tvärtom. Förvaltaren sjelf hade aldrig trifts så bra som under det svenska herraväldet, och danskarne i trakten hatade honom och afskydde honom, utan att han närmare ville uppgifva anledningen dertill.

Sedan man hade besett de öfriga rummen i våningen, vände man tillbaka till kungssalen, der baronessan redan hade infunnit sig med en kanna vin och glas. Medan vinet iskänktes, gick förvaltaren oförmärkt bort till ett stort ur, som stod vid väggen, och drog i ett snöre, hvarpå uret spelade en italiensk menuett. Der-

efter drack man vinet, men magistern vände sig bort och spottade ut sitt på balkongen, allt under det förvaltaren berömde vinet som äkta och påstod, att han hade införskrifvit det direkt från Frankrike, hvilket var svårt att bestrida, oaktadt magister Andreas tyckte det smakade som ruttna äpplen.

Efter en kort underhandling om priset på våningen, som var satt så lågt, att ingen meningsskiljaktighet kunde uppstå derom, gick man en trappa högre upp för att se på magisterns blifvande studerkammare. Öfverraskningen var stor, då man vandrade genom en vind, fylld med allt slags bohag, kistor, möbler, jern, träsaker, lerkärl, kläder, paltor, sönderslagna glas, dörr- och fönsterkarmar, skiffersten, verktyg, allting af olika slag och allting mer eller mindre skaddadt.

Förvåningen blef ej mindre, när man steg in i tornrummen. Der funnos garderober med kostymer från Gustaf I:s och följande tider, hattar, peruker, solskärmar, kistor, helgonskrin, böcker och papper. När magistern hade sett tre rum och önskade se det fjerde, fick han det besked, att i detta bodde förvaltaren, och att man inte visste hvar nyckeln fanns. Sedan man därför bestämt sig för ett af de tre tillgängliga rummen för det fall man blefve ense, gick man ned i trädgården. Det var ett stort jordstykke med många fruktträd och många bärbuskar; landen voro kantade med låga buxbomshäckar, och

der fanns godt om spaliergångar, lusthus och gräsplaner. Midt i parken låg en karpdam, hvori det skulle finnas alla slags fisk, till och med gäddor, hvilket föreföll magistern en smula otroligt, då der äfven fanns karpar och kräftor. Och i dammen låg ett tempel, till hvilket en bro ledde. Här stod en half springbrunn af marmor, en sockel till en staty, en sönderslagen Delft-kruka, ett stycke af en solvisare. Allt såg förfallet ut; träden voro sammanvuxna och kastade redan skugga, ehuru löfven ännu icke voro utslagna. Gångarna voro igengrodda, spalierna uppruttna, och allt var fullt af ogräs och förvildning. Men förvaltaren hade svar till hands på alla invändningar; anmärkte riktigt nog, att en trädgård inte tog sig något ut förrän den blifvit gräfd och iordningställd; att vintersnön hade förderfvat det mesta, men att här nu på våren skulle komma tre trädgårdsmästare, och då skulle det bli annat af. Magistern tog skäl, och när han fick se drifhuset, der meloner redan kröpo mellan blomsterplantor af alla slag och körfveln stod tumshög, blef han intagen i platsen.

Efter slutad besigtning af trädgården gick man upp igen i kungssalen, der fruntimren hade samtalat om ett och annat som rörde köket. Förvaltaren fyllde på vinglasen, och nu hemtade baronessan fram en liten kista, ur hvilken hon lyfte ett positiv, och i det hon föll på knä framför detta började hon spela upp en gavott ur

drottning Kristinas berömda ballett, hvarunder förvaltaren försvann.

Magistern och hans hustru sutto och utbytte blickar fulla af förvåning öfver de besynnerliga människorna och hviskade i smyg anmärkningar om allt det hemlighetsfulla de hade sett och hört. En baronessa, som låg på knä i smutsen och vefvade positiv, klädd som en tatterska, otvättad, okammad, glömsk af det ärende som hade fört gästerna dit ut, tömmande i botten glas på glas som en drinkare — det var lindrigast sagdt någonting ovanligt.

Under det de sitta och fundera på detta, inträder den lille morianen, bärande ett bord med en oren duk på, hvilket han ställer ifrån sig midt på golvet och plockar fullt med några föremål af besynnerligt utseende, hvarefter förvaltaren visar sig i taskspelarkostym och med en trollstaf i handen.

Magistern tror nu att han har kommit in i ett dårhus, men afbrytes i sin misstanke af förvaltaren, som i skrällande ordalag förklarar att han, utom det att han sköter sina göromål vid gården, också är trollkonstnär och i denna egenkap har gästade Europas största städer och gjort omätlig lycka.

Baronessan fortsätter oförtrutet med att vefva positiv, och till ackompanjemang af hennes musik sjunger förvaltaren en visa om grefven af Luxemburg, som troddes stå i förbund med djefvulen och med giftblanderskor. Han hade nu fullstän-

digt vexlat utseende, och den ödmjuke trädgårds-mästaren sjöng och gick på och fäktade som en vilde, rullade med ögonen och visade sina stora hvita tänder.

»Han ser ut som den onde sjelf», hviskade fru Törner till magistern och ville gå derifrån, men magistern, som annars icke var rädd af sig, afrådde från att bryta med värdfolket, då man inte kunde veta i hvad för slags hus man råkat in, om det var hos galningar eller banditer.

Dernäst byter förvaltaren om mask och antar med grofva åthäfvor den älskvärde taskspelarens fasoner. Han vill slå vad om hvad som helst, att han skall kunna trolla fram ur sin hatt en kanna glödgadt vin. Magistern, som kan den konsten och många ännu styfvare, håller god min, spelar den förundrade och håller vadet. Vinet kommer verkligen fram, och förvaltaren stoltserar öfver sin inbillade skicklighet, medan baronessan beundrande klappar händerna.

Emellertid har solen gått ner, och det lider mot aftonen. Magistern anhåller att få göra upp-brott för att komma hem före natten, och förvaltaren ger verkligen order om att spänna för hästarne. Men medan man väntar på att vagnen skall köra fram, nystar taskspelaren fram det ena konststycket efter det andra, dock af det allra tarfligaste slag, sådana som marknadsgyck-lare pläga bjuda på. En timme har gått, och vagnen är ännu icke framme. Då blir magistern vred och säger ifrån att han vill komma i väg,

om han också skall hyra sig vagn på närmaste krog. Hans hustru har suttit och frusit, och sjuklig som hon är börjar hon misstänka, att de äro narrade i ett bakhåll. Förvaltaren spelar ridderlig, hjälper frun på med kappan, fyller i glasen ännu en gång, hvarvid han oförvarandes råkar att lägga sin arm om lifvet på baronessan, som tycks vara drucken. Skymningen har sänkt sig, och man skiljs åt, utan att ha afgjort något bestämdt om våningen; dock har magistern lofvat att lemna svar om åtta dagar.

På trappan hör man ånyo det underjordiska hundskallet, och då magistern stannar och lyssnar, ryggar han tillbaka för ett skri ute från gården, ett skri som af ett skrämmt barn, en döende räf eller en qvinna i barnsnöd.

»Hvad var detta?» frågade han vänd till förvaltaren.

»Hvilket?» frågade denne, alltjämt trogen husets vana att icke svara.

»Hörde Ni inte skriket?»

»Nej.»

Magistern tog ett tag om sin hagtornskäpp och fixerade karlen för att se om han ljög. Och så gick han ned. Vagnen var framkörd och den alltid flinande kusken stod bredvid och hade all möda att icke brista ut i skratt, i det han låtsades torka af hästarne med sin tröjärm. Och nu såg magistern, att hästarne voro bara skinn och ben; att skinnet, som en gång hade varit hvitt, nu var nästan gult med stora svarta,

bruna, rödgula fläckar, och att smutsen hängde i skofvor på dem.

Efter en ström af försäkringar från förvaltarens sida om att detta ställe var det bästa de kunde komma öfver, det mest stilla och billiga, åkte magistern och hans hustru derifrån, fast beslutna att aldrig mera sätta sin fot i detta hus.

Följande morgon gick magister Törner in till kramhandlaren i Lund för att erhålla några trovärdiga upplysningar om stället »Bögely», som denne hade rekommenderat. Krämarens log och medgaf, att folket der var litet besynnerligt och »apart», men tillade, att man aldrig hade hört något ondt om dem. Mannen var af tatarer och hade kommit till baronessan såsom kusk, hade sedan stigit till förvaltare och till slut blifvit hennes älskare. Hennes far hade också varit en kuriös person och gått klädd i träskor och paltor, och hennes mor hade tidtals lidit af sinnesförvirring, hvartill kom att äktenskapet var olyckligt, och föräldrarna hade därför i sitt testamente insatt det vilkor, att dottern aldrig skulle få gifta sig; i motsatt fall skulle hon förverka sitt arf.

Magistern ansåg sig ha fått nog med dessa upplysningar och slog bort hela saken som någonting ligkiltigt, hvilket icke angick honom.

Men med det hemlighetsfullas och ovanligas

makt trängde åsynen af det mörka huset sig åter på honom, och då våren i de första dagarne af Maj bröt fram på allvar och hans försök att komma öfver en passande lägenhet icke kröntes med framgång, fattade han ett raskt beslut att hyra »Bögely», mest kanske lockad genom minnet af den vidsträckta gamla trädgården, der han väntade sig att finna sällsynta växter af intresse både för hans lärofack ekonomien och för *materia medica*.

Och när så storkarna hade anländt och näktergalen började sjunga, tog magistern allt sitt och alla de sina med sig, drog ut ur staden och slog sig ned i det hemlighetsfulla huset.

Der låg allt i samma skick som förr, och det behöfdes åtta dar för att skura, sopa och ställa i ordning. Allt var förfallet; inga fönsterhakar funnos der, och åtskilliga rutor voro ersatta med bleckplåtar; dörrarne hängde på ett gångjern, alla lås voro sönder, så att magistern måste sofva för öppna dörrar, men då han visste, att de som bodde i huset voro beskedliga människor i goda omständigheter, närde han inga misstankar, utan lät slarfvat ha sin gång, sedan han förgäfves upprepat sin anhållan att få en smed dithemtad.

På de spatserturer han nu i de vackra vårdagarne företog i trädgården, gjorde han emellertid den ena upptäckten efter den andra, som styrkte honom i hans tro, att han visserligen hade att göra med en halftokig menniska, men

tillika med en lögnare. Dag för dag märkte han, att hundarnas antal växte, så att efter åtta dagars förlopp åtta större och mindre hundar ströko omkring, lågo på trapporna, skällde på solen, blåsten, kråkorna, på allt, som kom inom deras synkrets. Och alla sågo utsvultna ut, som illa uppstoppade kräk från *Theatrum Zoologicum*. Husets folk hade alltså ljugit fräckt, och magistern skulle ha blifvit rasande, om inte Jensen hade sett så undfallande ut och för öfrigt gjort sig all möda att visa sig älskvärd.

Det fanns en bakgård, som skilde stallet från boningshuset och som var ett praktstycke af oordning. Der vandrade djuren om hvarandra liksom i Noachs ark, två qvigor, magra som markattor, en ko utan jufver, tre hästkrakar, höns, ankor, kalkoner. Och på taket till afträdet, som begränsade gården på ena sidan, var inredt ett kaninhus, försedt med galler för att skydda djuren mot hundarne.

Men fastän Jensen och baronessan ständigt ordade om sin omåttliga kärlek till djuren, fingo dessa likväl nästan ingenting att äta; hästarne tuggade hackelse utan hafre, korna slickade mossan och möglet från väggarne eller drogo ned halmstrån från det ruttna stalltaket, och fjäderfäet slogs om gödseln. I stallet fanns intet strö, och djuren sofvo på sin spillning. Midt uppe i detta elände spatserade dock två påfoglar och visade sin ståt för de afundsjuke kalkonerna, som ej voro sena att flyga i kammen på dem.

Magistern fortsätter sina undersökningar och kommer till källarfönstret på husets fasad, der han hade sett hyfvelbänken. Då han tittade ned deri, möter han kuskens glada grinansigte och bakom detta i halfmörkret ett annat med rödt skägg.

»Hvad böfveln, har ni snickarverkstad här också?» frågade magister Andreas, förvånad öfver att se den livréklädde kusken stå der med en hyfvel i utfallställning.

»Ja, hvad har man inte allt för slag här i huset!» svarar Madsen och ser illistig ut, »men det förstås, det skall ingen veta om.»

»Hvem sköter då jordbruket och djuren?»

»Det gör väl Ivan, kan jag tro.»

»Hvem är Ivan?»

»Det lär ska' vara förvaltarens bror, påstår man.»

»Den lille?»

»Ja.»

»Nå men är förvaltaren då icke jordbrukare?» frågade magistern på nytt, allt mera förbluffad öfver denna hushållning, som var så full af öfverraskningar.

»Förvaltaren ska' ju vara stolmakare», svarade Madsen, och ett gapskratt hördes inne från källaren.

Magistern ville icke göra sig till de underhafvandes förtrogne eller medskyldige, hvarför han afbröt förhöret och gick ut i trädgården. Man var nu långt inne i Maj månad, men ännu

hade ingen spade varit i jorden. Ogräset stod högt, och Tussilago hade redan blommat ut och gått i frö. När han kom ned till drifhuset, såg han melonerna ligga torra, och alnshögt ogräs dolde blomsterplantorna. Magistern, som tyckte det vara synd att ett par månaders arbete skulle på detta sätt ödas bort, öppnade dörren och gick in för att rädda hvad räddas kunde. Först nu, när han kommit ned deri, upptäckte han, att det icke var något uppmuradt drifhus, utan ett brädiskjul, byggt öfver en jordkula och öfvertäckt med halm och jord, hvarigenom blåst och regn hade fritt tillträde. Der fanns visserligen en värmeledning och en ugn, men allt såg ut som rent skoj, och fönstren voro tagna från drifbänkar, hvilka lågo öppna och vanskötta, utan att ett frö ännu hade kommit i dem.

Emellertid började magistern rycka upp ogräset nere i huset, men han hade icke plockat många strån, förrän han kände någonting kallt och obehagligt som rörde vid hans hals. Han vände sig hastigt om, i det han steg åt sidan, och varseblef en stor svart snok, som hängde ned från taket och spelade med den utsträckta tungan. Magistern lyfte ögonblickligen spaden för att slå ihjäl besten, då han i samma stund hörde en ängsligt bönfällande röst borta från dörren:

»Nej, för himlens skull, slå inte ihjäl min snok!»

Det var förvaltaren.

»Hvarför får jag inte slå ihjäl den?» frågade magistern förvånad.

»Jo, för att snoken är ett heligt djur och för lycka med sig.»

»Det finnes inga heliga djur längre», svarade magistern, som i hemlighet var anhängare af Cartesius' filosofi. »Men om den också annars bringar lycka med sig, så synes det i alla fall inte här inne. Hvarför har Ni inte vattnat melonerna?»

Förvaltaren funderade ett ögonblick, och så svarade han:

»Jo, ser Ni, de äro af en art, som inte behöfver vatten.»

»Hvad är det för art?»

»Det är Haarlemska meloner!» svarade förvaltaren, som fått tid på sig att tänka efter hvad han skulle draga till med.

Magistern måste för sig sjelf tillstå sin okunighet och blef svaret skyldig.

Först när de hade kommit ut ur drifhuset, märkte han att förvaltaren hade rakat skägget af sig, hvarvid ett par stora läppar med en mängd spelande drag omkring blifvit synliga. Dessutom bar han en gul sammetsjacka med blå halsduk, en besynnerlig mössa, sådan som endast hästskojare brukade begagna, och med en påfogelsfjäder i, samt röda strumpor och blond peruk. Det var svårt att känna igen honom.

Magistern följde honom fram genom trädgården, pekade på förödelserna rundt omkring och

frågade, om man icke snart skulle gräfvä upp landen.

Jo bevars, hvad der skulle bli fint, bara han fick ut den rätte trädgårdsmästaren från Rosenborg vid Köpenhamn, men denne var för tillfället upptagen.

De klefvo just öfver två långa trädgårds-sängar, och upp ur dessa stucko midt bland kardborrblad och mjölkört några långa, gröna stjelkar, som ådrogo sig magisterns uppmärksamhet.

»Hvad för slag? Låter ni er sparris skjuta upp i fria luften», utbrast han. »Bryr ni er inte om att göra något åt den?»

Förvaltaren trummade med fingrarna på hakan, sköt fram öfverläppen för att se förnumstig ut och svarade:

»Nej, vi skördar dem inte i år, för de bli bättre när de få stå öfver en sommar».

»Ja men jag har hört att de bli träaktiga, om de inte skötas och skäras af», genmälte magister Andreas.

»Nå, det må så vara, att det är på det viset längre norr ut», menade förvaltaren, »men i den här lösa jorden är det kanhända en annan sak», svarade den aldrig svarslöse.

Och så gingo de vidare. Då de hunnit genom trädgården och kommit till egorna, väntade en ny öfverraskning den förbluffade magistern. Så långt ögat kunde nå, sträcke sig en jämn åker med den skönaste mylla, men deraf lågo

fyra femtedelar i träde, beväxta med ogräs, en del af återstoden var gräsmark, ett stycke visade litet grön blandsäd, och på sista biten var slutligen Ivan sysselsatt med att harfva.

»Har ni inte sått ännu?» vågade magister Andreas sig fram med en ny fråga, som han dock icke ville ge någon förebrående ton.

»Nej», svarade förvaltaren raskt efter inlärd vana, men utan begrepp om eller förmåga att hitta på nya skäl. »Nej, vi sår alltid sent, för på det viset kan man vara säker på att utsädet inte ligger och ruttnar.»

»Det var högst besynnerligt!» genmälde magistern. »Är detta en ny metod?»

»Ja, en alldeles ny.»

De promenerade vidare utåt egorna och stannade vid grönfodret. Detta var en blandning af råg och korn, tistel och cikoria, rofvor och ärter, ja der fanns till och med purjolök. Magistern skrattade i mjugg, men ville inte gå rakt på saken.

»Hvar har Ni lärt Er jordbruk?» frågade han för att fråga om någonting.

En obehaglig tystnad inträdde.

»Jag har lärt hos grefve Bille-Brahe på Fyen.»

»Och Ni brukar er gård utan folk?»

»Jag brukar den sjelf, och Ivan brukar den också, och han kan arbeta styft, så liten han än är.»

»Hvem är Ivan?» frågade magistern för att pröfva hur långt förvaltaren kunde drifva sin dumma fräckhet.

»Han är en fattig torparson från Landskrona-trakten, som jag hjälpt fram», svarade zigenaren.

I det samma körde harfven förbi, hoppande fram öfver den oplöjda marken, medan Ivan låg ofvanpå med tömmarne om nacken och sjöng med full hals.

Magistern hade sett nog, men hade icke lyckats utforska hvad för slags folk han hade att göra med, om det var galna människor eller banditer eller begge delarna.

Emellertid blef baronessan osynlig i ett par veckors tid; det hette att hon var sjuk, hvilket icke hindrade att det spelades och sjöngs halfva natten i hennes rum. Och magistern lade märke till att man aldrig hörde förvaltaren gå upp på sitt vindsrum. Och då han en gång för att komma på det klara med den saken frågade Ivan, hvar förvaltaren bodde, pekade denne på ett fönster i första våningen, hvilket just var den lägenhet baronessan bebodde, och till hvilken det var ingång från samma förstuga, som ledde upp till magisterns våning. Dörren till hennes bostad var alltid stängd, och när magistern eller någon af hans hushåll knackade på för att fråga efter någon af husets folk, öppnades dörren på glänt först efter ett ändlöst bultande, och besked togs emot igenom dörrspringan, under vildt larm från en mängd hundar. De, som hade råkat

titta in igenom dörren, hade blott sett någonting kolsvart och märkt en olidlig stank.

En dag, när magistern satt i sin stora sal, hörde de en tupp gala i rummet innanför den stängda dörr, som ledde till baronessans rum. Tjensteflickan påstod, att hon äfven hade hört killingar bräka och turturdufvor kuttra derinne, men när man nu en gång var derute och kontraktet var bindande till den första Oktober, tog man till regel att inte blanda sig i andras angelägenheter eller genom närgångna undersökningar väcka misstro och agg.

Magister Törner hade i trots af sina lofvande föresatser i sådant afseende en hård strid att bestå mot sin nyfikenhet. Uppfostrad till forskning, hade han fått för vana att aldrig släppa en undersökning, förr än han hade funnit kärnan, och allt, som vid första ögonkastet föreföll honom oförklarligt, eggade i högsta grad hans forskningslust. Så gick nu med det hemlighetsfulla huset och dess konstiga innebyggare. En baronessa, som egde förmögenhet, men tyckte om att ha det smutsigt och obehägnadt omkring sig; en djurvän, som svälte sina djur; en zigenare, som var stolmakare, bönhas, taskspelare, trädgårdsmästare och landtbrukare, men inte kunde så mycket som sätta en hake på ett fönster, som inte kunde göra konst och inte förstod sig på sparris eller visste, när rågen skulle sås; som ljög i hvar enda ord han sade, som gick utklädd och bytte om skepnad två gånger om dagen — här fanns

mycket att gräfvä i och mycket att utransaka. Enär han från sitt tornfönster hade utsigt öfver gården, trädgården och egorna, och då hans fönster dessutom lågo rakt ofvanför baronessans, hade han godt tillfälle att iakttaga och lyssna, och eftersom det delvis hörde till hans uppdrag att lära känna folkets tänkesätt, lugnade han lätt nog sina samvetsbetänkligheter öfver att så der snoka i deras hemligheter, i synnerhet som han aldrig ämnade använda upptäckterna till annat än sitt eget nöje.

En förmiddagsstund i Juni, då solen stod högt på himlen och klockan kunde vara elfva, låg magister Andreas i sitt tornfönster och rökte pipa. Det hade varit en stormig natt nere hos baronessan, ty förvaltaren hade sjungit, spelat och druckit till fram på morgonen. Derefter hade det varit tyst ända tills nu, det vill säga nere i våningen, men ingalunda ute på bakgården. Hästarna stampade af svält i stallet och beto i i krubborna, kon bölade, getterna bräkte, tupparne golo, kalkonerna skrockade och påfoglarna skriade som besatta, och så hade de hållit på i sex timmar, alltifrån soluppgången.

Till sist öppnas ett fönster, och förvaltarens svarta hönstjufperuk sticker ut, och ett ögonblick efteråt visar sig hans gula jacka nere på gården. Han öppnar först en liten glugg för

hönsen, som komma sättande i vild fart och så ifriga att se solen, att de fastna två och två i gluggen, hvarefter de eröfra gödselhögen. Så komma ankorna rultande, skölja halsen med en brun vätska, som har samlat sig i hjulspåren, och öppna derefter belägringen af gödselhögen, hvarifrån de drifva bort hönsen genom att bita dem i stjerten. Påfoglarna åse en stund högfärdigt, huru ankorna göra rent hus; så löpa de till storms mot gödselhögen, viska ankorna om näbben med sina långa stjertfjädrar och nappa dem i nacken med sina roffogelsnäbbar.

Då de eröfrat positionen uppe på högen, hissa de sin flagg, vända de sig rundt om i triumf, smällande med sina chokoladfärgade undervingar, och stöta i trumpet för att utmana kalkonerna till tvekamp. Dessa låta icke vänta på sig, och de två tupparna böja nacken tillbaka mot ryggen, pumpa upp rödt blod i bröstkråset, spänna ned vingarna som sköldar och springa upp på den mjuka val-len. Men de ha svårt för att vända, och de rikta sina angrepp från sidan med vingar och sporrar, och när påfaglarna icke kunna hålla stånd, lyfta de och flyga ett litet hopp, utan att dock uppgifva gödselhögen.

Förvaltaren, som nu har släppt ut hästarna, tar en piska, och med några välriktade klatschar på kalkonernas halspåsar bringar han dem till lydnad.

Hästarna gå rundt omkring och nosa efter halmstrån, utan att hitta något. Kon kommer

ut och lägger sig genast. Getterna gnaga på afträdesdörren, som är hopspikad af obarkade bokribbor, och hela bakgården är nu ett virrvarr af djur.

Förvaltaren tar en lie på nacken och går ut på gårderna, och magistern kan se huru han hugger in på den halfvuxna rågen tills han mejat af en liten stack, som lassas på en kärra; Ivan, som kommit dit, hjälper till med att köra in den på bakgården. Nu blir der ett lif! Hästarne bitas och slåss, kon reser sig upp, och getterna stå på bakbenen och rifva ned af kärran så mycket de komma åt.

Under tiden går förvaltaren upp på afträdestaket med ett fång grönt till kaninerna, hvar efter han lägger sig på rygg i solskenet med piskan i handen och skickar små klatschar ned öfver hufvudena på djuren, när de slåss alltför ilsket.

Så kommer baronessan ut i himmelsblå klädning, med ett bernstenshalsband om den bara halsen, träskor på fötterna och bärande en diskbalja, i hvilken hon skall mjölka. Hon är okammad och otvättad och kliar sig emellanåt i hufvudet, som om hon hade qvistiga tankar att reda ut. Kon sparkar och ger icke någon mjölk, men mjölkas skall det ändå, och när baronessan uttalar förvåning öfver att det inte blir något af, svarar förvaltaren vresigt från sin liggplats, att »kon visst är med kalb», och då kan den inte ge mjölk. Baronessan undersöker ytligt förhållandet, men kan inte komma till någon

visshet. Så blir det tyst igen på gården, och förvaltaren faller i sömn på taket med piskan i hand.

Magistern, som hade den sofvande rakt under sig, kunde nu betrakta hans ansigte, medan det icke var under en vaksam viljas herravälde. Det var dödsbleka drag, vilda linier, som tycktes strida inbördes, djupa fåror, likasom urhålkade af laster och lidelser, och under ögonlocken tecknade sig de stora ögongloberna, som ännu under sin betäckning tycktes vilja dölja blickens oro. Kaninerna smögo sig omkring den sofvande, nosade på honom och kilade derefter tillbaka under några brädstycken; kommo åter fram, luktade på kläderna och rynkade på näsan; klippte med öronen och lade ihop dem, när de hörde den dödfulles stönande under sömnen.

Så långt hade magistern kommit i sitt studium af karlen, att han trodde sig ha skäl för sin åsigt när han tog honom för en storljugare och tjufnatur. Alla upplysningar, som magistern hade gett om trädgårdsskötsel och jordbruk, hade förvaltaren rättat sig efter, men utan att tillstå hvem han hade dem att tacka för och utan att säga tack. Sålunda hade han både vattnat och beskurit melonerna efter magisterns råd, men skröt sjelf efteråt med sin visdom. Likaså hade han en dag tagit af sparrisen och med en triumferande uppsyn visat magistern, hur han förstod sig på att odla sparris. Magistern hade hållit god min som alltid, men frågat sig sjelf, huru

en zigenare, som inbillade sig att vara så listig, kunde vara dum nog att tro, att den andre hvarken kunde minnas eller begripa. Å andra sidan hade förvaltaren betygat magistern en hundaktig tillgifvenhet, sådan som man visar en människa, af hvilken man mottar gåfvor; som man har lof att ostraffadt narra, och som man tillskrifver en hög grad af oegennyttia och hederlighet. Zigenaren älskade honom, efter hvad han försäkrade, och ärade honom såsom ett med högre vetande utrustadt väsen, som med fulla händer strödde omkring sig en upplysning, hvilken kunde utmyntas i ekonomiska fördelar. Sjelf uppvuxen bland idel kältringar, böjde han sig för en människa, som han icke tilltrodde att kunna ljuga, men i hans beundran låg en smula medlidande med denna människa, som inte hade nog förstånd till att genomskåda en annans svek. Och sin tjufnatur trogen kunde han icke låta bli att lura sin oegennyttige välgörare och vän. Så hade magistern upptäckt, att det vin, som förvaltaren skröt med att ha importerat från Frankrike, icke var annat än äppelvin, som han sjelf pressade af ruttna frukter — ruttna, emedan det dervid rann fram en tjock brun saft, som liknade spanskt Alicante, hvilket han förvexlade med franskt vin. Hade magistern bedt förvaltaren köpa matvaror hem åt sig, kom han alltid med skämda saker och till högsta pris. Att få tillstånd till att plocka några blad af den persilja, som växte halfvild

bland trädgårdens ogräs, kostade tre gånger så mycket som på torget i Lund. När dertill lades en mängd småsaker, som förvaltaren i kontraktet hade förpligtat sig att prestera, men som han svängde sig ifrån — så ansåg magistern sig ha tillräckligt material till att bedöma karlen. Men han blef inte vred på stackarn. Då han kände menniskonaturens tvång under de rådande förhållandena och uppfostran, race-bestämtheten och nationella egendomligheter, var han endast glad åt att kunna åse detta skådespel af en paria, som hade ernått en viss ställning i samhället och från fattigdom kraflat sig upp till välstånd samt ingått förbindelse med en gren af en efter hvad man påstod gammaladlig ätt.

Emellertid, när magistern hade ätit middag klockan tolf och kom upp i sin tornkammare, låg förvaltaren ännu i godan ro nere hos kanierna och sof. Vid det buller, som magistern gjorde med fönstret, vaknade han, gned sig i ögonen, ropade på Ivan och befalldes, att alla hästarne skulle spännas för välten. Derefter hoppade han ned från taket, tog en säck med utsäde och gick ut på fältet.

Magistern åsåg en stund det tokroliga skådespelet af huru zigenaren i sin gula jacka gick och sådde på den oplöjda marken, som Ivan hade harfvat så att tistlarna lågo med roten i vädret. Han gick med gravitetiska steg och gjorde stora taskspelargester med handen, när han kastade ut säden, medan läpparna rörde sig

som om han reciterade någonting. När han hade promenerat en half timme, slutade han upp, som om han blifvit trött; hvisslade på Ivan, som körde fram välten med trespannet; svingade sig upp på sätet, fattade tömmar och piska och smälde på. Det var en syn att skåda. Zigenaren, i brabantisk hatt med påfågelsfjäder, uppe på välten, hästarne magra som skelett i blänkande seltyg med skinande friherrliga kronor och tofsar — ty det fanns bara en uppsättning af seldon — och trespannet i fyrsprång släpande välten efter sig som en kanonvagn, när den kör fram till drabbning. Arbetet var färdigt på en qvart.

Det var nu strax före midsommar som han sådde två skäppor hafre på oplöjd jord.

Efter denna ansträngning gick han ned i lusthuset ute i dammen och beställde en kanna öl. Med den satt han i tre timmar och tittade på karparne. Derefter befaller han fram en ridhäst och trafvar i väg ned mot kusten.

Om aftnarne, när solen var nära sin nedgång och magistern hade spiset qvällsvard, gick han vanligen ned i trädgården, ensam, ty hans hustru var ständigt sjuk och barnen kommo tidigt i säng. Att gå omkring i den igenvuxna, smutsiga trädgården var honom en plåga, och den enda rena och torra plats han kunde uppehålla sig på var lusthuset i dammen. Der hade han med gäddref en hel månads tid försökt att fiska de omnämnda gäddorna, tills Ivan en dag

råkade att prata bredvid munnen och berätta, att det aldrig hade funnits gäddor der och inte heller några kräftor, något som emellertid icke gjorde vidare intryck på magistern, då han nu visste hvad han hade att vänta sig af förvaltaren.

Medan han satt der och lyssnade till näktergalens slag i vinbärsbuskarna och kände sig betryckt till sinnes af förödelsen rundt omkring, af vantrefnaden och den olidliga smutsen, hörde han en larmande sång nära invid, hvilken närmade sig från en lönnallés mörka djup, tills förvaltarens gula jacka blef synlig i solnedgångens röda ljus.

»Jag är grefve af Luxemburg, traralalala, lalalala!» sjöng han med full hals och helsade med en hofmans sirliga manér, fastän öfverdrifvet och smaklöst. Han var alldeles hvit i synen, som om han varit med om ett större slagsmål; ögonen rullade och sprutade eld, och hans läppar voro blåsvarta. Bakom honom kom Ivan, klädd som page och med värja vid sidan, bärande en bricka med vinkrus och gröngula glas.

Magistern såg ångestfull på det rysliga vinet och de smutsiga glasen, men han hvarken ville eller tordes afslå inbjudningen.

Förvaltaren tycktes vara upprörd och temligen drucken. Först började han talade öfvermodigt och högljudt.

»Magistern går här och har tråkigt, men nu kommer snart trädgårdsmästaren från Kristiansborg, och då skall det bli annat af! Det är den förnämsta trädgårdsmästare i de tre nordiska

rikena, och han skall ha hundra daler i månaden, utom fri kost!» skräflade han.

»Men säg mig nu» — föll magister Andreas in — finns det inte här i trakten några menniskor, som man kan umgås med?»

»Inte en enda», försäkrade zigenaren. »Det är det värsta pack, allihop! Och de galnaste svenskhatare! Nej, dem ska' Ni min själ inte slå Er i slang med, magister, tro mig på mitt ord, jag är er vän, för jag är så att säga på sätt och vis också svensk! För min farmor var svenska, och min farfar var fransman — och fransmännen äro den förnämsta af alla nationer. Och jag känner på mig, att jag är franskfödd och att jag har svenskt blod i mina ådror, och jag hatar det danska folket, jag hatar det!» skrek han och reste sig med blodsprängda ögon. »Men så hatar de mig också tillbaks! Det vill jag lofva!» tillade han med öfvertygelse och hväsande röst.

Ivan, som hade kommit tillbaka med ett kredenskärl af silfver, hade ställt detta på bordet och derefter slagit sig ned. När förvaltaren fick se det, höjde han handen och gaf pojken en sittopp, så att han flög upp från bänken.

»Stå der, din hund!» vrålade han, när Ivan tänkte gå. »Stå der och håll i kannan!»

Magistern hade beslutit att en gång låta zigenaren prata ur sig om sina hemligheter, men för att insöfva hans möjliga misstankar antog han en bifallande och deltagande min, framka-

stade ett betydelselöst, men uppmuntrande ord och spelade framförallt rollen af den uppmärksamme åhöraren, den tacksamme lärjungen, som andaktsfullt lyssnade till den vidterfarnes ojämförliga visdom.

»*Maxima debetur pueris reverentia*», det är uttydt: barn äro skyldiga oss äldre den största vördnad», citerade han till stöd för zigenarens skamliga behandling af sin bror.

Zigenaren gick i fällan, och efter att de tömt ett glas till, blef han öppenhjertlig.

»Ser magistern, jag är af ringa härkomst, men jag har talanger, och det kan folk inte tåla. Jag var stolmakargesäll i Köpenhamn, och när jag var sjutton år, var jag den skickligaste i min konst. Men jag kunde inte få burskap för att jag var för ung. Och när jag ändå öppnade verkstad, så kom polisen och ålderman och ville stänga den, men då blef jag vild och kastade ut allihop; jag tog den ena och slog den andra med, tills vakten kom och satte mig i kurran. Nu trodde de att de hade mig fast, men jag var slugare än så — för jag gick till kungens råd, jag gick till kungen sjelf, och polisen och ålderman fick stå der med lång näsa; men jag slapp lös! Och från den stunden hatar polisen mig, men den kan inte göra mig någonting; ingen menniska på jorden kan kröka ett hår på mitt hufvud, och den som försöker med det, den är dödens man! Jag har varit i finkan, det medger jag, men jag har aldrig varit straffad,

aldrig! Och ni, som är en hedersman, Ni ska' tro mig på mitt ord! För jag håller af Er som en broder, en vän! Jag älskar er, för Ni är den första människa som har behandlat mig som människa. Ni vet inte Ni, hur elaka mina gran- nar ha varit från första stund jag kom hit till trakten! Bara spektakel och retfullheter; än rifver de ned stängsel och släpper in sina djur, än stjälar de som korpar, än lägger de stenar på vägen för mina hästar, så de slå sig förderfvade, och jag har aldrig gjort dem annat än godt! Ah, jag har många tusen daler utlånta utan ränta, och dem får jag aldrig igen; och baro- nissan, som är god som renaste guldet (här skrek han för att höras uppe i byggningen), hon har födt och klädt traktens fattiga i år och dag, och nu blygs de inte att bestjåla henne. Hon är en engel, en ren och rättfärdig qvinna, som det inte finns någon fläck på, fast de baktala henne så nedrigt, så nedrigt! Men det är bara afund- sjuka, ser Ni, afundsjuka, för att hon inte vill umgås med någon och stänger in sig för sig sjelf med sina djur, som hon älskar högre än allt annat; och djuren, magister, de äro mycket bättre än människor — mycket bättre! De äro tacksamma och förstå att sätta värde på en väl- gerning, men det göra människorna inte. Ah, fy, så usla människorna äro!»

Han hade gått på och talat så att fradgan stod om munnen på honom, och magistern, som redan förstod att öfversätta hans lögn-texter, kände

sig betydligt mera på det klara med mannen än förut.

På en vink af zigenaren hemtade Ivan positivet och ställde det på stenbänken. Förvaltaren, som kände sig lättare till sinnes nu när han trodde sig ha förjagat magisterns alla dåliga tankar om sig, erfor behof att gifva sina glada känslor luft och på samma gång visa magistern sin öfverlägsenhet i musikalisk riktning, kanske också få tillfälle att låta ana någonting visst hemlighetsfullt hos sin person, något, som just felades eller åtminstone blott fanns i mycket tarflig form.

Med skärande rå sångröst och med ett uttryck, som skulle föreställa någonting öfvernaturligt, men bara blef marktschrejartjut, drog han till med sin favoritvisa, medan Ivan vefvade positivet:

Och jag är grefve af Luxembur
tralalalalalá lalalá!

Om dag, om natt, med hund och lur
i skogens djup jag har min gång,
vid åsen sjunger jag min sång.

Men den som hör mitt horn, blir tyst på stund,
ty jag med Satan ingått ett förbund!

Derefter följde flere strofer om den på denna tid så hemskt beryktade marskalken grefve Luxemburgs hemlighetsfulla lefnad med banditer och giftblanderskor samt hans underbara räddning ur polisens och hexkommissionens klor.

Berused af vinet och sången började zigenaren bli vek, och i ett anfall af ädelmod bjöd han Ivan sitt glas, som denne tömde med blotadt hufvud och knäböjande som det anstod en page. I trots af sitt ynkliga och svultna utseende gjorde han detta med en viss grace, så att magistern fann sig föranledd att belöna honom med en uppmuntrande nick. Då kunde zigenaren inte längre styra sin glädje och stolthet, utan glömsk af sina föregående lögner lät han undfalla sig:

»Det är min bror, ska' magistern veta. Jag uppfostrar honom strängt, men han skall bli en stor man — kanske riksamiral, om vi få lefva!»

Magistern utbredde sig med ifver om sjö-maktens snabba utveckling i Norden och om den lysande karrier som detta ädla yrke erbjöd nu i jämförelse mot förr, gaf goda råd och vinkar om huru en ung man skulle uppföra sig och hvilka vägar han skulle gå och hvilka kunskaper han måste förvärfva sig för att komma sig fram som sjöofficer.

Under tiden hade det blifvit natt, men den ljusa sommarhimlen gaf ännu så mycket ljus, att magistern kunde se, hur baronessan kom smygande genom lönnallén. Förvaltaren hade redan fått öga på henne, och med hatten i hand gick han henne till mötes på bron, bad henne vara välkommen och frågade, om hon ville dricka ett glas i magisterns sällskap. Baronessan tackade och satte sig ned, drack på bönders sätt ur samma glas som förvaltaren och tycktes redan

på förhand vara onykter. Zigenaren visste inte, på hvilken fot han skulle stå. Å ena sidan ville han hedra sig sjelf med att visa sin älskarinna största vörnd; å andra sidan ville han få fram i hvilket förtroligt förhållande han stod till den förnäma damen, och detta kunde endast ske genom en närgångenhet, som emellanåt kom in på det ohöfviskas område. Så räckte han henne ena stunden glaset med böjdt knä och blottadt hufvud, än tog han henne om lifvet liksom af oaktsamhet, titlarna vexlade mellan ers nåd och du på ett mycket dumt sätt.

Sedan baronessan en stund skrytsamt berättat om sina höga förfäder, som hade tjenat under Kristian IV — tydligen den ende kung, som hon och förvaltaren kände till — bad hon zigenaren, som hon kallade Jensen, sjunga om grefven af Luxemburg.

Grefven af Luxemburg tycktes spöka i begges hufvuden till en grad, som gjorde magistern ännu mer orolig med hänsyn till deras conduite, och när zigenaren nu sjöng visan om igen och kastade blickar af hemligt förstånd på baronessan, gapskrattade denna, som om han hade hittat på någonting riktigt finurligt, och när sången var slut, frågade hon magistern, om han tyckte om den. Hvarpå denne svarade, att Jensen vore en stor och eminent sångare, som förtjente att tillhöra kungens berömda kapell. Deröfver blef zigenaren som tokig och sjöng ännu en visa om Ulspegel, och när han slutat den, reciterade han

utan att be om lof hela sagan om Fortunatus med lyckohatten. Magistern fann uppträdet outhärdligt, och han frågade sig, hur han kunde sitta och lugnt höra på en inbilsk, men talanglös gatgycklare. Han reste sig till slut och sade god natt, hvarefter sällskapet bröt upp och man följdes åt genom trädgården. På förvaltarens och baronessans slingrande rörelser kunde man se, att de voro betydligt öfverlastade, och som det var många saker att bära, erbjöd magistern sin hjälp och tog vinkannen och kruset. När man kommit upp i förstugan, öppnade baronessan, glömsk af alla försigtighetsregler, sin köksdörr och bad artigt magistern stiga på.

»Här ser så oordentligt ut», sade hon ursäktande, »men magistern är en snäll människa, och nu skall Ni för resten se mina små djur.»

Den syn, som nu företedde sig för den oinvigde besökaren, öfvergick allt hvad han kunnat tänka sig i sina vildaste drömmar.

Det var ett fullständigt hexkök. Väggar, golf och tak voro svarta och blänkte af sot. På spishällen stod mellan grytor och matrester en hel rad glasflaskor och retorter till alkemistiskt bruk. På golvet lågo högar af rofvor, kål och lök, och på en vägg hängde en fårbringa så högt, att hundarne icke kunde komma åt den. Hundarne sprungo omkring de inträdande, viftande på svansen och nosande på den främmandes strumpor. I en fällbänk låg en ung menniskokropp under ett lakan, och man kunde endast

se ett lurfvigt bakhufvud. På hufvudgården hade en tupp flugit upp; han började gala, när zigenaren tände ett talgljus.

»Det är min gamla englagris», kelade baronessan med det brokigfärgade djuret, som hon hade tagit i sin famn. »Har magistern nånsin sett en tupp, som varit tjugu år och blind?»

Det ondsinta djuret högg efter magisterns finger, som han sträckte fram för att kittla det på halsen.

Nu öppnades en dörr till, och man steg in i ett mindre rum. Det första som der föll i ögonen, var en mycket stort tilltagen säng med sänghimmel och gardiner. I sängen stodo två gula danska hundar och fortplantade sig utan att någon af de inneboende tog notis derom. Rummets enda fönster var upptaget af fogelburar med grönsiskor och turturdufvor. I taket hängde en uppstoppad stork med utbredda vingar och med en förtorkad huggorm i näbben. I ett hörn lågo på golfvet två stora magra hundar vid sidan af en bur med kycklingar; i en korg sof en katt med sex ungar, och ur en dragkista framtog baronessan en kull ankungar.

Alla dessa djur spredo naturligtvis en förskräcklig stank, och golfvet var nersöladt af orenlighet.

Baronessan, som hade förevisat alla dessa sina älsklingar, gick nu att öppna dörren till det tredje rummet, och ehuru zigenaren gjorde en mängd otvetydiga grimaser åt henne för att hindra detta, släppte hon in magistern dit. Och

han befann sig i en stor sal, så fullproppad med möbler och hvarjehanda föremål, att det knappt fanns en bar fläck der. På golvet kunde man endast med svårighet sätta foten utan att trampa på någonting, ty der lågo högar af kläder och bjefs, böcker, planscher, kartor; i fönstren stodo bågare, vaser, kokkårl; och utmed väggarna trängdes skåp, stolar, sekretärer, om hvarandra och ofvanpå hvarandra, så att hela rummet såg ut som ett klädstånd men icke som ett boningsrum.

Efter slutad besigtning inbjöds magistern att sitta ner i sängkammaren och dricka ett glas vin af en ännu finare sort, och eftersom natten nu i alla fall var tillspillogifven och det led mot dagbräckningen, roade det magistern att se dessa människor blotta sina hemligheter.

Zigenaren slog i glaset och började på nytt att skrodera, pratade om sina egodelar, om sin gård, sina djur, och sedan han hade gått på en stund, for högmödsdjefvulen åter i honom och han ville sjunga, men magistern, som hade tröttnat på att vara narr åt en sådan kältring, stämde då lutan, som stod obegagnad, och räckte den till zigenaren, som med missnöjd uppsyn sköt den ifrån sig med den förödmjukande förklaringen, att han inte kunde traktera den. Magistern försökte med fiolen och harpan, men med samma resultat.

»Men baronessan spelar väl?» frågade han, vändande sig till denna.

Nej, inte hon heller.

För att hämnas frågade förvaltaren spotskt,

om inte magistern ville spela sjelf, hvarpå denne svarade med att spela en gavott.

Förvaltaren hörde på med andakt, men såg nedslagen ut, obehagligt öfverraskad, som om han blifvit narrad af den andre.

Derefter sjöng magistern och ackompagne-
rade sig på harpan, spelade danser på violinen
och berättade till sist en saga.

Baronessan var hänryckt, men zigenaren satt
der lik en våt hund, som fått stryk, och var
redo att när som helst taga upp utmaningen till
sångarstrid.

Under en paus sprang han också upp, har-
skade sig och utbrast:

»Nu skall jag be att få ta ett nummer!»

»Tig han vackert stilla, Jensen, med sin
Luxembur!» afbröt baronessan honom.

Zigenaren skummade af afundsjuka och ilska
och satt och lurade på hämd.

»Ja, magister Andreas är nog en riktig troll-
karl», utbrast han, »men ta fram kycklingar ur
en hatt, det kan han ändå inte!»

»Kan jag inte? Jo, min gode Jensen, jag
kan alla hans konster och fler dertill!» svarade
magistern godmodigt.

»Nej, det få vi lof att se! det få vi lof att
se!» ropade baronessan och slog ihop händerna.

Magistern lät be sig en stund; derpå tog
han upp ur fickan en liten flaska och en penna
och bad om en bit brefpapper. Vätskan i flaskan
var färglös, och när han hade skrifvit på pap-

peret, syntes der inte ett spår till skrift. Derpå förseglade han brefvet med harz. När han gjort detta, bad han zigenaren öppna brefvet och läsa.

Zigenaren, som verkligen kunde läsa, vardt alldeles hvit i synen, när han fick se det ord, som nu mycket tydligt framträdde i blå skrift, och under det att baronessan förgäfves sökte utleta dess betydelse, utbytte zigenaren och magistern en blick, som icke bådade godt.

»Nej, men hvad står der för slag?» frågade baronessan, som blef allt nyficknare.

»Det står bara ett latinskt ord, Romani, som betyder romare», svarade magistern, under det han med sitt ena öga lät tattaren förstå, att han mycket väl visste, att romani äfven var zigenarnas namn på sig sjelfva.

Tattaren utkämpade en invärtes strid om, huruvida han skulle ge sig eller göra motstånd mot denna afrättning af hans personliga företräden gent emot baronessan; men en brännande törst efter att komma i besittning af den andres kunskaper gjorde att han gaf efter.

»Det kostar väl stora pengar att få sådant der bläck?» frågade han, på en gång butter och underdånig.

»Nej, det kostar rakt ingenting», svarade magistern. »Ni kan sjelf gå ned i trädgården och plocka den blomma, som kallas Ringblomma, och pressa saften ur den.»

»Ringblomma», upprepade zigenaren. »Men formeln, som man skall läsa, då?»

»Formeln? — Jaså, tror Ni verkligen på allvar, att jag befattar mig med att signa och besvärja? Jag skall säga Er en sak, Jensen! Om jag hade velat föregifva mig ega kunskap om förborgade ting, så skulle jag aldrig ha visat Er flaskan, men skulle haft i beredskap en bit papper, som på förhand var fullskrifven. Och så skulle jag ha ljugit för Er och sagt, att ingenting stod skrifvet der, när jag visade det hvita papperet för Er; och så skulle jag ha läst: *pax + max + nis + skaris*. Men nu visade jag ringblommesaften för Er, och jag säger: så och så är denna saft beskaffad, att när jag låter värmen från lacket inverka på den, så blir den blå. Hvarför den blir blå, det är mera än jag vet; jag vet bara, att den blir så!»

Zigenaren kunde inte förstå, att någon ville lära bort så värdefulla konster, som kunde användas till tysta förbehåll i förskrifningar. Men det plågade honom ännu i själen, att han dragit det kortaste strået i denna täflan, der han så länge fått gå och inbilla sig att han var den starkaste, och plötsligt for han upp, tog fram en smutsig kortlek ur fickan och skrek:

»Pass på nu, magister, så skall jag spå Er!»

»Det kan Ni inte», svarade magistern med förnäm öfverlägsenhet.

»Kan jag inte?» hväste zigenaren, som tilltrorde sig fullkomlighet i den konsten.

»Nej, det kan Ni ingalunda!» försäkrade magistern. »Och Ni kan det inte af den orsak,

att Ni inte känner mig, inte känner mina föräldrar, inte min hustru, mina barn, mina förmän, och hos alla dessa hvila en del af mitt öde. Ni kan inte spå mig af den orsak, att Ni inte anar, hvad jag vet och kan, inte har begrepp om, hvad som sker ute i verlden nu för tiden, och inte vet, hur människors öde styres! Men jag kan spå Er, utan några kort och utan att läsa och signa! Vill Ni tro det?»

Zigenaren hade sjunkit ned på en stol och vred sin kropp som en orm under en stöfvelklack.

»Hm! Jaså, Ni kan spå mig!» blossade han upp igen.

»Ja, därför att jag känner Er», svarade magistern lugnt och bestämdt.

»Ni, åh, Ni vet ingenting om mig, inte det ringaste!» skrek zigenaren till med det sista försök till sjelfförsvar.

»Såå? Inte det», slutade magistern ordbyttet, i det han med sitt tonfall antydde, att han visste mera än han egentligen gjorde.

Derpå reste han sig.

Solen hade redan gått upp och föll igenom gardinerna in i rummet. Turturdufvorna kuttade och grönsiskorna sjöngo. Baronessan hade somnat på sin stol, och Ivan låg och snarkade i den stora sängen emellan de två bruna hundarne.

Zigenaren ville slå i mera vin, men magistern sade bestämdt nej, hvarefter hans värd följde honom ut i köket.

Der satt nu på sängkanten en ung flicka halfklädd och drog på sig strumporna, stirrande förvånad på den främmande så att hon glömde att dölja sina behag.

»Skäms du inte, din slyna!» skrek zigenaren och gaf henne en örfil, hvarefter han kastade ett täcke öfver henne.

Magistern skyndade sig att ta afsked och gick upp på sin kammare för att sofva ut efter den genomvakade natten.

Magister Törner hade icke fått en blund i ögonen efter den märkvärdiga natten nere hos baronessan. Han frågade sig upprepade gånger, hur det hade gått till, att hans själ hade kommit i beröring med en så lågt stående individ som zigenaren, så att hans tankar sysslade med denne, vare sig han var vaken eller sof. Kunde det vara en följd af den allmänna attraktionslagen, som drager fluida i skilda djurkroppar till hvarandra, som drifver människor att söka hvarandra, som åvägabringar ledning eller rapport mellan alla individer? Ensamheten, vanan att dagligdags flere gånger träffa endast en och samma person, ackommodationsförmågan, som gör umgänge mellan menniskor möjligt, intresset af att skåda in i själens hemliga verkstäder och särskildt i en själ af ovanlig beskaffenhet, som stod på det läg-

sta trappsteg och som en universitetsmagister icke ofta i sitt lif kunde få tillfälle att se — allt detta sammanlagdt hade åstadkommit, att zigenaren hade trängt sig in i magisterns tankar och borrar sig fast där som en integrerande beståndsdel, hvilken han ej kunde drifva ut igen.

Han hade för att sjelf få vara i fred velat hålla umgänget indifferent, men denna natt hade deras själar ett ögonblick törnat ihop, en gnista hade hoppat öfver från den ena till den andra, intressen hade korsats, och det var som om det låg strid i luften. Magistern hade tröttnat på sin tarfliga roll som beundrare af stackaren, hade visat sin öfverlägsenhet utan att ta i på skarpen, men hade oförsigtigt nog antydt, att han sysselsatte sig med den andres person och angelägenheter. Zigenaren, som hade trott sig väl skyddad bakom sina lögner, hade märkt, att han tagit miste, hade känt ett öga hvila på sig, ett finger röra vid sina inelfvor, och så hade han vaknat ur sin säkerhet. Magistern märkte detta, och utan lust att spilla tid och krafter på att inlåta sig i en gagnlös strid med en lumpen och ärelös person, beslöt han sig för att på nytt insöfva honom i ro och låta det oundvikliga umgänget antaga så likgiltiga och vänskapliga former som möjligt, gömma sig inom sig sjelf och tillsluta ögonen för allt som han nödgades se och höra.

Med denna föresats gick han på söndagsmorgonen ned i trädgården för att få sig en prome-

nad. Man var nu i början af Juni månad, men ännu var intet land uppgräfdt, och allt hopp om att se något planteradt var förbi.

Kvigor, getter, får och hästar gingo tjudrade vid fruktträdens stammar och betade ogräset. Getterna stodo på bakbenen och gnagde på dyrbara buskar och unga fruktträd; gångarne voro nedsmutsade af kreaturen, buxbomshäckarne nedtrampade, hönsen åto de omogna vinbären, och i körsbärsträden häckade skator och starar. Det var en förödelsens styggelse, som magistern icke kunde fatta att dessa människor med penningtillgångar ville finna sig i att skåda på; ty om de också inte behöfde inkomsten, skulle man tro att de åtminstone inte ville undvara nöjet att kunna spatsera i trädgården. Och allt detta feta ogräs, som såg så mörkt och giftigt ut, förhöjde det intryck af smuts, som framkallades af djurens orenlighet, nedtrampad rundt omkring i rabatterna, de små svarta mullvadshögarna, murkna grenar och brunt fjolårslöf.

Kardborren och nässlan, som alltid följa människans uttömningar, stodo der till flere alnars höjd, röjande hvad som brukar döljas, tistlarne hade, bortdrifna från fälten, slagit sig ned här; Tussilago, som folket på skämt kallar ymighetshornet på grund af dess otroliga fortplantningsförmåga, hade bredt ut sig i stora grågröna mattor, och i de mörkaste vrårna hade som mörksens gerningar den otäcka bolmörten stuckit sig undan med sin kadavergula blomma, påminnande

om lik med lefradt blod. Magistern, som kom att tänka på de faror, som den giftiga örten kunde utsätta barnen för, lyfte sin käpp och anstiftade ett blodbad på djefvulstyget, då zigenarens jämrande röst hördes bakom en buske. Magistern blef ej särdeles öfverraskad, ty han var nu så van att se dennes smygande skepnad dyka fram och försvinna öfverallt bakom buskar och inhägnader — öfverallt der det fanns någonting att gömma sig bakom.

»Slå inte min bolmört, magister«, bad zigenaren.

»Är den också helig?« svarade denne, med skämtsam häntydning på snokmordet.

»Nej, det är den inte, men jag gömmer fröna!«

»Jaså, hvad gör Ni med dem då?« frågade magistern.

»Jo, de kan vara bra för många saker,« svarade zigenaren med en lömsk blick, som skulle antyda att han visste reda på mera än han ville ut med.

Magistern påminde sig längre fram denna tilldragelse med bolmörten och trodde sig däri-genom fått bekräftelse på sina tidigaste intryck af att det låg något misstänkt öfver husets inbyggare och deras förehafvanden.

Emellertid var detta endast inledningen till det som zigenaren ville säga; ty han grep genast tillfället till att sätta giftörten i förbindelse med någonting annat, som tycktes ligga honom på hjertat.

»Här finns för resten en och annan,» tog han upp ämnet med en eftertämksam min och sköt fram läpparne på ett djupsinnigt, hemlighetsfullt sätt, så som han alltid gjorde när han ljög, »här finns en och annan, som nog kunde behöfva en portion bolmört.

»Hvad menar Ni med det?» utbrast magistern, som kände sig förlägen likt en som orättvist misstänktes eller hotades. »Hvad är det som har händt?»

»Jo, det har händt det, att någon i morgse har stulit den ena påfogeln,» sade zigenaren med så stark betoning, att den skyldige måste känna sig träffad.

Magistern log vid tanken på att han skulle kunna misstänkas, men lät genast narra sig till att gå med på att diskutera saken, fast den icke angick honom. Det mystiska i sjelfva tilldragelsen, att en påfogel blifvit stulen midt på blanka förmiddagen tätt under husets fönster och från den inhägnade gården, der husfolket kom och gick, — allt detta framställde han genast som invändningar, då i det samma baronessan, Ivan och den lurfviga pigan kommo dit under larm och klagorop, jämrande sig öfver förlusten af fogeln.

Misstankarne kastades än på den ena än på den andra; platsen undersöktes, och man hittade ett stycke af fogelns långa stjert.

»Det är naturligtvis räfven», försäkrade baronessan, »för han brukar alltid plocka stjerten af hönsen.»

Zigenaren låtsade först gå med på denna åsigt, men tycktes likväl vara villrådig om hvad han skulle tänka och lät de andra tala. Magistern ansåg det för alldeles otroligt, att räfven skulle midt på ljusa dagen ha vågat sig in, då den ju hade natten för sig, i det att påfoglarne sofvo i det fria.

Sedan man hade pratat fram och tillbaka, blef magistern ensam med zigenaren.

Saken vändes och vreds nu på alla möjliga håll, och magistern stannade förståndigt vid den mening, att endast en af sjelfva husfolket hade kunnat föröfva tjufteriet. Och när man så gick igenom personalen, måste misstanken helt naturligt vända sig mot de två nästan alltid osynliga snickarne. Men när samtalet började vända sig åt det hållet, gjorde zigenaren plötsligt helt om.

Nej, det kunde inte vara tal om; snickarne vore fullkomligt hederliga; men det fanns en annan, som säkert var den skyldige, och det var grindvaktaren, som bodde i stugan strax intill.

Magistern, som icke kunde tänka sig möjligheten af att en främmande midt på ljusa dagen skulle klifva öfver stenvuren och in på den öppna gården för att stjäla, ville icke genom motsägelse göra saken ännu mera invecklad; han lät därför samtalet falla och gick upp på sitt rum, obehagligt berörd af hela äfventyret, som han ej kunde förklara.

På aftonen, när han kom ned i trädgården, mötte han zigenaren, som gick och slog dank.

Af brist på samtalsämne föll talet på påfogeln. De hade först kommit i närheten af kalkonhuset, der tuppen redan hade krupit in, medan hönsen rufvade äggen ute under en liten halmstack. Magistern, som inte visste hvad han skulle säga, lät nu det yttrande undfalla sig, att det vore omöjligt för en människa att taga en påfogel med händerna.

»Jo, det skall Ni få se att man kan,» svarede zigenaren, hvares motsägelselust tycktes bli eggad. »Kan man ta en kalkontupp, så kan man också ta en påfogel.»

Och i ett nu hade han slagit armarna om den stora argsinta fogeln och tryckte den tätt till sig som en kattunge, och för att ytterligare bestyrka möjligheten af grindvaktarens förmenta tjufnad, försäkrade han sig ha sett personer, som kunde fånga en dufva på marken. För resten fanns det folk, som kunde så många konster; han kände — det vill säga, hade hört talas om folk, som lockade andras höns och ankor till sig med korn, som de lade i långa strimmor, och mest durkdrifna af alla voro hästmånglarna. Året förut hade de stulit en röd häst från grannen, bonden upp vid korsvägen, och man hade sedan aldrig sett ett spår af den. Men han visste nog, hur de buro sig åt. De kunde förändra färgen på en häst genom att smörja in den med någonting så att håren föllo af, och de nya hår, som växte ut, fingo aldrig samma färg som de affallna, och dessutom kunde man alltid genom några snitt

med en knif ställa till med en bläs på hästen, ty det blef alltid hvitt på de ställen der man skurit.

Detta var idel nya och okända saker för magistern, så att han i sin ifver efter att höra på glömde att fråga, hvar förvaltaren hade inhämtat kännedom om allt detta. Och de promenerade vidare, fördjupande sig i ett samtal, som tycktes djupt intressera zigenaren. De öfvergingo till stölder i allmänhet, och zigenaren uttryckte sitt förakt för tjufvarne, som i regeln inte förstode de två viktigaste punkterna i all tjufnad,

»Hvad är det då för slag?» sporde magistern i så oskyldig ton som möjligt, medan de satte sig ned på en stenbänk vid brädden af dammen.

»Jo-o, ser Ni» — här funderade zigenaren ett ögonblick — »den ena är att alltid vara utan medbrottsslingar, och den andra är att ha två vittnen i beredskap.»

»Ni menar för att konstatera alibi? Vet ni hvad det vill säga?»

Zigenaren såg begrundande ut ett par sekunder och tycktes ej veta något om alibi, men ville som vanligt icke röja sin okunnighet, hvarför han svarade:

»Säg Ni först, hvad Ni menar med — hm, så skall jag efteråt säga min mening.»

»Alibi», tog magistern till orda, »är det viktigaste vid hvarje defension, ty om jag kan bevisa, att jag vid det ifrågavarande tillfället har

varit annorstädes än der som förbrytelsen begicks, så är jag frikänd.»

»Just hvad jag tänkte säga,» afbröt zigenaren ifrigt lyssnande och med oförställd glädje i sitt bleka ansigte. »Men», fortfor han, »att vara ensam är ändå den första regeln vid all stöld.»

»Ja, det kan nog så vara», menade magistern, »men viktigare är dock att icke under någon form lemna efter sig någon corpus delicti. Vet ni, hvad corpus delicti är?»

Ja, det visste han nog så der temmeligen, hvad det var för slag, men kunde inte uttrycka det så bra, och därför ville han gerna höra magisterns mening först, så skulle han sedan säga, om han menade samma sak.

»Corpus delicti», svarade magistern, som nyligen hade studerat juridik, »kan vara ett föremål, som finns i den anhållnes ego, eller också ett föremål, som tjuften lemnat efter sig på det ställe, der stölden begåtts — eller t. ex. vapnet, om det är ett mord,» tillfogade han. Var det så, Ni mente?»

»Ja, i det närmaste,» svarade zigenaren raskt, ehuru något lång i synen.

»Vidare», fortfor magistern, som inbillade sig vara i katedern — något som var en farlig vana hos honom — »vidare bör den anhållne alltid erkänna alla detaljerna, men förneka hufvudsaken. Mördaren skall vidgå, att han var tillstädes på mordplatsen, för den händelse någon har sett honom, men han skall alltid ställa det

så att han med något sken af sanning kan påstå sig ha varit der i ett annat ärende. Det dumaste man kan göra är att neka till allt; då trasslar man bara in sig i motsägelser. Och det aldrig dumaste är att icke hålla tand för tunga, utan ge sig luft i hotelser och önskingar, så att man efteråt, ehuru oskyldig, kan bli tagen för hufvudet för saker, som man aldrig har begått. Ni är en oförsigtig karl, Jensen! Här om dagen uttalade Ni en önskan om att åskan måtte slå ned i stallet, så att Ni kunde få ut brandassuransen och bygga ett nytt. Tänk nu, om stallet brunne i natt! Jag skulle naturligtvis genast misstänka Er, alldenstund Ni hade yttrat en önskan om att det måtte ske och alldenstund Ni skulle ha fördel af att det skedde, utan att Ni därför behöfde vara skyldig.»

»Skulle Ni angifva mig?» insköt zigenaren hastigt.

Nu måste magistern tänka sig för, och det gjorde han grundligt.

»Ser Ni», tog han slutligen till ordet, »det finns någonting man kallar antydningar och någonting man kallar angifvelser. Antydningar betyder, att jag hyser misstanke och enskildt meddelar myndigheterna denna min misstanke i den afsigt att de skola anställa sjelfständiga undersökningar, på hvilka de uteslutande ega att bygga den eventuella häktningsåtgärden. Men — fortfarande han, det finnes i vårt rättsväsende så mycket föråldradt och dåligt i förfaringssättet, att jag för min del kunde önska att se mycket deri förändradt.

— Säg mig en sak, tänker Ni inte att utpeka grindvaktaren såsom möjligen skyldig till stölden af fogeln?»

Zigenaren svarade hastigt:

»Nej det vågar jag inte, för han står väl hos myndigheterna.»

»Det borde Ni laga att Ni också gjorde, svarade magistern, som ville ge den andre en liten påminnelse. »Och jag förstår inte, hur Ni kan hata den, som beskyddar er egendom och utan hvilken Ni inte skulle kunna sofva lugnt en enda natt.»

Zigenaren utbröt i förbannelser mot grindvaktaren, lät förstå, att denne vore den värsta rackare man kunde tänka sig, och hetsade upp sig till den grad, att det slutligen undslapp honom, att han önskade se honom med afskuren hals på en dikeskant. Derpå hejdade han sig plötsligt och vände ånyo talet på förbrytelser och förbrytare i allmänhet. Magistern, för hvilken en ny, okänd synkrets öppnade sig, och som hade undrat öfver att zigenaren, som misstänkte grindvaktaren, icke stämde honom, beslöt nu känna sig före, om det möjligtvis kunde finnas något hemligt skäl till att zigenaren icke vågade röra vid grannen. Han anslog därför åter sin docerande ton, som om han fortsatte sitt föredrag om rättegång och rättsskipning från rent filosofisk synpunkt.

»Ett mycket vanligt förfaringssätt hos durckdrifna förbrytare är att implicera i saken den person, som kunde väntas blifva det farligaste vittnet.

»Hvad menas med implicera?» frågade zigenaren ifrigt och nyfiket.

»Det finns många sätt att implicera på. Ett sätt är att låta det vittne, man fruktar, få se så mycket af förberedelsen till brottet, att vittnet vid gerningsmannens häktning kan uppgifvas vara invigd i förbrytelsen och ha förtegat den någon tid; men på samma gång gäller det att inte låta honom få se så mycket, att han vågar anmäla saken för myndigheterna. Begriper Ni dilemmat eller snaran? Vare sig vittnet angifver eller icke angifver, kommer han att hänga med i saken eller impliceras i den.»

»Det är storartadt!» skrek zigenaren utom sig. »Det är storartadt!» Och hans ansigte strålade af hänryckning.

»Ett annat sätt» fortfor magistern, »som förbrytare af rang också pläga begagna, är att i förväg söka etablera inhabilitetsskäl mot vittnet. Vet Ni, hvad inhabilitet är? Som inhabilitetsskäl räknas släktskap eller till och med endast trolofning eller lös förbindelse med slägting till den instämnda; vidare räknas såsom inhabil att vittna en uppenbar ovän eller afundsman. Således skulle era snickare vara inhabila som vittnen mot grindvaktaren, om det vore bevisligt, att de hade lefvat i fiendskap med honom.

»Nej är det verkligen sanning!» skrek zigenaren och ville fatta magisterns hand. »Hvad Ni måtte ha läst och studerat många slags skrifter för att kunna ha reda på så mycket!»

Derpå ångrade han att ha visat sig hänryckt, och högmodsdjefvulen for i honom igen.

Ja, jag skall förresten säga Er, att jag också har läst en hel hop,» upplyste han; »magistern har kanhända inte läst historieboken om grefven af Luxemburg?»

»Nej, det har jag inte,» svarade magistern sanningsenligt. »Men jag har hört talas om honom, och jag har hört Er sjunga visan om honom.»

»Åh, det är en bok det, ska' Ni tro» — sade zigenaren och gjorde sig viktig öfver den andres okunnighet — »det är en bok, som hvar menniska kan lära någonting af, och så är den så rolig. Tänk bara, en grefve, som stjal och mördar och som polisen aldrig kan få tag i, hur gerna den än vill! Det var en förslagen karl, må Ni tro. Tänk Er, han gick ut på kyrkogårdar och galgbackar, der man gräfde ner lik, och så förgiftade han nålar, som han efteråt satte fast i stolsitsen hos dem, som han ville göra sig af med; för ser Ni, lik äro förgiftade. Och när han tog något, så tog han aldrig annat än pengar, för se dem kan man inte känna igen, och de rullar i väg igen som de kommer; men klenoder och juveler tog han aldrig, så att när polisen kom och skulle göra undersökning, stod inte det ringaste att finna!»

Han hade talat med värme, men höll nu plötsligt inne, som om han ångrade hvad han sagt.

Och för att öfverskyla det fel, han begått, vände han sig argt mot grindstugan, som kunde skönjas mellan buskarne, knöt näfven och for ut:

»Ja, det finns så många rackare här i världen, och det är en elak sälle, den der grindvaktaren!»

Magistern kände sig illa till mods efter detta samtal, och i det han till hälften ångrade sig vid tanken på allt som han sagt under loppet af denna afton, gick han orolig till sängs.

Åtta dagar senare tog magister Törner sin vanliga morgonpromenad i mycket betryckt sinnesstämning; ty den föregående veckan hade varit rik på tilldragelser, som kunde ha rubbat äfven en lugnare naturs jämnvigt. Dagen efter samtalet om förbrytelser och förbrytare hade magistern på sin vandring i skogen funnit några blå bröstfjädrar af den stulna påfogeln och hade tagit dem med sig hem; hade förevisat sitt fynd och trott sig dermed ha fritagit grindvaktaren från misstanke, eftersom det funna bytet så godt som bevisade, att räfven var den skyldige. Men man hade mött hans påståenden med misstro, och zigenaren hade invändt, att riktigt utstuderade spetsbofvar alltid förstodo att afleda uppmärksamheten och anbringa en falsk 'corpus delictum'. — Der fick magistern nu igen sina lärdomar för första gången — corpus delictum!

Men nästa morgon hade magistern funnit några af slagvingarnas fjädrar skarpt afskurna med en knif, och när han kom hem med dem, triumferade zigenaren och förklarade, att räfven väl ändå inte gick med knif i fickan.

Påföljande natt var kalkontuppen bortstulen, utan att man kunde upptäcka ett spår af den.

Nästa afton hade magistern stått vid jerngrinden tillsammans med zigenaren, då lagmannens son, som var egendomsegare, hade kommit ridande, hållit inne sin häst och häftigt frågat, om han kunde få köpa ankbonden, som han såg rulta omkring på gräsplanen. Zigenaren svarade honom höfligt, att han icke kunde sälja den.

Om natten försvann ankbonden.

Det fanns här några omständigheter, som gjorde tilldragelserna rätt oförklarliga. Om räfven hade tagit kalkontuppen, som satt inne i ett skjul på sin pinne och hade krafter att försvara sig, hvarför hade den då inte tagit hönan, som låg på ägg i halmen på den öppna platsen utanför — så mycket mera som sakkunnigt folk försäkrade, att räfven icke kunde ta en kalkontupp, men väl en höna?

Och vidare: hvarför skulle ankbonden just bli bortstulen natten efter lagmanssonens besök. Att fatta misstanke till en rik och förnäm man skulle vara rena vanvettet, och ingen på gården vågade antyda något i den riktningen. Låg det någonting bakom detta, eller var det ett tillfälligt sammanträffande af omständigheter? Nå men

fjädrarne, som med uppenbar afsigt voro utlagda i magistrernas väg, för att han skulle hitta dem? Hvad kunde meningen vara med det? Om grindvaktaren var tjuften, skulle han väl ändå inte gå och lägga fram bevis för att det inte kunde vara räffen! Lika litet skulle snickarne göra det, om de varit skyldiga. Hvem hade då lagt dit fjädrarne, och i hvilken afsigt? Idel gåtor!

Dessutom hade i dagarne både fogden och gevaldigern kommit till Bögely för att undersöka stället, der stölderna begåtts. Baronessan och zigenaren hade beredt fogden ett festligt mottagande, bjudit på vin och skickat efter magistrern, som de hade föreställt såsom ifrig danskvän, hvar efter de hade berömt honom och skrutit med honom omåttligt, som om de ville skrapa guld af honom för att dermed förgylla sig sjelfva och sitt. Zigenaren hade till och med framhållit magistrern som sin gode och intime vän, sin lärare, sin förtrogne, så att magistrern slutligen kände sig beklämd och, så vidt det var möjligt utan att såra, hade tillbakavisat detta smicker. Och det märkvärdigaste med den historien var att alldeles samma presentation hade upprepats vid gevaldigerns besök, som egde rum kort efter fogdens.

Derefter hade i stor hast grindvaktaren blifvit instämd för birkedomaren i Helsingborg, icke för stöld af foglarne, men af några träplankor, och skulle därför i arresten, då plötsligt zigenaren i egenskap af käre hade uppträdt som ädelmodig och afstått från alltyrkande på straff,

hvarefter grindvaktaren med tårar i ögonen hade tackat sin välgörare, hvilken också af birkedomaren erhöll beröm för sitt vackra beteende.

Men dagen innan parterna gingo inför rätta, voro de två snickarne försvunna och ersatta med två nya, som fingo uttrycklig befallning att icke sätta sin fot inom dörren hos grindvaktaren, som hölle lönnkrog.

Händelserna hade hopat sig på hvarandra, så att magister Törner icke hade kunnat följa med och utleta betydelsen och sammanhanget, allraminst af följande senast inträffade, som öfverraskade honom mera än alla de andra tillsammans. Han hade nämligen en morgon på sin kammare funnit den burrhåriga flickan sysselsatt med att bädda upp hans säng, och vid efterfrågan hos sin hustru hade han fått veta, att hon blifvit anställd hos dem som tjensteflicka på rekommendation af förvaltaren, hos hvilken frun hade hört sig för efter en piga, som kunde gå henne till handa i huset. Dertill kom, att pigan af snickarne i huset hade uppgifvits vara zigenarens syster, något som denne icke ville erkänna, så att hon liksom Ivan måste titulera sin bror för monsieur.

När magistrern nu hade hunnit igenom bokskogen och beträdde granparken, der en öfvertäckt stig af unga granar förde vandraren uppför en backe, — det var der han hade hittat påfögelsfjädrarne, — hade han dock någorlunda ordnat sina intryck och som hufvudsumma fått ut,

att der i huset försiggingo hemlighetsfulla saker och att man var i full gång med att spinna omkring honom ett nät, till hvilket han kanske sjelf hade lemnat garnet utan att veta det.

Hvad afsigten var med allt detta, kunde han icke utleta, ty zigenaren gjorde sidosprång och ställde till med villospår liksom haren på snömark, och han förmådde icke följa hans förvirrade hjernas nycker. Men gent mot alla sina misstankar kunde han ställa upp endast ett motskäl: mannens goda ekonomiska ställning, som måste fritaga honom från frestelsen att bli tjuf.

Mellan zigenaren och magistern hade under de senaste dagarne ett godt förhållande rådt, måhända mera vänskapligt än eljest från den föres sida och mera krypande; men den gamla sjelfsäkra tonen, som denne under den första tiden hade antagit, återkom nu, då magistern icke längre tryckte honom med någon oombedd visdom, vare sig i musik, jordbruk eller trollkonster.

Baronessan visade sig aldrig, och sången och musiken hade förstummats der nere, hvaraf magistern slöt att zigenarens uppträdande som artist icke mer gjorde någon verkan på hans käresta, men hvaraf han också drog den för honom sjelf obehagliga slutsatsen, att det hade blifvit något agg kvar från den der qvällen, då han hade öfverglänst charlatanen och baronessan hade tystat ned dennes sång.

På skogsstigen sken solen ned mellan de unga granarne, och magistern gick och betrak-

tade färska fotspår, som stodo tecknade i de nedfallna barren och som icke kunde vara hans egna, då i samma stund en skata flög upp inifrån det täta buskverket och skrikande försvann ofvanom grantopparne. Magistern tvärstannade, stirrade in i mörkret och fick syn på boet, som låg mellan grenarne och stammen på en ung gran. Ett knippe solstrålar bröt in och kastade ett gulgrönt ljus på stammarne. Plötligt häftade magisterns blick vid ett träd, i hvars bark åtskilliga tecken voro inristade med en skarp knif och så djupt att det hvita träet lyste fram och kådan hade runnit i tårar och strimmor ända ned till granens fot.

Magistern betraktade de ganska tydliga tecknen, hvilkas utförande vittnade om mycken öfning och en säker hand, och det, som dervid först slog honom, var deras likhet med de tecken, som de vilda indianska folkslagen i vestern brukade och som han hade sett afbildade i en resebeskrifning från Nya Sverige vid Delaware-floden. Men det föll icke honom in att sätta de två skriftarterna i någon förbindelse sins emellan. Emellertid kunde han förstå så mycket, att bildskrift eller hieroglyfer torde vara beslägtade hos alla folk, och då han här såg en hand, en nyckel och ett öga afbildade, drog han den slutsatsen att det genom jämförelse, undersökning och någon kombinationsförmåga skulle bli möjligt att tyda dessa teckens mening och derigenom komma på

spåren hemligheter, som kanhända anginge honom mera än han ville tro. Han tog emellertid upp sin anteckningsbok och aftecknade hieroglyferna så noggrant han kunde. Men i stället för att vända om hemåt, sedan han gått stigen ut ända bort till grinden, vandrade han vidare bort mot inhägnaderna för att sätta i verket ett beslut, som han länge hade närt, att göra besök hos sin granne för att få några närmare upplysningar om de människor, hos hvilka han hyrt sig in och hvilka nu tycktes förehafva hemliga planer med honom och vilja blanda in honom i sina angelägenheter.

Det var emellertid med det fasta beslutet att icke säga ett ondt ord om sin värd eller kasta den ringaste misstanke på honom, som han en halftimme senare trädde in i hemmansegaren Virups förstuga och träffade en piga, som han bad anmäla sitt besök.

När han steg in i spiselrummet, såg han värden sitta på ungsbänken och med sina skarpa grå ögon betrakta den inträdande utan att resa sig, i det han bad om ursäkt för att han blef sittande, emedan han hade gikt i benen.

Magistern var på det klara med, hvad den der gikten hade att betyda, och begrep, att den skulle bemantla ohöfligheten; han tog därför utan vidare plats i bästa länstolen och behöll hatten på, ursäktande sig med att han led af hufvudvärk.

Derefter framförde han sitt ärende

»Jag kommer,» yttrade han, »både för att helsa på hos en granne och för att be om en tjänst. Ni vet förmodligen hvem jag är, men säkerligen inte, hvad jag har att uträtta här i trakten. Jag är emellertid bland annat växtsamlare, och för detta studiums skull nödgas jag emellanåt stiga öfver gårdsel in på andras mark; tillåter Ni, att jag går in på edra fält, om jag lofvar att inte trampa i säden?»

Hemmansegaren gaf utan betänkande sitt tillstånd, ovan vid så mycken artighet från fienders sida, ja han veknade så att han sjelf ansträngde sig för att fortsätta samtalet, som från början icke tycktes vara lockande för honom.

»Nå», knöt han vid, »Ni bor således på Bö-gely; hvad tycker Ni om er värd?»

Det var just den frågan magistern hade längtat efter, och han grep den begärligt:

»Det är en rask karl, synes det mig, så vidt jag kan döma.»

»En smula slusk, eller hur?» flinade hemmansegaren.

»Det har jag inte märkt», svarade magistern.

»Han förstör ju både baronessans pengar och egendom.»

»Anser Ni verkligen det?» frågade magistern på nytt, fast besluten att genom motsägelser få fram sanningen. »Han är ju dock förvaltare utan aflöning och går sjelf som en dräng bak plogen, slår gräs och vattnar djuren, så att man kan tycka han gör skäl för födan.»

»Jo, jag vet, att Ni är god vän till honom», svarade hemmansegaren, »och därför vill jag inte säga något ondt om honom!»

Nu blef magistern rädd! God vän till honom! Men han ansåg det ännu vara för tidigt att draga sig ur elden.

»Hans vän? Hvad menar Ni med det? Vänskap kan endast finnas mellan personer af samma bildningsgrad», citerade han ur Ciceros *De amicitia*, »och någon förtrolighet har jag icke hedrat förvaltaren med.»

»Ja naturligtvis», svarade hemmansegaren och såg menande ut, »jag vet naturligtvis ingenting annat än man berättar! — Här i trakten galler han för den största tjufstryker som gått i ett par skor, och kommer inte baronessan på fattighuset före mikaelisdag, så är det min själ ett underverk.»

»Nej, hvad säger Ni? Tror Ni verkligen det?» utbrast magistern. »Är baronessan då inte välbergad?»

»Ja, hon har ju egt åtskilligt, men det har den der sällen förslösat, och det har redan gått så långt, att man gör utmätning för skatter och väghållningsafgälder. Men han är en förslagen karl, och när fogden kommer och skall ta djuren, så äro de skrifna på Jensen, såsom hans egendom.»

Magistern hade fått bekräftelse på det viktigaste af det, hvarpå hela hans byggnad af miss-tankar hvilade, eller att baronessan var utfattig;

och nu begrep han, hvarför gården fick förfalla, hvarför man der kokade skämd mat, hvarför . . . Här stannade han, och för att inte komma i frestelse att utveckla sina tankar högt, lät han det vara nog med frågor, reste sig, tackade för visad välvilja och tog afsked.

Hemmansegaren såg förvånad ut öfver samtalslets bråda afslutning, och glömmande sin gikt reste han sig för att följa gästen ut.

I förstugan föll det magistern in att han borde säga allt och med kraft tillbakavisa hvarje misstanke om att han var zigenarens vän, något som folk lätt kunde tro, när han på detta vis utan vidare affärdade hvarje meddelande från grannen, som denne kanske hade gett i vänskapligt syfte. Men den ena tanken korsade den andra, och hemmansegarens ansigte uttryckte redan en sådan köld, att han icke kom sig för att säga någonting, utan lyfte på hatten och gick.

Han hade en känsla af att han hade begått en dumhet, medan han gick ut genom grinden för att öfver ängen vandra hem igen. Men det var för sent att vända om, isynnerhet som han såg zigenaren gå och vakta utanför trädgården i närheten af gårdslet och han troligtvis redan var upptäckt.

Han ville ogerna utsätta sig för ett möte med Jensen just nu, när han kom från grannen, för hvilken han ju blifvit varnad, men här fanns ingen möjlighet att undkomma, och det enda han kunde göra var därför att gå rakt mot fienden.

Jensen gick med böjdt hufvud, höll en stång i handen och låtsades uppmäta marken, utan att låta märka att han såg magistern nalkas.

Denna helsade högljudt god morgon. Zigenaren spelade förvånad, men sade ingenting, hvarför magistern beslöt att sjelf gå rakt på saken och säga allt, som kunde sägas, utan att sanningen kom alltför tydligt fram.

»Jag har varit öfver till vår granne för att be om lof att få gå öfver hans mark», förklarade han.

Zigenaren framtvang ett leende, som skulle vara vänligt, men på samma gång likgiltigt för den sak som förelåg. Han teg fortfarande.

Återtåg var ej möjligt för magistern; han måste gå på, till och med om han skulle råka vilse, hvilket han då också grundligt gjorde, ty ett oemotståndligt behof att ursäkta sig kom plötsligt öfver honom. »Ni har icke vänner här i trakten, Jensen», sade han. »Hemmansegaren derborta talade illa om Er.»

»Det tror jag, det!» svarade zigenaren. »Ty han gick på sin tid och slog efter baronessan och hennes pengar, men när det inte tog skruf, fick jag soplåren öfver mig.»

Detta var säkerligen lögn, tänkte magistern, som var van vid att zigenaren alltid torkade af sin smuts på andra; men han låtsades sätta tro till beskyllningen.

»Det sade jag honom också», fortfor han, »och jag sade honom mera dertill, därför att

jag kunde höra, att han var afundsjuk. Jag berömde Er, Jensen, som en rask karl och en oegennyttig karl, som sjelf gick och arbetade på åkern, fastän Ni var förvaltare, och det gör ingen annan förvaltare i hela landet; och jag lät honom veta, att baronessan inte gerna kunde hysa någon godhet mot Er, när hon låter Er släpa så der utan lön.»

Här lät zigenaren narra sig, ty han trodde obetingadt på att magistern icke kunde ljuga, enär han icke hade ljugit någon gång förut; och i tacksamheten öfver att ha lyckats intala magistern sina lögner, grep han hans hand och tryckte den med oförställd rörelse, prisande sin lyckliga stjerna, som låtit honom äntligen träffa på en hederlig menniska, hvilken talade godt om honom. Och han gaf efter för sin rörelse, öppnade sitt hjerta, berättade om de senare årens missväxt, som hade ruinerat dem, om elaka menniskor, som hade narrat dem på pengar de lånt af dem, om sina bekymmer med att hvar vecka skaffa mat åt menniskor och djur, om allt, som kunde väcka medlidande med hans person och hans ställning.

Magistern begagnade tillfället, medan mannen var vek om hjertat och tycktes vara hågad att lyssna till ett godt råd, till att föreställa honom det tokiga i att icke odla jorden, som ändå kunde ge bröd, och sökte öfvertyga honom om att det vore en bättre ekonomi att hyra folk till att sköta jorden och arbeta ute på egorna, än att

förvaltaren sjelf gick och förspilde sin tid med detta.

»Om Ni ligger på en bänk, röker pipa och håller öga på ert folk, så är det mycket mera värdt än om Ni, som är stadsmenniska med fina vanor, går här och släpar», slöt han sin förmaning.

Detta att ligga på en bänk och röka pipa måtte ha tilltalat zigenaren i högsta grad, ty för första gången medgaf han, att magistern var en vis man, full af goda råd, som han tacksamt skulle dra nytta af.

Magistern lemnade sin tacksamma discipel med det medlidande man känner för en olycklig, som nedlåter sig till att beklaga sig, och med den lugna tillfredsställelse, som känslan af att ha gjort en annan sig förbunden medför. Han kände sig efter detta utbrott tryggare gentemot zigenaren, och då han icke längre var rädd för honom, försvann allt agg öfver små oförrätter och oförskämdheter, och han glömde alla sina misstankar, som dock nyss hade bekräftats af de upplysningar han fått om mannens ekonomiska ställning.

I särdeles ädelmodig sinnesstämning gick han genom trädgården, då han fick se en menniska ligga framstupa på marken vid foten af solvisaren; han upptäckte genast att det var den burrhåriga pigan.

»Hvarför ligger Magelone här?» frågade han, förundrad öfver att se flickan ute vid

denna tid på dagen, då hon brukade städa hans rum.

Flickan reste sig långsamt, och i det hon med handen dolde sina af gråt svartstrimmiga kinder och röda ögon, snyftade hon:

»Frun har kört bort mig!»

»Hvarför det då, mitt barn», sporde magistern vidare.

Pigan teg en stund och framsnyftade derpå:

»Frun sade, att jag inte var fin nog, men jag har bara den klädning jag går och står i, och det kan jag inte hjälpa.»

Magistern såg på den lurfviga pigan, som var mycket smutsig, men utpyntad med två perlhalsband och ringar i öronen. Och ehuru han mycket väl insåg rätta förhållandet, hade han icke hjerta att säga henne hvad han tänkte om saken; han bad henne därför icke vara ledsen på frun, som var mycket sjuk och säkerligen inte hade menat illa.

Pigan tittade på magistern genom de utspärrade fingrarna och frågade med så bedjande röst hon kunde:

»Men magistern tar nog tillbaks mig igen?»

»Ja, ser du, mitt barn, de der sakerna lägger jag mig inte i. Dem har min hustru att ställa med!» svarade han och fortsatte sin väg, förstämnd öfver detta försök att begagna honom till att afgöra en tvist, som han ej kände något om.

När han kom fram till trappan, stod hans barnflicka der och piskade sängkläder.

»Hvad är det som har händt med Magelone»? frågade han.

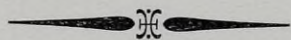
»Jo, det är en snygg jänta», svarade flickan. Hon har gått och fört med sig ohyra i sängarna och så har hon skaffat barnen utslag. Frun har ofta förbjudit henne att kyssa dem, men ändå så gör hon det. Och när hon nu blef oppsagd, hväste hon som en katt och svor och förbannade sig på att det skulle det svenska packet nog få betala.»

Medan pigan gaf luft åt sin harm, märkte magistern, att någonting rörde sig bakom en gardin i våningen der baronessan bodde, och han förstod att man lyssnade.

»Det var en ledsam historia», sade magistern liksom för sig sjelf, medan han gick upp på sin kammare, uppfylld af oroliga aningar, efter allt hvad han kände till om tattarens oförsönliga hämdlystnad, när de på något sätt kränkts. Men så mindes han det vänskapliga samtal han nyss haft med brodern, och derefter gingo tankarne vidare tillbaka till morgonvisiten hos gran- nen, de upplysningar han der fått, de hemlighetsfulla inskrifter han hade sett. Och allt det mörka och otrefliga, som tilldragit sig i huset, upprullade sig för honom, så att han i ett ögonblicks våldsamt längtan efter att vara utanför alltsammans fattade det beslutet att resa bort från

alltihop, sak samma hvart, bara så fort som möjligt!

Här, det kände han på sig, förehades ting och spunnos ränker, som började draga sig tätt ihop om honom och hotade att qväfva honom.

ANDRA DELEN.

ANDRÁS DELEN

Under loppet af de åtta dagar som magister Törner väntade på svaret på sin ansökan om tillstånd att få lemna trakten, hade nya och oväntade händelser inträffat vid gården.

Det hade kommit en dräng och en trädgårdsmästare. Drängen, som snart märkte, att förvaltaren icke förstod något af det han skulle sköta, hade lagt sig på latsidan och inledt en kärlekshandel med den lurfviga pigan. Och trädgårdsmästaren, som insåg att det var för sent att gräfvä och dessutom inte fann det mödan värdt att ta itu med något ordentligt, då han icke kunde få arbetsbiträde, satt för det mesta i körsbärsträden och plockade bären, som redan börjat ruttna på qvistarne.

Zigenaren sjelf låg på en bänk och rökte pipa, troget följande magisterns improviserade råd, och när han icke sof eller rökte, drack han eller företog ridturer, mest om nätterna. Gentemot magistern var han full af öfverlägsenhet och högmod, och han utvecklade väldiga planer till egendomens förbättring och storartade förslag till trädgårdens utvidgning. Om systemens afsked

ur tjensten talade han ej ett ord, men en vild glöd tycktes brinna i hans ögon när han mötte något af magistrernas barn eller tjenstefolk, och de sistnämnda måste nu akta sig väl för hundarne, som lömskt blefvo tussade på dem från alla möjliga smygvrår af Ivar och Magelone. Och barnen vågade man icke mera låta gå fritt omkring nere i trädgården; de höllos inne på rummen utom de tider på dagen, när barnflickan promenerade med dem.

Vid magistrernas upplysning om att han tänkte flytta hade zigenaren icke haft tålamod att höra förklaringen till slut, utan hade genast förrådt sig och med ett elakt grin gjort uppmärksam på kontraktet, hvartill magistrern ögonblickligen hade svarat, att kontraktet icke kunde tvinga honom att bo qvar der, men blott till att betala hyra till flyttningsdagen i Oktober.

Uppsägningen hade icke desto mindre gjort förhållandet ännu mera spändt, om än zigenarens beundran hade växt för denne man, som inte försökte svänga sig ifrån en förpligtelse till att betala ut pengar, och som utan protest lät narra sig i affärer.

Lusten att flytta derifrån hade betydligt stegrats hos magistrern, sedan han gjort en efter hvad han tyckte oroande upptäckt. Han hade nämligen, trots ständiga påminnelser under ett par månader, icke ännu fått lås i dörren till sitt rum, så att den stod oläst dag och natt. En eftermiddag hade han märkt, att det hade varit

någon inne der och rört hans böcker, medan han varit borta. Han upptäckte, att man hade vändt upp och ned på hans afhandling om proberkonsten och att den bar spår af smutsiga fingrar. Zigenaren hade således varit der, och i stället för att be om tillåtelse att få låna boken, hvilket ej skulle ha vägrats honom, hade han, af ren lust för att stjäla, stulit sig till att läsa den. Förargad hade magistern skickat efter en smed och låtit denna gå ned till baronessan för att be om betalning, hvilken han också ordentligt hade fått. Men då magistern hade låtit undfalla sig ett likgiltigt ord om hvad han hade gjort, till zigenaren, hade denne icke kunnat dölja sin harm eller förlägenhet, ty han förstod nog att han var upptäckt.

Luften var nu så laddad, att en explosion kunde väntas i hvarje ögonblick, men man sökte på ömse sidor undgå stridens utbrott, då ju skilsmessan var så nära förestående. Och längtan efter den stunden hade synnerligen häftigt gripit magistern efter två nya händelser, som nu då husets ruin var honom bekant måste förefalla honom så obehagliga, att han helst ville vara långt borta från alltsammans. En morgon kom han nämligen ned i trädgården och såg de två snickarne sysselsatta med att i största hast hop-timra en gödselvagn, i form af en likkista med snedt uppstigande lock. För att säga något framkastade magistern på skämt:

»Hvad skall ni använda den här likkistan till?»

Den ene snickaren var rask att svara och slog likaledes an en skämtsam ton.

»Ja, det är nog inte första gången man har kört lik i en sådan här.»

»Hvad menar Ni med det?» frågade magistern, som hörde, att det låg ett slags allvar under svaret.

»Jo, förstår Ni, jag menar, att det är i dyngvagnen man brukar hitta barnlik!» sade snickaren. »För se far min var fångknekt, och då får man ju höra ett och annat.»

Zigenaren hade stått tyst bredvid och tittat ned i marken.

Nu slog han upp ögonen och afbröt det obehagliga samtalet.

»Trädgården skall göras i ordning, och jag skall därför hemta gödsel från Landskrona rytteristall, som jag har ackorderat med.»

Magistern skulle icke ha lagt märke till denna obetydliga tillfällighet, om han icke på sin fortsatta promenad genom trädgården hade träffat trädgårdsmästaren nere vid drifhuset.

»Skall ni gödsla jorden midt på sommaren?» frågade han denne, egentligen utan synnerlig lust att få veta något.

»Ja, sådant jordbruk har jag aldrig varit med om förr, men förvaltaren säger, att han har träffat bestämdt aftal med kungliga ladugården vid Helsingborg och att han inte vill vänta!»

»Hvad för slag?» började magistern, men höll genast inne, fast besluten att icke säga nå-

got, som kunde göra zigenarens lögnaktighet uppenbar.

Följande natt, när vagnen blifvit färdig, vaknade magister Törner vid ett buller ute på vinden. Han reste sig upp och lyssnade noga efter, om han inte möjligen hade hört orätt, men blef snart öfvertygad om att det fanns folk på vinden, hvilka hade något för sig, som de sökte att dölja; ty det var näppeligen af omtanke för att icke väcka de sofvande som de gjorde sig besvär med att smyga. Det lät som om man släpade bort någonting tungt och dervid råkade törna mot de mångahanda föremål, som voro hopade der.

På tjufvar tänkte han ej ett ögonblick; ty alla hundarne hade på aftonen varit lössläppta och genomsnokat egendomens hela område, och dessutom hade zigenaren medelst pistolskott rundt omkring huset åtvarnat möjligen i närheten befintliga nattvandrare att nalkas.

För att nu, då han var säker på att det var husets folk, komma på det klara med huruvida dessa ville hemlighålla sina förehafvanden eller icke, dock så att han ej genom att öfverraska dem tvang dem till farliga åtgärder för sjelfförsvar, steg han ur sängen och frågade genom dörren, om det var någon der. Och då han hörde, att det strax blef tyst, sade han högt liksom för sig sjelf, för att de ute på vinden skulle kunna tro att han låtit narra sig: »Jag måtte ha drömt.»

Derefter lade han sig igen, låtsades, som om han föll i sömn, och snarkade hårdt.

Efter en stund började pysslandet åter ute på vinden, och smygande steg hördes aflägsna sig nedåt trappan.

Magisterns tankar flögo hit och dit, men återvände ständigt till gödselvagnen, som utan synlig anledning hade blifvit förfärdigad i sådan hast; de kretsade omkring det fjerde tornrummet, som han aldrig hade fått se och der zigenaren falskeligen hade uppgifvit sig bo, dröjde en stund vid de lögnaktiga och motsägande uppgifterna om stället, der gödseln skulle hemtas, och stannade slutligen vid hundarnas utdrifning aftonen förut.

Sömnfebern jagade upp hans inbillning, och gamla sägner om inspärrade och ihjälsvultna arfvingar dansade rundt i hans upphettade hjerna; tjufterier och smugglarehistorier af äldre och yngre datum doko fram för hågkomsten, men han jagade bort dem igen lika hastigt som de kommo. Skulle han nu öppna fönstret och fortsätta undersökningarna? Han vågade det icke, ty att röja, att han bespejade dem, var farligare än allt annat.

Derför vände han sig mot väggen och insomnade snart. När han vaknade igen, stod solen redan högt på himmelen.

Nattens händelser stodo lefvande och skarpt för honom, och han kände genast på sig, att det inte gick an att låtsas om ingenting, ty detta

skulle väcka mer misstanke än om han talade. När han därför kom ned och mötte baronessan, helsade han fryntligt och frågade, om hon icke hade hört väsen på vinden sista natten.

Nej, hon hade icke hört något.

»Åh, jag blef så rädd», sade magistern med sin oskyldigaste uppsyn, »jag trodde det var tjufvar».

»Nej, hur kan Ni tro något sådant! Hvilken väg skulle de ha kommit in», frågade baronessan med hycklad förskräckelse.

»De kunde ha klättrat in från körsbärs-trädet.»

»Åh nej, det kan jag aldrig tro. Det har nog bara varit kattorna», svarade baronessan. »För jag skall säga Er att jag lät vindsdörren stå öppen i går afse. Det fins nämligen så mycket råttor der uppe, och de äta allt som vi ha förvaradt der.»

Magistern ville icke våga sig längre ut, men låtsades tro på det der med katten, anförde skäl, som kunde tala för, att det var så, och hade nu blifvit fullt öfvertygad om att man ville dölja det nattliga besöket.

Men, invände hans skarpa logik, därför att man döljer något för främmande människor, behöfver det icke vara en förbrytelse. Man döljer sina affärsförhållanden och sin fattigdom, sina familjehemligheter, sina sorger: hvarför skulle det då just här vara fråga om en förbrytelse?

När han kom ned i trädgården, var gödselvagnen borta. Och af trädgårdsmästaren fick han veta, att förvaltaren hade rest till Danmark för att köpa höns.

Han ville icke fråga något mera, men en sak var säker: gödselvagnen var borta, och till Danmark hade den icke förts. Var det då osanning, att zigenaren farit till Danmark?

En stund efteråt spände man för stora krossen, och baronessan åkte i väg med Ivan och Magelone, efter hvad som uppgafs för att fara till Landskrona och se på en djurtämjare, i anledning af att det var Magelones födelsedag.

De gåfvo sig af och kommo ej hem förrän på nattsidan, så trötta eller druckna, att de blefvo sittande qvar och sofvo i vagnen till ljusan dag, när magistern kom ner och fann det besynnerliga sällskapet snarkande med solen midt i ögonen på sig. Baronessan återfick först medvetandet, hörde korna råma och erinrade sig, att de icke blifvit mjölkade på de sista tjugufyra timmarne. Hvarför hon fäste upp sin salopp och satte sig i full gala till att mjölka.

Under tiden hade Magelone vaknat. Gnidande sömnen ur ögonen, närmade hon sig magistern med en egen hemlighetsfull min och började med hackande röst, osäker blick och förvirrade rörelser på kroppen att berätta:

»Kan magistern tänka sig, att vi funno påfogeln hos djurtämjaren.»

»Nej, är det möjligt!«

»Ja då, och den kände genast igen baronessan och kom bort till henne för att få bröd, och så tog baronessan tag i den.»

»Men, min lilla vän, hur kunde Ni känna igen den då?» frågade magistern, som ännu trodde på historien.

»Jo, för den hade ju ingen stjert, och baronessan kände förresten så väl igen sitt djur. — Men,» tillade hon, »magistern får inte berätta det för Jensen.»

Baronessan ropade på henne, och samtalet var slut.

Nu vaknade magistern till besinning och frågade sig sjelf: pro primo, hur kunde fogeln vara der, när bröstfjädrarna med vidhängande hud blifvit funna ute i skogen? — pro secundo, hvarför fick inte Jensen veta om saken?

Var det hela en stor och illa ihopkommen lögn? Eller trodde de verkligen, att fogeln var der, och misstänkte systemen sin bror för att ha stulit den?

Dessa människors tankar gingo i sådana ormbukter, att det var svårt att få fatt i dem. Och då nu befrielsens timme näkades, ville magistern icke bry sin hjerna med att skaffa klarhet i en sak, som icke angick honom. Men tanken återkom, fordrande svar och försättande honom i raseri öfver att hans intelligens skulle på detta vis tvingas att syssla med obetydliga människors obetydligheter. Det rörde honom inte, hvem som stulit fogeln; det hade inte den ringaste betydelse

för hans lif, huru det förhöll sig eller icke förhöll sig med den saken, och likväl förspilde han sin hjernas kraft med att arbeta sig fram till klarhet deri. Tre hela månader, ett fjerdedels års isolering från umgänge med bildadt folk och inspärning tillsammans med lägre stående varelser hade, utan att han märkt det, förändrat honom. Hans tankar, som förr blott sysselsatte sig med lifvets högsta frågor och sökte att genomtränga tillvarons och verldsaltets gåtor, sysslade nu med småsaker och uppställde syllogismer för att utleta, hvem som hade stulit en fogel. De andras små bekymmer hade glidit in i hans själ, så att han icke kunde höra en ko råma utan att fråga sig om man kanske hade glömt att mjölka den, icke se ett fält med ogräs utan att kasta ut planer till dess rensning. Hörde han zigenaren åka ut, undrade han, hvart denne skulle fara; såg han snickarne påbörja ett arbete, sporde han sig själf, hvad meningen kunde vara dermed. Yttrade zigenaren ett betydelselöst ord, granskade han alltid noga, hvad som kunde ligga bakom och huru mycket deraf som var lögn.

Då han nu började iakttaga sig själf, upptäckte han att han hade tagit upp en del gester ifrån zigenaren, lånat tonfall i hans röst och, hvad värre var, blandat in danska ord och vändningar i sitt språk. Han hade pladdrat så länge med dessa barn, att han hade glömt att tala rent, han hade så länge böjt sig ned till dem, att han hade blifvit kutryggig, han hade

så länge hört lögnaktigt tal, att han vant sig tro att alla människor ljögo. Och han, den starke mannen, som aldrig fruktat öppen strid, märkte nu, hur modet började svika honom, hur feghet och fruktan smög sig öfver honom i en strid med osynliga makter och mot fiender, som voro honom öfverlägsna, därför att de sannoligt icke skydde att bruka vapen, som han icke kunde betjena sig af.

Och så kom flickans historia öfver honom igen och spände sina klor i hans hufvud och ref och slet.

Ljög hon? Ja! Ty en djurtämjare köper inte en påfogel utan stjert och med afrifna fjädrar, och påfogeln faller inte stjerten förr än om hösten.

Hvarför ljög hon? Ville hon, att magistern skulle tro grindvaktaren skyldig, eller hvad var det?

Men hvarför fick han inte säga det till Jensen? — Eller var det just hennes mening, att han skulle säga det till Jensen? Trodde hon, i det hon drog slutsats från sin egen dåliga natur, att hon säkrast kunde egga honom till att berätta saken genom att be honom hemlighålla den, och menade hon, att frestelsen till att sqvallra skulle bli starkare genom förbudet att berätta derom? Han kunde omöjligen finna någon mening eller få någon klarhet i detta, och därför red det hela honom som en mara.

Emellertid kom zigenaren hem på aftonen, medförande på skjutskärran en stor bur med sjut-

tiofem unghöns. Magistern stod ute på gården, när han anlände, och fick strax till lifs en lång historia om resan. På skutan mellan Helsingör och Helsingborg hade tjugufem höns sluppit ut och flugit i sjön, men ehuru detta borde vara en känbar förlust för zigenaren, tycktes han icke vara det minsta ledsen öfver händelsen. Efter att ha tillstått sig vara ruinerad hade han nämligen uppträdt som en rik man, för hvilken ingen summa var för stor, och han hade låtit Ivan prata i magisterns piga en lögn om en hög vinst på det stora Amsterdamlotteriet.

När nu hönsens ankomst hade samlat drängarne omkring buren och zigenaren aflägsnat sig ett ögonblick, började magistern med ord af beklagande att undersöka hålet, igenom hvilket de skulle ha flugit ut. Men en af snickarne gjorde genast min af misstrogenhet och lät till slut narra sig att halfhögt säga:

»De foglarne ha nog snarare flugit i hans egen ficka!»

Han blef alltså af sitt eget tjenstefolk misstänkt för att ha stulit från baronessan.

Man kunde således ha anledning tro, att han också hade stulit de andra foglarna. Var han då verkligen en sådan usling, att han ej blygdes för att vältra skulden öfver på oskyldiga menniskor?

Det kom en sådan vämjelse öfver magistern, att han gick ut från gården. Han styrde sina steg nedåt stora landsvägen, der det var rent och torrt; och då det led mot aftonen och det ridande

postbudet i hvart ögonblick kunde väntas, beslöt han att gå honom till mötes. Vägen gick rakt som ett streck mellan pilträden upp mot höjderna vid Lund, och magistern kunde på en half mils afstånd skönja en ryttare, som kom i riktning mot Bögely, Än såg man blott hans hufvud och axlar, när han var nere i en sänka, än syntes hela gestalten på den tunga hästen. Aftonsolen föll rakt emot ryttaren, och magistern undrade öfver att han icke kunde se hjelmen blänka. Men efter en stunds förlopp såg han, att ryttaren bar hatt och alltså ej kunde vara postbudet. I dåligt lynne öfver missräkningen efter en lång stunds spänd väntan vände han åter sina steg hemåt och hörde med likgiltighet hästrafven närma sig och kort derefter hur någon ropade an honom bakifrån.

»Hej, gamle vän!» ljöd en kraftig stämman, samtidigt med att hästen gaf magister Törner en vänskaplig puff med nosen.

»Nej, är det du, ädle Bureus!» utbrast magistern och grep vännens hand, öfverväldigad af glädje öfver att se en själsfrände; och lik en skeppsbruten, som träffar landsmän, eller en bortsprungen hund, som återfinner sin herre, öfverhopade han sin gäst med uttryck af sin hänryckning, i det att han bröt ut i en ström af ord utan sammanhang och hardt när qväfdes af snyftningar.

»Och nu medför du godt budskap från Consistorium academicum?» frågade han till slut, när han kommit en smula till besinning.

»Tyvärr nej, min gamle vän!» svarade adjunkten Bureus, som dervid räckte honom ett bref. »Jag kommer tvärtom för att inspektera dig och affordra dig rapport om befolkningens uppförande i ditt revier.»

Magister Törner stod med böjdt hufvud, som om han fått ett slag öfver hjessan; derpå rätade han upp sig igen, fattade hästen vid betset och ledde in honom genom grinden, medan gårdens alla hundar sprungo löst på den; de fingo i form af sparkar mottaga den rasande magisterns vredesutbrott.

Barnen och den sjuka frun hade redan gått till sängs, så att magister Törner måste bjuda sin vän spisa qvällsvard nere i lusthuset, der de tände ett par lyktor och, medan de väntade på maten, slogo sig ned för att språka.

I en oafbruten lång berättelse förtäljde magister Törner om sina lidanden, sina förtretligheter, sin ängslan, men när han till slut började i detalj förklara skälen till sina misstankar, afbröt vännen honom:

»Du är sjuk, Andreas.»

»Jag?» utropade magistern förvånad.

»Ja! Ensamheten och dåligt sällskap ha gjort dig virrig, och fruktan för det okända har röfvat all styrka från dig. Du bor hos ett tjufband, det är allt hvad jag kan säga dig.»

»Tror du? tror du det verkligen?» utbrast magister Törner. Nå, Gud vare lofvad, då är jag icke längre rädd. Ty, ser du, det som jag

mest fruktade för, var att jag led af sjuklig inbillning och deraf skulle bli frestad att göra oskyldiga människor orätt! Nå, Gud vare lof! Men säg mig,» fortfor han »du, som har studerat philologiam, kan du förklara mig, hvad dessa tecken betyda, som jag funnit inristade i en trädstam i skogen?»

Han tog upp sin anteckningsbok och visade de figurer han ritat af.

Adjunkten kastade en flyktig blick på teckningen:

»Det är rätt egendomligt; sade han,» att alla lågt stående människor, hvilken nation de än tillhöra, göra precis samma uppfinningar. Om denna hand, denna nyckel, detta öga vore tecknade af en vestindian eller en egyptier eller en kines, skulle jag kunna tyda dem lika lätt som nu. Handen står här verbalt och betyder: att taga; nyckeln troligtvis: att låsa upp, och eftersom det här är tal om tjuftvar: öppna andras lås; och ögat slutligen betyder nog ingenting annat än att se. Vänta nu litet. —»

Adjunkten höll en stund handen för ögonen, som om han i sitt inre ville kombinera betydelsen af de tre tecknen, och efter några minuters paus förklarade han:

»Det är uttydt: stölden är begången, och man håller ögonen på oss! — Med andra ord, de hysa misstro till dig! — Vet du nu, hvad du skall göra för att insöfva dem i säkerhet och sedan skrämman dem?»

Magistern svarade nej och afvaktade med spänd uppmärksamhet den närmare förklaringen.

»Jo, jag antager nu, att du går ut i skogen och med din knif skär t. ex. en pil tvärs igenom ögat. Äfven om detta icke riktigt passar in i tjufspråket, så skola de ändock strax förstå, att betydelsen blir denna: ögat är bländadt, hvilket öfversattes med: man ser ingenting mera, man är narrad. Och på det viset har du fria händer till att utspionera dem ända tills du hemtat gevaldigern och sätter hela sällskapet i kurrän.»

Adjunkten hade just kommit till slutet af sitt tal, då pigorna kommo med qvällsvarden och dukade bordet. Men bakom den framdök zigenarens skepnad i den gula jackan och grannlåtshatten med påfogelsfjädern. Han tycktes ha gjort aftontoalett, ovisst af hvad skäl, vacklade fram till bordet, och utan att lyfta på hatten helsade han bekant och förtroligt på adjunkten, som icke kunde låta bli att brista i högt skratt. Zigenaren var drucken, och ögonen rullade i hufvudet på honom. Med ena handen stödde han sig mot bordet, slog kors med benen och började prata i en ton som om han var inbjuden.

»Vackert väder i afton!» började han.

»Var så god och förse dig!» afbröt magister Andreas honom, i det han inbjöd sin vän att ta för sig af anrättningarna och låtsades som om han icke lade märke till zigenaren, hvars ögon gnistrade.

Herrarne började spisa, men snyltgästen gjorde ej min af att gå.

»Din skål, gamle vän, och välkommen!» helsade magister Andreas och skänkte i från ölkannan.

»Din skål, kamrat!» svarade adjunkten.

Zigenaren kröp tillbaka ända mot väggen som ett anskjutet lodjur, men hade icke ännu uppgifvit hoppet om att bli inbjuden.

»Herren kommer långt ifrån?» försökte han ännu en gång att tränga sig på dem.

»Håll käften, karl, och drag åt helvete!» utfor adjunkten ursinnig, men i samma ögonblick beslöt han att slå bort saken i skämt och lyfte med sitt ena ben zigenarens korslagda ben i vädret, så att han satte sig ned på lusthusets golf och slog hufvudet mot en sten.

Magister Andreas blef rädd för att det kunde ha skett en olycka och skyndade sig att hjälpande räcka ut handen åt den omkullslagne, som mera ödmjuk än förbittrad reste sig upp, lyfte på hatten, bad om ursäkt för att han hade stört och lomade af.

»Ser du, det språket förstod han!» log adjunkten, när zigenaren kommit utom hörhåll.

»Ja, men jag kan nu en gång inte med det sättet att behandla folk på», invände magister Andreas.

»Nej, jag vet det, och därför tillåta de sig näsvisheter mot dig. Pack och hundar skola ha stryk! Och du skulle bara ha pryglat den slyngeln, så hade du haft det angenämare.»

»Menniska är ändå menniska!»

»De omnibus est dubitandum. Du tvisflar på allt, nisi de plebe! utom på packet, som du hyser en helig tilltro till.»

»Skola vi nu låta politicam fara!» afbröt magister Andreas honom. »Låt mig i ro få njuta lyckan att se en hederlig man in i ögonen, känna behaget af att höra en menniska tala utan att ljuga!»

»Ser du,» inföll den slagfärdige adjunkten, »du känner alltså inte samma njutning af att umgås med alla menniskor, ergo äro icke alla menniskor lika!»

»Låt gå för det, men det borde vara så ställdt, att inte de flesta hade det så dåligt och ett fåtal hade det bra!»

»Hvar och en på den plats, der han skall vara, och låt oss tacka Gud för att inte de, som äro under, äro öfver! Se bara på denna lymmeln här i gården, som har svingat sig upp öfver den plats, som tillkom honom! Se, hur han misshandlar menniskor och djur, se, hur han bestjäl den gamla damen. Fick han magten att stifta lagar, skulle det bli till gagn för tjufvar och rackare. Men du skall få se, att han inte kommer att sitta qvar, utan kraflar ner igen till den plats, som naturen och hans anlag anvisat honom.»

»Nå, men sitta då alla de bästa öfverst?» invände magistern, som var en hemlig motståndare till enväldet.

»Inte alltid, men ofta, och när den bäste en gång kommer till magten, samlas i regeln

de bäste omkring honom, och då är enväldet ett godt.»

»Enväldet är aldrig ett godt, utom när usurpatorn bemäktigar sig det!» förklarade magistern; »ty de hinder och faror han då har visat sig kunna öfvervinna, vittna om hans gåfvor.»

»Du tänker på Cromwell, protektorn?»

»Ja, på honom! Och på hans ministrar och generaler. På Venner Vintappare, Tuffnell Timmarman, Okey Kalefaktor. På gårdskarlen Amiral Deane, badaren Öfverste Goffe, den simple soldaten Generalmajor och Guvernör Skippon, lärftskrämaren Ståthållare Tickborne!»

»Der ser du således, att förmågan uppnår till den plats, som tillkommer densamma!»

»Ja, efter revolutioner! Men vi sågo Erik XIV följa efter Gustaf I, Kristina efter Gustaf Adolf.»

»Och Karl XI efter Karl X; och vi sågo också unge Cromwell dunsta bort som en rök efter gamle Cromwell. Alltså immerbadd revolution? Är det detta du vill?»

»Eller en vald diktator!»

»Eller också lägga på en herskare som på sin tid oxen Apis, uppfostra honom till en vis man, hålla honom aflägsnad från lifvets alla små intressen, läsa in honom som Japans mikado! Nej du, lifvet i sin mångfald framföder och uppfostrar sjelft den man, som tiden behöfver. Efter partitider och allmän trötthet kommer enväldet med allas gillande som det man har behof af. En-

våldsmannen Cromwell var större despot utan parlament än Karl I, och Fredrik III i Danmark gjorde sjelf revolutionen mot adeln likasom Karl XI hos oss.»

»Men vår kung är en imbecil, en ignorant, som tror på prester och hexor!» skrek magister Andreas, som riktigt ville ge sig luft.

»Tyst, för satan!» varnade adjunkten och tittade försigtigt in mellan buskarna i trädgården, som lågo i mörkret med enstaka svaga ljusfläckar från lyktorna. »Och Cromwell, parlamentskränkaren, trodde då inte han på presterna? Jo, mycket mera än den afrättade konstitutionslydige monarken!»

Magister Andreas lyssnade bort mot lönnallén; han hade blifvit uppskrämd af någonting som rört sig der. Men då allt förblef lugnt, höjde han igen sin röst för att riktigt njuta af detta tillfälle att få ladda ur sig, och med ett slag af ölkannan i bordet ackompanjerade han sin favoritsats, som han hade fått från Cartesius' filosofi, hvilken nyligen hade hållit sitt strålande intåg i den europeiska bildningsverlden:

»De omnibus est dubitandum! Ned med enväldet, ned med Cromwell, ned med prestknäveln Karl . . .»

Adjunkten lade sin stora hand på hans mun, ty i samma ögonblick visade Magelone sig på bron, som ledde till lusthuset i dammen.

Hon var klädd i en fantastisk grön jagtdrägt med korta skört, broderade med paljetter och

glasperlor. Håret föll vildt och oordnad ned omkring hufvudet, som icke egde täckhet, men väl ungdomens mjukhet i vissa ytterlinier, medan å andra sidan rofdjursmunnen, den plebejska näsan och blyknappögonen skrämde och frånstötte. Hon bar ett kredenskärl med vin och glas och helsade från fru Törner, att hon skulle passa upp i stället för fruns pigor i afton därför att dessa inte kunde undvaras från huset och barnen.

Detta lät mycket antagligt och det var ingenting att säga derom, men magister Andreas kunde icke dölja sin förvåning öfver hennes grannlåt och frågade, hvarför hon var så utpyntad.

Flickan öfvertänkte litet, hvad hon skulle svara, vardt förlägen vid adjunktens pröfvande blick och svarade, synbarligen mot sin vilja, som sannt var:

»Det var Jensen som sade, att jag skulle göra det!»

Brodern hade således gjort henne grann! Men det var kanske bara fåfänga.

När hon hade ställt kannan ifrån sig, gjorde hon min af att gå, men adjunkten, som var en skämtsam herre, tog tag i hennes lurfviga hår och tvang henne att sätta sig ned bjöd henne dricka ur sitt glas och frågade hvad hon kunde för goda saker.

Magistern, som inte tyckte om sällskapet, svarade å hennes vägnar, att hon lagade god mat, hvilket han visste af egen erfarenhet från de veckor hon tjänade hos honom.

»Ja, men baronessan ger mig ingen mat att laga,» invände flickan, »och att koka föda åt höns och svin, med det kommer man sig inte fram i världen.»

Detta sade hon med ett barnsligt och smärtfyllt tonfall, som om det vore hennes lifs dröm att få tillfälle att laga god mat. På måfå och något lättrodd som han var, i synnerhet nu när han hade druckit några glas, hittar magister Andreas utan vidare på en utväg både att skaffa flickan ut ur det elände, hvori hon lefde, och bli fri från hennes störande sällskap:

»Hör du, Bureus, kan du inte skaffa in henne som kokerska på Regensen, der du ju är dekanus?»

»Ja, vi kan ju tänka på den saken», menade adjunkten och släppte flickan.

»Hvad är Regensen för något?» frågade Magelone, i högsta grad nyfiken.

»Det är det hus, der studenterna spisa vid kungens bord», svarade magistern.

»Och der kan du råka att få sofva hos unga herrar!» skämtade adjunkten.

Denna utsigt tycktes icke skrämja Magelone; åtminstone skrattade hon högt åt anmärkningen.

»Nå, nu kan du gå, din katt», sade magistern och sköt henne ifrån sig; »men om du skall kunna komma till kungens kök, måste du först lära dig att tvätta smutsen af dig. Se så, marsch nu!»

Derefter började de två herrarne igen att pokulera, och de språkade om all verldens ting, men mest om sina egna angelägenheter, och magister Andreas måste gång på gång ge luft åt sitt raseri öfver att han skulle nödgas stanna kvar i denna smutsens och förbrytelsens boning, men adjunkten predikade mod och uthållighet för honom samt bad honom inleda bekantskap med grannarna och förvärfva sig kännedom om trakten och dess befolkning. Det var ju endast två månader kvar till den 1 Oktober, och sedan var han fri. Dernäst gaf han honom råd och förmaningar om, huru han skulle behandla zigenaren och framförallt om att iakttaga större försigtighet i sina uttalanden, särskildt i hvad som rörde politicam och den så ömtåliga envåldsregeringen.

Då de äntligen bröto upp för att gå till sängs och kommo fram till gården, stötte de på Ivan, som var sysselsatt med att förbinda benet på den röda hästen.

»Hvad tusan har ni gjort med kraken?» frågade adjunkten uppbragt.

Ivan svarade utan att betänka sig, som om det var en inlörd lexa, att Jensen hade ridit ut i ett ärende, att hästen hade blifvit skrämmd och fallit i sken, hade afkastat ryttaren och sparkat honom i ögat, så att man måst skicka bud efter fältskären.

»Här i huset», hviskade adjunkten till sin vän, när de gingo upp för trappan, tycks allt

som sker vara komedispel. Det som den der pojken berättade var nog också lögn alltsammans. Men det angår oss inte!»

Och så gingo de in för att sofva några timmar, innan adjunkten skulle rida tillbaka till Lund.

Rötmånadsdagarne hade kommit och med dem en öfverväldigande hetta, som bragte allting förruttnelse. Hela huset stank, legioner afflugor utkläcktes i dynghögen, i rännstenen, i svinstian, och trädgården var nu så vedervärdig, att magistern föredrog att bli sittande som en fånge på sin balkong. Promenerade han med barnen, så valde han att gå på landsvägen såsom den enda rena platsen, men den var så enformig, solstekt, torr och dammig, att den icke erbjöd någon vederqvickelse, och i skogen ville han icke gå på grund af att snapphanar gjorde den otrygg.

Hans försök att inleda bekantskap med grannarna hade icke ledt till det önskade resultatet. Man tog emot honom nätt och jämt så höfligt som man var tvungen till, men man teg; och när han på det viset hade måst tala ensam några minuter, reste han sig och gick. Att han ville lära känna deras tankar om Sverige och uniformiteten, kunde han ju icke säga ifrån, och de voro icke heller hågade att ge sina åsikter till pris.

Men det låg också något annat bakom oviljan och kallsinnigheten mot främlingen — dock kunde han icke få klart för sig hvad det var.

Sålunda blef han på nytt hänvisad till att sällskapa med sig sjelf, och han kände sig nu fullkomligt inspärrad inom gården. Måste han någon gång då och då gå ned, så blef han alltid antastad, och behovet att tala med någon meniska narrade honom att åter inlåta sig med zigenaren, hvilken, efter hvad han nu alldeles säkert trodde förehade hemlighetsfulla saker, saker, som han fruktade för att inblandas i.

Morgonen efter adjunktens ankomst hade zigenaren ödmjukt anhållit att få ett besök af magistern i nedre våningen, der han höll sig instängd i ett mörkt rum för att skydda sitt öga mot dagsljuset.

Liggande på en säng med förband om ögonen och med en mängd flaskor på ett bord bredvid beklagade han sig ynkligt öfver sitt mistade öga, som hästen hade sparkat ut. Han berättade, att fältskären nyss hade varit der, hade skurit i ögat och sagt, att han måste hålla sig inne i sju veckor. Magistern kände verkligen medlidande med stackarn och lofvade att titta in till honom emellanåt.

Hvarpå zigenaren hade tackat honom både för det och för mycket annat och mera till. Magistern visste nog hvad.

Denne trodde, att han syftade på handräckningen vid uppträdet aftonen förut i lust-

huset och begärde oförsigtigt nog ingen förklaring.

Dagen efter hade zigenaren varit ute och hade i lusthuset haft sammankomst med en äldre man af obehagligt utseende, med hvilken han hade ätit och druckit och till slut sjungit.

Det der med ögat var alltså äfven komedi! Men hvad det skulle tjena till, det kunde icke magistern bli klok på, i synnerhet som komedien utfördes så oerhördt klumpigt, att inte ens ett barn kunde ha låtit narra sig deraf.

Om det var för att lista sig ifrån baronessans närvaro och komma i eget rum, eller om det var för att få tillfälle till att ha till sin disposition ett mörkt ställe, der han i hemlighet kunde mottaga besök, var icke möjligt att afgöra.

Säkert var emellertid, att han mottog besök i sitt nya rum. Först af den äldre mannen med dolskt yttre och dolskt sätt att vara — som med ett ord gjorde intryck af att ha varit straffånge. Magistern, som numera icke brydde sig om att få veta något, erhöll dock mot sin vilja den upplysningen af zigenaren, att karlen var statens trädgårdsmästare, som skulle komma och inspektera trädgårdsarbetet, men ej sjelf deltaga deri. Men nu bestod arbetet endast i att plocka körsbär, och till att inspektera den yngre trädgårdsmästarens körsbärsplockning behöfdes ingen kongl. statsgartner med femhundra marks lön i månaden. Detta var alltså en ny och uppenbar lögn, och meningen var följaktligen blott den, att den

dolska karlen skulle kunna vistas vid gården under sken af att vara trädgårdsmästare.

Samtidigt dermed inträffade en annan oväntad händelse, nästan ännu oförklarligare än den förra. Grindvaktaren fick plötsligt sitt afsked, utan att man kunde få veta anledningen. Sista aftonen, innan han lemnade sin plats, uppträdde han bullersamt och sjöng nidvisor mot zigenaren, utan att dölja att han var öfvertygad om att denne hade skaffat honom hans afsked och alltså var hans fiende. Men tre dagar efteråt visade han sig i fina kläder inne på Bögely och konfererade i flere timmar med baronessan och förvaltaren. Den sistnämnde meddelade genast sjelfmant, att grindvaktaren försökte inveckla honom i ett anslag mot myndigheterna, om hvilka de båda två sutto inne med farliga hemligheter. Underhandlingarna upphörde emellertid efter några dagars förlopp, och zigenaren berättade, att han hade förlorat lusten att blanda sig i andras angelägenheter.

Allt detta tydde på, ansåg magistern, att något stort var i görningen, och för att reda ut den intrasslade väfven beslöt han följa vännens råd om att insöfva bofvarne i säkerhet. I denna afsigt gick han på sin morgonvandring bort till det förut omtalade granträdet, hvars inskrifter ännu voro orörda, och skar så noggrant han kunde en pil tvärs igenom ögat, utjämnde sina fotspår med granbarr och afvaktade nu, hvad som skulle ske.

Två dagar efteråt, då baronessan och förvaltaren och allt husfolket hade åkt bort till ett folk-nöje, klappade det på magisterns tornkammardörr.

Han ropade »stig in», och in trädde en mycket gammal man med skägglöst ansigte, hvitt som gips, med en massa rynkor och veck i alla möjliga och omöjliga riktningar. Läpparne voro infallna till följd af att framtänderna felades, och gubben tycktes tugga eller suga på sina egna läppar, hvilket gaf honom ett ohyggligt döds-kalleutseende. Han var snuskigt klädd, men med guldnipper vid urkedjan och silfverknappar i rocken.

Sedan han uttryckt en låtsad förvåning öfver att se en främling, frågade den gamle mannen efter förvaltaren.

Magistern svarade, att denne nyss hade åkt ut.

»Det var märkvärdigt, för han visste ändå att jag skulle komma», mumlade mannen.

Derefter uttalade han sitt beklagande öfver sin otur och öfver att han nu icke kunde få se på egendomen.

Magistern, som strax misstänkte, att detta var en ny komedi, erbjöd sig att visa honom omkring på egendomen, hvilket gjorde mannen mycket glad. De följdes åt ned. Magistern fast besluten att icke säga det ringaste förklenligt om zigenaren, eftersom det tycktes vara meningen att hans sinnelag gentemot denne skulle sättas på prof af döds-kallemannen. Men der-

emot följde han denne, skenbarligen oafsigtigt, till de svagaste punkterna, förde honom förbi det värsta snusket utan att sjelf tyckas lägga märke till detta, och när den gamle skakade på hufvudet öfver gårdens förfallna skick eller brummade öfver jordens vanskötsel, hade magistern alltid ett ursäktande, ofta ett berömmande ord till hands.

Men gubbens ärende tycktes vara dubbelt, både att utforska magisterns tänkesätt och att komma på det klara med egendomens tillstånd och värde, ty han blef emellanåt utom sig af förbittring öfver att egendomen var gjord värdelös, hvaraf magistern trodde sig kunna sluta, att det var en ockrare, som hade förmånsrätt i gården.

Till slut sporde främlingen, om det fanns snickare på gården, och hvad de hade för sig. Magistern såg sig icke i stånd att besvara sista hälften af frågan, men försäkrade, att han såg dem i arbete hela dagen.

När afskedsstunden närmade sig, bad den okände magistern icke säga något om att han hade varit der, hvarpå magistern till gengäld bad den andre att icke bära vidare hvad han hade sagt.

Zigenaren lät narra sig, och nästa dag var han strålande, ödmjuk, leende, full af vänskap och inbjöd magistern att dricka ett glas vin i lusthuset, hvilket denne icke kunde afslå.

Samvaron började med ett jämförelsevis drickbart vin, hvarefter plötsligen Magelone uppen-

barade sig med ett fat klenäten, som hon påstod sig sjelf ha bakat. Hon var klädd i en urringad blå klädning, som var uppfäst på ena sidan. När magistern hade smakat på anrättningen och sagt några uppmuntrande ord, grep zigenaren ögonblicket i flykten.

»Magelone, tacka nu magistern, som vill skapa din framtids lycka!»

Magelone skyndade sig att kyssa magisterns hand, som denne drog tillbaka, i det han uttryckte sin förvåning i en fråga, hvad tacksägelsen skulle betyda.

»Jo-o, Magelone har berättat allt, för hon är liksom en skata att sladdra ur sig», sade zigenaren.

»Hvad har hon berättat?» frågade magistern, hvilken kände sig till mods som om man skrufvade fast honom på ett städ.

»Naturligtvis det der om kungens bord!» sade skrattande zigenaren.

»Jaså, Regensen! Ja, det var ju bara ett förflugget ord, men sätter flickan värde på det, skall jag med nöje rekommendera henne.»

»Der har du magisterns eget ord, Magelone!» högg zigenaren i som en ransakningsdomare, så att magistern kände sig obehagligt öfverlistad. Och för att noggrannare formulera sitt löfte i vittnens närvaro tillade han:

»Men kom väl ihåg, att jag blott har gifvit en rekommendation och att jag inte kan lofva henne platsen, ty den tillsätter inte jag, utan

konsistorium, och det först efter stränga prof. Består hon icke profvet och vilja myndigheterna icke ha henne, så är det ingenting att tacka för, att jag har till ingen nytta gjort henne omak.»

Ja, det var ju helt naturligt, menade zigenaren, men kom hon bara så långt som till profven, så — för se Magelone var då den skickligaste kokerska i hela landet och hade lärt sig laga mat hos sjelfva riksmarsken.

Dermed försvann Magelone med många nigningar och krumbugter, och de två männen blefvo ensamma.

Nu började zigenaren gripa sig an med ett nytt samtalsämne, som aldrig förr hade intresserat honom, nämligen politik. Han rörde ihop i en välling Cromwell, Fredrik III och Karl XI samt utgöt sig i lofprisande af den svenske konungen.

Magistern begrep genast, att zigenaren hade legat mellan buskarna den der aftonen då adjunkten var der; uppfattade ögonblickligen att han, litande på att ögat var bländadt, ville narra den intet ondt anande fienden till förgripliga ytt-randen, kanske i närvaro af vittnen, som låge dolda mellan buskarna, och han började därför hålla en oration öfver enväldets fördelar, öfver Karl XI:s odödliga förtjenster om riket och om medborgarnes heliga pligter mot Gud, konung och fosterland.

Antingen måtte Jensen ha hört mycket litet eller icke förstått något af den nämnda aftonens politiska samtal, ty han gjorde nu plötsligt en

vändning helt om och for ut mot all regering, all myndighet och all polis, hvarefter magistern gaf sig in på att vidlyftigt gendrifva honom, i det han särskildt bad zigenaren skilja mellan statsmyndigheten och rättsskipningen, invecklade sig i lärda utredningar, blandade ihop alla ämnen och späckade sitt tal med latinska och grekiska citat, så att zigenaren, som trodde det var allvar, blef alldeles vimmelkantig af ansträngningen att söka fatta det ofattliga. Men magistern släppte honom icke ännu, utan grep ned i sitt vetandes gömmor, drog fram lösryckta bitar ur Grotii krigs- och fredsrätt samt Pufendorfs folkrätt och refererade hela innehållet i Hobbes berömda afhandling om medborgaren, hvori enväldet var satt i system. Och han talade väl en hel timme med stentorsröst, nedtystande hvarje försök af fienden att afbryta, så att denne till sist satt der alldeles blek och tillintetgjord af öfvermenschlig ansträngning för att följa med och framför allt visa, det han kunde fatta sammanhanget.

När magistern hade slutat sin rapsodi, nickade zigenaren bifallande, men var så matt, att han endast kunde framhväsa ett: storartadt!

Derefter hällde han i sig ett stort glas vin, harskade sig och försökte att ripostera. Men det enda tema han rådde med, var det, som låg nära för honom, om baronessan, om hennes dygd och rättfärdighet och om det skändliga förtälet, och slutligen förlorade han sig i att långrandigt

och skrytsamt ramsa upp alla sina tarfliga kärlekshistorier, den ena otroligare än den andra.

Och magistern, som noga gaf akt på hvarje gång som samtalet ändrade kurs, insåg nu, att det var åt detta håll zigenaren hela kvällen hade styrt; han höll därför öronen spända för att passa på, när kärnpunkten var nådd.

»Ja, flickor finns det nog, bara man har pengar i fickan!» avslutade han en längre förklaring.

Derefter tog han på sig den snusförnuftiga min han plägade anlägga, när han ville aflista en annan hans hemligheter, och så slapp det ur honom:

»Nog sagdt: för hundra daler skall jag kunna köpa mig hvilken flicka det vara må!»

Det blef dödstyst efter dessa ord; ty längre kunde han icke gå, och magistern tänkte ett ögonblick på, om han icke skulle på stället afslöja uslingen och slå honom i ansigtet till lön för att han på detta vis satt och bjöd ut sin egen syster; dock ville han först skaffa sig full visshet om det otäcka han misstänkte, och i detta syfte kastade han ut ett bete.

»Eftersom vi tala om unga flickor, Jensen, så vill jag säga Er, att Ni borde ha ögonen med Magelone, så att inte Mats går och förleder henne.

Zigenaren blef svart i synen.

»Den lymmeln, den lumpryggen, han skulle bara understå sig!»

Magistern hade från sitt fönster sett Magedone och gårdsdrängen leka inne i dennes kammar, visserligen bara leka, men en icke så alldeles ofarlig lek, som bestod uti att kasta omkull hvarandra på sängen. Det var icke nödvändigt att säga allt, och han ville ej antyda mera än han visste.

»Jag säger bara att de leka, men af lek kan bli allvar, och Mats är en fattig dräng.»

»Ack, en sådan förbannad jänta! Ska' hon råka i olycka, som det är unga flickors bestämelse att göra, så ska' det åtminstone vara med en fin herre.»

Det fanns intet tvifvel mera: brodern ville sälja sin syster till en fin herre, och det för ett-hundra daler!

Magistern föregaf trötthet och reste sig för att gå till hvila, tackade för välfägnaden och sade god natt.

När han kom upp på sitt rum, fattades han af vämjelse öfver sig sjelf för att han hade suttit till bords med en tjuf och kopplare. Hur hade han kunnat sjunka så djupt på tre månader? Hur hade det gått till, att han blifvit indragen i en sfer, som låg så djupt under hans, och hur kunde han gitta att sysselsätta sig med människor och angelägenheter, som icke rörde honom? Var det denna *inertia*, som lägger sig öfver själen, när den isoleras från sin omgifning

och när den, efter att ha kämpat emot en tid, har blifvit trött, förlamad af någon oväntad hämsko på viljan och önskningarna?

Men när han hade grubblat öfver det han nu upplefvat och vändt och vridit på det en lång stund, tills han blifvit maktlös, började från hans upplösta själs atomer en väldig naturens stämma höja sig; drifter, som nu i ett halft års tid undertryckts, vaknade, och stärkta genom hoppet om att kunna få hvad de så länge måst undvara, reste instinkterna sig med förfärande makt. Bilden af flickan i den blå drägten sprang fram som ur en laterna magica, med de blottade axlarna, de eldiga ormlika rörelserna på höfter och rygg. Och han tillbakaträngde med våld minnet af det fula i blicken, det elaka draget kring munnen och det smutsiga hos hela personen. En längtan att omfamna henne rått, djuriskt, som en hanhund sin tik, vaknade hos honom, men på samma gång den bestämda föresatsen — han visste icke, hvarifrån den kom — att aldrig kyssa henne!

Och fantasien utmålade det hela, så som han tänkte och önskade, att det skulle ske.

Han kände med sig, att han icke skulle kunna tala kärleksord till henne, att han icke skulle kunna säga henne någonting, icke blanda sin själ med hennes, icke öppna utsigter till någon framtid; utan han skulle endast såsom en sultan, när han såg att hon var villig, kasta sin näsduk, vinka ett »kom» och derefter träda in

någon mörk gömma, der ingen kunde se hvad som skedde, icke ens han sjelf, ty hans öga skulle icke besudlas af något minne, hans tankar icke efteråt besväras af någon tydlig bild, nej, han och hon skulle endast mötas som djur möter djur, och derefter gå ifrån hvarandra igen!

Så tänkte han att det skulle ske, och så drömde han om det på natten!

När magister Andreas vaknade påföljande morgon, var han fast besluten att icke ha något med Magelone att göra. Något starkt dygdeskäl hade han visserligen icke, ty dels hade han fått frihet öfver sitt kött af sin sjukliga hustru, dels hade man nyligen sett exempel på, att en gift prest der i stiftet hade ingått med böneskrift till biskopen om att blifva löst från sitt äktenskapslöfte och hade erhållit det begärda tillståndet. Men det bar emot för honom att träda i beröring med en förbrytarlägt; det förekom honom stötande att i samma hus, der hans familj bodde, stå i förbindelse med en annan qvinna; dessutom hyste han fruktan för att flickan skulle missbruka honom till att bemantla sina äfventyr med andra.

Men redan det att kunna tillmötesgå de kätterska lustarna, bara det att låta tankarne syssla med saken drog honom mot det oundgängliga, och det, att han dagen lång måste kämpa för att värja sig mot frestelsen, åstadkom att frestelsen antog ofantliga dimensioner, åt sig

in i hans själ, och hvad som värre var: tanken på flickan undanträngde alla andra tankar, förvirrade hans omdömesförmåga, utsläckte misstanken om zigenarens brottsliga förehafvanden, slappade hans vakenhet i försvaret mot den lömska fienden och insöfde honom i säkerhet utan att han märkte det.

Derför, när han fick höra ett förskräckligt larm nere i stallet och skyndade sig till fönstret, såg han med likgiltighet, hur zigenaren hotade drängen Mats och hur denne till sjelfförsvar höjde skofveln, som han hade i handen, och i raseri gaf zigenaren ett slag öfver armen, så att denne flydde ut ur stallet och befalldes drängen lemna huset.

Han åsåg med samma lugn, hur Mats packade sitt knyte och gick, utan att han brydde sig om att utfundera hvarför. Allt, som under denna dags lopp tilldrog sig, egde icke mera intresse för magistern än de likgiltigaste händelser i verlden.

Sålunda kom han ned till drifhuset och såg den försvunna gödselvagnen stå der med framhjulen fastkörda i leran, medan ett lass gödsel låg upplagdt i hög på marken bredvid. Hade han nu haft sina tankar klara, skulle han ha satt detta i förbindelse med sina tidigare misstankar angående uppträdet på vinden den der natten och skulle icke underlåtit att undersöka, om gödselhögen möjligen täckte saker, som skulle döljas.

Men han hade endast öga för ett, och det var flickan. Han såg henne öfverallt, hvart han kom, mötte henne i trapporna, träffade på henne

uppe på vinden, och han lade mycket väl märke till att hon gjort sig grann.

På eftermiddagen skulle magistern ut och åka med barnen, men vagnen från gästgifvargården uteblef. Zigenaren hade emellertid låtit spänna för sin stora kaross, och då barnen voro ledsna öfver att behöfva gå miste om det utlovade nöjet, tillbjöd zigenaren herrskapet att följa med på baronessans åktur i skogen. Magistern sade icke nej och kände sig ej förvånad öfver att en timme senare finna sig sittande i vagnen med hela sällskapet och Magelone midt för sig på baksätet. Han fann ej heller något stötande i att baronessans pladder gick ut på att leda hans uppmärksamhet till flickan, som satt och bligade med sina blyknappsögon och gjorde söta miner, som skulle vara graciösa, men endast blefvo breda grin, så att man såg de skarpa hörntänderna, som stodo ut framför de andra tänderna.

Stund efter annan kom en ljusglimt af besinning öfver magistern, när han såg på sina barn i detta smutsiga sällskap, som förde med sig ut i sjelfva skogen sin lukt af skämdt kött och våta hundar. Och då han en gång under vägen lade märke till några mötande, som grinade åt sällskapet, vaknade hans medvetande om den grufliga förnedringen, och först nu såg han, att baronessan var klädd i en hvit kattskinnskrage med grönt siden och bar en hatt från Gustaf I:s tid, ett stort åbåke, som liknade ett

paraply med en mårdsvans på. Och zigenaren ståtade i sin gula jacka, på hvars rygg fem tjäriga fingrar hade satt märke; troligen var det en minnesbeta från uppträdet med Mats samma morgon. Hästarne sågo ut som om de kommit direkt från dödsdansen i Lunds domkyrka, och vagnshjulen voro alldeles nedsölade af lera och smuts, ehuru det var uppehållsväder och solen sken.

Ett ögonblick tänkte han stiga ur, men så lugnade han sig igen, och i det han fäste blicken på sina barn glömde han omgifningarna, slog döförat till för zigenarens prat och hörde ingenting annat än barnens glada skratt, såg endast deras muntra lek, när de försökte att plocka en bokgren från träden, hvilkas löf hängde ned öfver vagnen. Dernäst tänkte han på sin sjuka hjertevän, som låg ensam hemma, inspärrad, lam, och för hvilken sommaren förrann utan en enda dag fri från lidanden. Då kände han skam och sorg och raseri öfver de oförskylda smärtor, som ödet tillfogade honom och tvang honom att tillfoga andra, och han var så uppfylld af dessa känslor, att han icke märkte, hur vagnen svängde in på gästgifvargården, der en taskspelare hade samlat omkring sig en stojande folkhop och der bönder dansade och drucko under ett bokträd.

Men plötsligt väcktes han genom den larmande uppmärksamhet, som vagnen ådrog sig från mängden, hvilken helsade dess ankomst med skratt och skrån.

Utom sig af harm reser han sig upp i vagnen, fattar tömmarna och vänder hästarna, så att de komma ut på landsvägen.

Det blef tyst ett ögonblick, en hotfull tystnad, så att magistern måste göra baronessan en ursäkt, i det han föregaf som skäl till sitt beteende att han lofvat sin hustru att icke föra in barnen i stora folksamlingar, något som baronessan med otrolig smidighet ögonblickligen låtsades fullkomligt förstå och gilla, ja hon utgöt sig till och med i beröm öfver magisterns förtänksamhet.

Och så åkte de hem.

Att alltsammans var ett öfverlagdt skälmstycke föll icke ett ögonblick magistern in; så otäckt och afskyvärdt hade hela uppträdet förefallit honom, att han med våld hade undertryckt alla reflektioner deröfver, hade gjort sig blind och döf och förhärdad mot alla obehagliga intryck.

På aftonen, när magisterns barn vid sjutiden hade gått till sängs, drog han sig tillbaka till sin kammare för att få vara ensam och slippa se någon af husets invånare. Augustiqvällen var varm, men mörk, och han tände sitt ljus och slog sig ned vid bordet öfver en bok, sedan han tagit rocken af sig.

Medan han så sitter lutad öfver sin växtbok och vänder bladen deri, märker han icke, huru tankarne löpa från blad till blad, sökande något, som kan fasthålla dem, men utan att finna det;

de fladdra som humlor från blomma till blomma, försökande med sugmunnen ett ställe, der den har det bra, tills slutligen hans öga faller på kapitlet om blommornas parning. Der först börjar han uppfatta hvad han läser, och allting antager form och lif. Befruktningens hemligheter locka honom, såsom de locka en skolpojke; allt, hvad han på förhand vet och känner, får nytt intresse, erbjuder nya synpunkter. Och under läsningen känner han halft intorkade saftkällor öppna sig, blodet värmes, och naturens väldiga ande börjar tala sitt maktspråk. Brånaden stiger upp i honom, driften att känna personen fördubblad, känna kropp och själ träda ut ur individens trånga fängelse och förnimma lifvet i släktet, i framtiden, vore det så endast för några sekunder.

Han kände, att någon hade kommit in i rummet, utan att han dock hade gett sig tid till att lyfta ögat från boken; han märkte ett svagt luftdrag af en, som rörde sig och andades inne i kammarens luftmassa, han förnam likasom något varmt på ena sidan om kroppen, hvarifrån ljudet af smygande fjät hördes, och när han vände sig om, såg han Magelone stå midt i ljuset med sina elaka blygrå ögon, hvilkas hornhinna tycktes vara helt uthväld, så matt och liflöst återkastade de ljuslågan.

»Hvad vill du?» frågade magistern andfådd; han såg, att hon på nytt var utpyntad — i en dräkt sådan som endast skökor plägade bära.

»Jensen ber så mycket om ursäkt», stammade flickan, »men hans tobak har tagit slut, och han ville gerna fråga, om magistern inte ville låna honom litet.

»Här!» svarade magistern kort, steg upp och gaf henne en halffylld kardus.

Derefter funderade han ett ögonblick, då flickan stod qvar; fattade så ett beslut, men ändrade det, medan han talade:

»Vill du helsa Jensen och säga, att det är... (här vände han sig bort) opassande för unga flickor att gå upp till herrar så sent om qvällen.»

Derpå tog han flickan i armen, sköt henne bort mot dörren och ändrade två gånger beslut, innan han fick henne ut. Och så ångrade han sig, att han låtit henne gå; men nu var det för sent!

Sköka som sköka! tänkte han. Blir det inte den här, så blir det annan; och blir det inte jag, så blir det Mats! Hennes bror är en tjuf, men det äro förmodligen bröderna till alla skökor, och hvem kan hålla reda på deras stamträd?

Dermed var hans beslut för följande afton fattadt.

Allt träffade in som han hade uttänkt det och fantiserat om det, men när den första kraft- och lustkänslan var öfver, kommo fruktan och vämjelsen. Fruktan — ty han hade ute på vin-

den hört något röra sig och smyga sig bort, hvaraf han slöt, att man hade spionerat; och så vämjelsen, den förfärliga förnimmelsen af smuts, hvilken hans sinnen kunde fatta först när ruset hade gått öfver, en förnimmelse så stark, att han tyckte allting var nedsmutsadt, hans rum, hans kropp, hans själ. Något så gränslöst motbjudande hade han aldrig trott vara möjligt, och hans lustar utslocknade vid blotta tanken på hvad han hade utstått.

Men det var gjordt nu och kunde icke ändras. Han hade famnat ett djur, och efter omfamningen hade djuret kysst honom som en katt, och han hade vändt sig bort, som om han var rädd för att inandas en oren andedrägt.

Nästa morgon mötte han Magelone i trappan. Hon såg likgiltigt på honom och han på henne, som om ingenting händt.

Han var glad öfver att historien icke hade efterlemnats något intryck, inga oroande minnen, ingen längtan efter sakens förnyande, ingen ånger, inga förebråelser.

Men på eftermiddagen kom Magelone igen och klappade på magisterns dörr, som var låst.

Han öppnade den och bad henne för guds skull gå; ty Jensen kunde få veta något om saken, och då var hon förlorad.

»Åh, det vet Jensen redan af», svarade flickan och ville tränga sig in.

»Du kommer inte in! Min hustru skickar bud efter polisen, och vi bli olyckliga», — sade magistern i sitt bryderi, och ordet polis hade en förunderligt hastig verkan, ity att flickan försvann.

På aftonen satt magistern till bords med sin familj, och de hade lemnat dörrar och fönster öppna för att få godt af det sista qvällsljuset. Man åt under tystnad, som man gör när man är tillsammans med en sjuk, och endast då och då föll ett halfhögt ord. Nerifrån trädgården hördes sång, musik och skrål från baronessans sällskap, några personer, som kommit på besök tidigt på morgonen och genast hade satt sig till att dricka ända till middagen; derefter hade de sofvit ett par timmar rundt omkring bland buskarna och hade derefter på nytt börjat på med samma vilda uppsluppenhet. Magistern hade från sitt fönster sett de främmande och förundrat sig öfver deras besynnerliga utseende. En herre, tjock som ett hus, med röd näsa och blodsprängda ögon, och i hans sällskap några damer, hvilka sågo ut som skökor eller pantlånerskor. Emellertid hette det, att det var en åkare med hustru och svägerska, gamla vänner till baronessans föräldrar, som nu spekulerade på att köpa egendomen.

På nytt hade magistrerns misstro väckts angående äktheten af baronessans börd och stånd; i alla händelser måste en baron, som hade sådana umgängesvänner som dessa personer, vara

utfattig, och det sades ju baronessans föräldrar icke ha varit.

Under dagens lopp hade magistern blifvit inbjuden att deltaga i suplaget, men hade ursäktat sig, när han såg att alla gästerna, qvinnor och barn medräknade, voro rusiga. Men från det ögonblicket hade han märkt en viss illvilja, likasom något fientligt i sällskapetets uppträdande, ehuru det icke hade kommit till någon konflikt, då han försiktigtvis höll sig undan.

Men bäst han nu satt som han trodde väl förskansad i sin familjs sköte, så pass långt från de lössläppta vildarne, och inom väl slutna dörrar, fick han plötsligt se Magelones lurfviga hufvud stickas in genom salsdörren. Hennes ögon voro ännu mer uthvålfa än vanligt, och hon skrattade fjolligt som en drucken menniska.

»Hvad söker du?» frågade han snabbt för att afstyra en skandal.

Flickan famlade sig utefter möblerna i rummet, med en blandning af osäkerhet och fräckhet i sitt väsen, som gjorde fru Törner rädd och förskräckte barnen.

»Hvad söker du?» upprepade magistern med höjd röst.

Flickan hade nått fram till bordet, der frun satt, inpackad mellan kuddar; hon stödde sig mot länstolen, kastade en trotsigt utmanande blick på frun, i det hon flinade på ett oförskämdt sätt, som om hon riktigt ville njuta sin hämd

på denna qvinna, hvilken en gång hade tillfogat henne ett välförtjent slag.

Frun vände sig bort, bleknade och föll i vanmakt; men magistern hade i samma ögonblick fattat Magelone i armen, öppnat dörren och skuffat ut henne i korridoren, der hon damp omkull på den benhög, som hundarne hade samlat af qvarlevorna efter dagens kalas. Derpå stängde han dörren i lås.

Han hade knappt hunnit åter bringa sin hustru till medvetande och fått henne förd från bordet, förrän det klappade på ytterdörren. Barnen skreko af ängslan, upphetsade af allt detta underliga, som de inte kunde förstå, men då man fortsatte att knacka på, gick magistern bort och frågade genom dörren, hvem det var.

Zigenaren svarade genast med sin glattaste röst och bad om ursäkt för att han trängde sig in, men han hade några personer med sig, som gerna ville se på våningen, och det brukade man ju ha lof till.

Magistern såg en skadeglad, hämdlysten blick lysa i zigenarens öga, när denne införde fyra rusa personor, som med fräcka miner begagnade sin lofliga rättighet att smutsa ner golfven för hyresgästen och störa en sjuk människas husfred.

Det kokade i magistern, när han såg dessa råa banditer snoka omkring och låtsas som om de mätte upp dörrar och fönster, medan de endast med knapp nöd kunde hålla sig för att flina och framtungo ett och annat ord, som skulle göra det troligt, att de verkligen kommo i det ärende,

som det uppgafs. Den betydelselösa händelsen hade en bakgrund af utmaning och en anstrykning af öfvermod, och magistern måste taga barnen med sig och gå ut på balkongen för att icke låta narra sig till ett utbrott.

Detta var en krigsförklaring, och ännu mera, det var segerproklamationen med full musik; ty zigenaren visade den slagne och inspärrade, att han mycket väl visste, det denne var bunden till händer och fötter, och nu satte han sin smutsiga hääl på den öfverlistades nacke. Denne vred sig under smärtan, men svor inom sig en ed att nedlägga sin fiende, innan denne alldeles gjort af med honom, och nedlägga honom en gång för alla: dräpa honom, icke endast sära honom — för att icke efteråt sjelf blifva dräpt.

Den natt, som följde, tillbragte magister Andreas i funderingar öfver ett sätt, på hvilket han utan ansvar och påföljder skulle kunna nedlägga detta skadedjur, som hänsynslöst hade sin lust i det onda.

Det fanns icke längre utsigt till att insöfva honom i trygghet; ty han hade ingen trött stund efter arbete, under hvilken han skulle kunna öfverrumplas, och förhållandet mellan dem var alltför spändt för att det å nyo skulle kunna slutas ens ett sken af fred. Men för att kunna upptaga striden med en fiende som denna måste man kunna hålla honom stängen i bristen på finkänsla, måste man ha förmåga att icke sky skändliga medel, icke skämmas för att snoka i hans

hemligheter, lyssna vid dörrar, aflocka hans anhöriga förtroliga bekännelser och efteråt betjena sig af dessa. Men allt detta ansåg magistern sig icke i stånd till. Det bar emot för honom att begå en låg handling, att känna sin sjelfkänsla kränkt, sin aktning för sin egen person nedbruten. Denna strid kunde han alltså icke föra utan att gå under; fly kunde han ej, och uppgifva striden vågade han ej, ty då skulle han genast bli öfvervunnen.

Han kände sig som hellenen kämpande mot barbaren, i hvilken kamp barbaren måste segra, därför att han var den råaste; han kände sig som Archimedes, hvilken föll för en soldats hand, ehuru han lätteligen med tillhjälp af sina beräkningar skulle ha kunnat konstruera en maskin att spränga tusen soldater i luften med.

Genom att företaga en hopsummering af zigenarens anlag och genom att registrera hans själs inventarium hade magistern utletat två punkter, som lågo blottade, och på hvilka under ett angrepp själ kunde kämpa direkt mot själ, förstånd mot förstånd, så att det fanns hopp om seger för det förstånd, som var det starkare. Zigenaren hyste först och främst halfvildens fruktan för det okända, och mot denna fruktan hade han sökt beskydd i tron på tillvaron af okända makter. Om man nu, tänkte magistern, beröfvade honom detta värn, skulle hans fruktan väckas till lif, tron på lyckan frantagas honom, och han skulle falla ihop tillintetgjord. Denne

mans förtröstan på slumpens gunst måtte vara ofantligt stark, ty oaktadt ekonomisk ruin väntade honom till mikaelisdag, odlade han icke jorden, uträttade ingenting, utan låg bara med öppen mun, väntande på stekta sparfvar. Huruvida han trodde på de kristnas gud, visste magistern icke, dock hade han aldrig sett honom gå i kyrkan; deremot visste han, att han satte ut mjölk åt sina snokar, som han visade religiös vördnad.

Följaktligen borde snokarne utrotas, tron på deras beskydd dräpas och fruktan för ett oblidt öde slå mannen med andlig lamhet.

Den andra punkten var kinkigare att komma inpå, men nådde han den, var det en säker död. Genom att blanda blod med en adlig släkt hade denne paria fått likasom ett nytt tillskott till sin egen lifskraft; känslan af att vara besvägrad med de högre klasserna hade ingifvit honom höga tankar om sig sjelf, och så länge han trodde, att denna qvinna verkligen var den hon gaf sig ut för, kunde han bära hufvudet upprätt. Men nu var magistern fast öfvertygad om, att här fanns en hemlighet, som zigenaren icke kände till; han var fullkomligt säker på att baronessan hade ljugit för sin älskare, och att hon icke alls var af någon förnäm släkt. Till att undersöka detta kräfdes det blott tid och skarpsinne; ty verkliga förhållandet måste kunna utrönas genom kyrkoböckerna. Men om nu magisterns misstankar kunde vinna bekräftelse, skulle zigenaren

känna sig bedragen, bli uppbragt, göra sig skyldig till förlöpningar, och hvem kunde veta hvad som på detta sätt skulle komma i dagen, när två sådana personer började att röja hvarandras hemligheter — alldeles bortsedt från den förlust zigenaren skulle lida, när han såg, att han blifvit narrad af den enda han hade trott på, och den afmattning af lifslågan, som skulle följa der-efter, när det hopp, på hvilket han hade byggt hela sin styrka och lefnadslust, hade brustit.

Ehuru åtgärden att hålla qvicksilfver i snokarnes mjölk icke var annat än att utrota skadedjur, kände magister Andreas sig dock obehaglig till mods efter att ha gjort det. Nästan som om han hade mördat eller stulit, ehuru man icke brukar tala om att mörda t. ex. råttor.

Och när han nu efteråt stod i sitt fönster och väntade på att få se de åsyftade verkningarna, var han orolig. Han hade emellertid suttit tre timmar vid sitt arbete, innan han äntligen hörde oväsen nere från drifhuset. Ivan hade först upptäckt olyckan och slog allarm, så att zigenaren, som sof af sig ett rus mellan buskarna, kom tillstädes. Först gick ovädret löst öfver trädgårdsmästaren, som svor och förbannade sig på att han var oskyldig. Baronessan, som kom ditspringande, var utom sig och grät. När intet yttre våld stod att upptäcka på djuren, som nästan

hade krupit ur sitt skinn, och då ingen tänkte på, att snokarna, som lätt kunde slås ihjäl med en käpp, hade blifvit förgiftade, började de lätt-trogna människorna gissa på, att en ormpest utbrutit, och så snart det var tal om pest hade man ju att göra med en tillskyndelse af ödet eller de okända makterna.

Kadavren blefvo emellertid omsorgsfullt hopsamlade, lades in i ett stycke ylle och buros in i huset.

Genom de öppna fönstren kunde magistern höra, hur man gjorde upp eld i spiseln för att medelst värmen kalla till lif de döda kropparna.

Det var som om åskan hade slagit ned i huset. Människorna gingo uppskrämda omkring, allt arbete afstannade, snickarne tittade ut genom källarfönstrens rutor, och hundarne, som ville hålla kalas på snokarne, blefvo under väldigt larm utkörda och instängda i skjul och uthus.

Man jämrade sig och parlementerade nere i våningen, så att middagsmaten icke blef färdig och allt kom i olag.

»Nu är olyckan öfver oss!» — med dessa ord afslöt zigenaren sina trista betraktelser, hvarefter han slog hål på en ankare bränvin och satte sig att dricka och sjunga sorgesånger, tills efter hand hela familjen satt och drack vid fönstret.

Att slaget hade drabbat säkert, det märkte magistern på aftonen, då han råkade zigenaren, som var mild, höflig, öd mjuk, och hvars hat

tycktes vara bortblåst samtidigt med hans tro på lyckan. Men han talade icke om snokarna; ty han skämdes för att visa sin svaghet, och han visste, att magistern skulle skratta åt hans vidskepelse.

Han utgöt sig endast i sväfvande ordalag om sina oförskyllda olyckor och sin förestående undergång.

Derefter slog han plötsligt om, gaf sig till att berätta kärlekshistorier och smorde på stående fot ihop en komedi om en herre, som inte kunde tillfredsställa sin älskarinna, hvarför hon blef honom otrogen.

Magistern låtsades som om han icke begrep meningen, men fortsatte i samma spår och dukade upp en historia om en herre, som hade trott sig få en jungfru, men i stället hade han fått skabb.

Zigenaren vek undan för hugget och började berätta något om, att den åkare, som härom sistens hade varit på besök hos dem, ville köpa egendomen för sextiotusen daler.

»Ja», tillade han föraktfullt, »för en hästskojare kan ju egendomen alltid vara fin nog.»

Magistern lät lögnen passera, men det lilla ordet »hästskojare» bet sig fast i hans hågkomst för att längre fram komma honom väl till pass.

Åtta dagar senare hade magistern i all hemlighet företagit sina efterforskningar i kyrkans böcker och fått veta, att baronessan Ivanoff var född af den helt oadliga familjen Ivarsson; att fadern hade varit simpel procentare och egare af två horhus i Köpenhamn, samt att modern varit sköka.

Det var nästan som om han icke hade fått veta något nytt, när han af presten och lagmannen fick bekräftelse på dessa saker. Det måste så vara, tyckte han nu, i trots af sitt tvifvel på allting undantagandes det heliga »folket». En sådan kärlek till smuts, till lögn, till vidskepelse kunde icke finnas i en familj, der slägte efter slägte var uppfostradt till bildning; ett berömdt namn plögade verka som en sporre till stora handlingar eller till en viss förädling i tankar och känslor, åtminstone till en viss omvårdnad om sin egen person. Och innan en adlig släkt kom på andligt förfall, var den vanligen först ekonomiskt undergräfd, hvilket ju icke hade varit fallet här.

Medan magister Andreas sysslade med dessa undersökningar, hade han under de åtta dagar, som åtgingo dertill, haft tillfälle att se, huru zigenaren hade förlorat sin sjelfförtröstan och sin oroliga verksamhetslust. Han låg för det mesta bland kaninerna på afträdestaket och solade sig, rökte eller sof. Hvarför han just hade valt denna plats, var svårt att förstå; kanhända var det hans sydländska blod, som lockades af den

starka hettan från takets kopparplåtar, eller kände sig hans parianatur dragen till lukten der, som påminde om förruttnelse, träck och affall. Och under det hans slöhet tilltog, gick allt på egendomen vind för våg. Kycklingarna dogo massals af svält och vanvård och lågo halfruttna rundt omkring på marken. Hundarne jagade hönsen och ankungarna och stulo sig då och då till en måltid. Fåren blefvo sjuka af att ligga i sin egen orenlighet, som hopade sig alshögt på golfvet. Ingen gaf dem vatten eller förde dem ut i vall.

Trädgårdsmästaren, drängen och snickarne sutto i körsbärsträden och mumsade, plockade full en korg, som skulle köras till torget, men fick stå, till alla bären voro ruttna.

Och under tiden växte ogräset i trädgården och spridde frö, smutsen utbredde sig på bakgården, flugorna förökade sig, och hela huset visade tecken till upplösning och förfall. Och under allt detta ruskade zigenaren upp sig gång efter annan för att företaga sig någon elakhet, som kunde förtreta hyresgästerna; dref t. ex. de våta hundarne upp och ned i trapporna, när det var nyskuradt, kastade ben och affall ut i korridoren, släppte in hönsen genom porten; ställde i onödan till väsen om nätterna och hetsade hundarna på magisterns mjölkbud och brefbärare.

Af allt detta förhärdades magister Andreas' sinne, så att han nu med berådt mod gick att

aflossa sitt andra grundskott i bestämd afsigt att borra fienden i sank.

Och till att utföra denna plan hade han utsett Magelone, hvars fientliga sinnelag han hade lyckats mildra genom goda ord, så mycket lättare som flickan misshandlades både af brodern och den föregifna baronessan, till hvilken hon hyste ett våldsamt hat.

När Magelone hade fått de erforderliga upplysningarna, blef hon hjerteglad, ty här erbjöds tillfälle till att taga en storartad hämd både på baronessan, som derigenom skulle förödmjukas, och på brodern, som derigenom miste sin skenbara glans, som han hade begagnat till att uppträda öfverlägset mot sina syskon.

Utbrottet egde rum en fredags afton, och magistern satt i sitt fönster och hörde på, hur uppträdet började och slog ut i ljusan låga. Baronessan, alias jungfru Ivarsson, stod vid sitt fönster och petade ut döda grönsiskor ur burarna, då Jensen träder in i rummet.

Det är tyst en stund; derpå säger jungfrun:

»Nå, Peder, skall du in till sta'n i morgon och köpa mat?»

»Nej», svarar zigenaren, »det får du göra sjelf!»

»Hvad skall jag köpa för, när du har fått alla mina pengar?»

»Har jag fått? Hvad har jag fått för slag? Hvad har jag fått för att jag för din räkning har släpat mig förderfvad utan lön i år och dag?

Hvad ha mina syskon fått, som ha gått här som dräng och piga utan lön?»

Nu tog jungfrun i. Hon talade en half timmes tid, ömsom skrikande, gråtande, svärjande.

Zigenaran sökte sticka in ett ord då och då, men fåfängt. Och så sprang han upp, störtade ut och smälde igen dörren efter sig. Kom in igen, bröt ut i en ström af ord, bland hvilka man blott kunde uppfatta enstaka, såsom »ett skarn till mor», »horqvinna» och »procentare» kunde uppfattas.

Dernäst rasade jungfrun på nytt i en half timme, utan att magistern kunde höra annat än dörrens bum! bum! som på afstånd lät som kanon-skott, när zigenaren sprang ut och in som en galen menniska.

Och så blef Magelone inkallad. Först fick hon örfilas af jungfrun och derpå af zigenaren; hon gaf sig dock inte, men fyrade nu af en salva, som trängde igenom hela huset och hördes ut i trädgården af karlarna, som stodo och lyssnade bakom buskarna.

Och nu döko historier fram från äldre tider, då zigenarens mor och far hade bott och huserat i gården; beskyllningar för häststölder, om uppbrutna skrin, som jungfrun skulle ha dyrkat upp låsen till; om penningtransaktioner, om underslef, kort sagdt om alla möjliga slags sluskigheter.

Zigenarens röst hördes inte längre nu; det lät som han vore försvunnen.

Upträdet slutade med att Magelone blef körd ur huset, titulerad offentligt fruntimmer, beskyldd för att ha haft umgängelse med alla karlar i gården (undantagandes magistern), hvar efter Magelone packade ihop sina saker och gick.

Räfhålan var sprängd, och grundskottet hade haft åsyftad verkan.

Belåten med sitt arbete, som han fann godt, gick magistern till hvila och sof lugnt för första gången på länge, ty nu trodde han att den fientliga styrkan var upprifven och hade fått så mycket att göra med sina inbördes fel, att den skulle lemna honom i fred.

Utan att veta det hade han företagit sitt stora angrepp på en tidpunkt, som var särdeles läglig till att bringa förödelse i motståndarens läger. Följande dag var en lördag; då skulle det utbetalas aflöning till folket och köpas förråd till den kommande veckan. Slaget hade således träffat midt på hjessan, under hvilken en redan ansträngd och upphetsad hjerna låg brinnande och utan förmåga att motstå flere olikartade tryckningar på en gång från olika håll. Och därför råkade zigenaren också alldeles i olag och skulle strax ha varit färdig, om icke makter, som han dock icke sjelf kunde ha frammanat, kommit honom till hjälp.

När magister Andreas morgonen efter uppträdet kom ned på gården, träffade han trädgårdsmästaren, som såg mycket upprörd ut och tycktes hågad att öppna sitt hjerta. Och då magistern hade lust att få höra, hvad verkan hans kastvapen hade gjort, och då han ansåg all fara öfverstånden, frågade han, om trädgårdsmästaren hade hört oväsendet föregående afton.

Ja, det hade han, och han ville nu varna magistern för baronessan och zigenaren; ty sedan det nu blifvit klart hvad det var för slags folk man bodde hos, drog han inte i betänkande att berätta, hurusom zigenaren och baronessan en gång i magisterns frånvaro hade brutit sig in i hans rum och med falska nycklar öppnat hans schatull.

Magistern blef ursinnig och ville genast gå till lagmannen, men trädgårdsmästaren höll honom tillbaka och frågade, om han hört att en häst på natten hade blifvit stulen från en af grannarna.

Magistern hade icke hört det och fick nu besked om de närmare omständigheterna.

När Magelone skulle gå öfver till gästgifvaregården för att tinga sig skjuts hem till sina föräldrar, hade trädgårdsmästaren och drängen lofvat följa henne, då det var mörkt. De följdes sålunda åt nedåt stora landsvägen och hade kommit upp till bondgården, där hästen just hade blifvit stulen från fältet, då de fingo höra försigtiga steg bakom sig och i diket utmed vägkanten

varseblefvo zigenaren, som smög sig fram, förklädd, med hatten ned öfver ögonen och bärande i handen ett svart föremål, som på afstånd såg ut att kunna vara en sko. De vände genast ryggen till och låtsades icke märka honom. Men de hörde honom följa efter ända till gästgivargården, der han försvann för dem.

Trädgårdsmästaren, som legat vaken om natten, hade emellertid hört, huru zigenaren vid ett-tiden hade kommit ut på gården och gifvit order om två ridhästar åt sig sjelf och drängen, hvilken han befallt följa med. Klockan blef dock tre, innan zigenaren infann sig; han hade då tillsammans med drängen ridit till Vidala, föräldrarnas hem, och medfört på hästryggen åtskilliga småsaker, som systemen glömt efter sig. Drängen hade vid hemkomsten fått befallning om att förtiga utflykten, antagligen i afsigt att han just skulle omtala den, hvilken han också gjort.

När magistern hade hört denna berättelse, svarade han ingenting, uttalade icke sin mening om saken, men låtsades gå upp på sitt rum. Han vände dock om på halfva vägen och ställde sina steg mot den bondgård, från hvilken hästen blifvit stulen. Under vägen lade han ihop tidigare och färskare uttalanden af zigenaren och många olika händelser, som alla styrkte honom i hans tro på att ingen annan än Jensen var tjuften.

Han erinrade sig från början af sommaren, huru Jensen med förnöjelse drog fram historier

om häststölder, huru han med speciel utförlighet hade berättat om stölden af den röda hästen från just samma bonde; han kom ihåg de knep, som efter hvad zigenaren hade påstått användes för att göra stulna hästar alldeles oigenkänliga, bland annat att skära dem i pannan, så att de fingo blås; han mindes nu, att man för en månad sedan hade en vacker dag anträffat den blacka hästen med ett snitt i pannan, utan att någon kunde förstå, hvem som hade gjort det eller hvad meningen var dermed; och allra sist påminde han sig som en synnerligen talande omständighet hästskojarens besök den der ledsamma söndagen.

Allt detta passade in och pekade mot samma punkt — allt undantagandes blackens pannsnitt, som icke tycktes höra till saken.

Hvarför skulle han ha skurit den? Hade den också blifvit stulen, och skulle den nu göras oigenkänlig för att kunna säljas? — Denna häst hade den egendomligheten, att den icke kunde gå, utan alltid måste galoppera, hvilket magistern hade lagt märke till, när han en gång åkt med zigenaren till Landskrona; och denne hade lemnat den märkvärdiga förklaringen af orsaken till hästens ovana, att den hade blifvit inkörd af mjölkbud. Nu förekom det magistern troligare, att denna hastighet i loppet härrörde af en viss fruktan hos kusken för att djuret vid saktare lunk lätt kunde bli föremål för en farlig undersökning.

Dermed fick det nu vara som det kunde; på sin höjd blefve saken derigenom mera invecklad. Först och främst gällde det att anskaffa bevis. Och det var för att insamla sådana som magistern nu styrde kosan ut på fältet, där hästen blifvit stulen.

Han fann snart på dikesrenen det ställe, der hästen hade ledts öfver och hvarifrån den blifvit släpad i motsatt riktning mot Bögely. Denna sista omständighet fäste magistern dock ingen vikt vid, ty det knepet var för tarfligt.

Dernäst fann han ute på klöfverfältet hålet efter pålen, vid hvilken djuret hade varit tjudradt; han kunde utpeka den stulna hästens spår bland de öfriga hästspåren, och han upptäckte aftryck af tjufvens fötter i den fuktiga marken. Det var en stor, simpel fot med mycket bredt fotblad; men mellan dessa spår funnos några andra och djupare, regelbundet aftryckta, alltför regelbundet för att kunna härröra från fötterna på en man, som drog med sig en häst; och hvad som värre var, alla dessa spår voro gjorda medelst samma högersko — alltså i bestämd afsigt anbragta som villospår och med tillhjälp af en medförd sko, hvars make man vid en eventuel undersökning säkerligen icke skulle kunna finna i tjufvens hem. Och se der, ofvanpå en alltför svagt nedtrampad klöfvertufva satt skon, qvarlemnad som ett vilseledande *corpus delicti*.

Det var inte så alldeles tokigt uttänkt ändå och kunde kanske ha narrat någon annan än

magisteru; som just hade fått höra, att zigenaren på aftonen förut hade smugit omkring i diket med ett mörkt föremål, som såg ut att kunna vara en sko. Han tog därför, och för att icke andra skulle bli narrade, detta *corpus* och kastade det långt bort, hvarefter han lade sig ned på marken och tog en afgjutning af det rätta spåret med tillhjälp af litet medfördt svafvel. Med denna afgjutning i fickan gick han derefter hem.

När han kom hem, låtsade han som han hade tappat en knif och gick omkring och sökte i trädgårdsgångarne, tills han fann det fotspår han ville, och tog så en afgjutning deraf. De två formarna öfverensstämde i allo, till och med deri att becktrådarna på venstra sidan voro lös-slitna och i form af en ögla hade tryckt sig in i sulans läder.

Det var alltså zigenarens fot, som lemnat aftryck på klöfverfältet, der häststölden blifvit begången — ergo . . . Hvad? Var det därför gifvet, att det var han som stulit hästen? Nej, ty zigenaren kunde ju också — tidigare på morgonen än magistern, ha varit ute för att bese stället, och därför att magisterns spår nu också funnos på klöfverfältet, behöfde ej magistern ha stulit hästen.

Huru skulle han då komma honom inpå lifvet? Det enda bevis, som polisen skulle godkänna, vore att hästen funnes i tjufvens ego — och dock skulle till och med det vara lätt att

bortförklara, nämligen om tjuften påstod sig endast ha infångat en häst, som gick lös. Och dessutom skulle säkerligen hästen icke stå att finna i zigenarens stall, möjligen deremot i åkarens från Helsingborg, och möjligen icke ens der.

Magister Andreas beslöt att vänta två dagar, sofva på saken två nätter och så ingripa!

Första dagen såg han icke till zigenaren, som sades vara bortrest. Först på andra dagens morgon visade han sig, uppe på taket till det lilla huset, väldigt stimmande och smällande med sin piska, som om han riktigt ville känna sin makt öfver djuren, hvilka gingo nedanför på bakgården. Han såg mycket upphetsad ut; half-full och utmanande framslungade han dunkla ord först mot baronessans fönster, derefter mot magisterns. Det föll ord om räfven, som går på hönsjagt, men blir lurad; om lärda herrar, som inte kunna se längre än deras egen näsa räcker; som inbillade sig att de visste allt, men inte visste så mycket som fick rum på hans tumnagel; om horor och procentare, som döpte sig sjelfva till grefvar och baroner, men inte hade så mycket som en ren tråd på kroppen, och om småfolk, som också kunde bli stora, om de ville.

Hvarpå han tog sig en klunk ur sin flaska och började med full hals sjunga: »Jag är grefve af Luxembur», som magistern nu inte hade hört

på ett par månaders tid. Vid hvarje vers smälde han med piskan och dansade på koppartaket, som dånade och gungade under tyngden.

Magistern försökte utleta meningen med detta öfvermodiga beteende. I zigenarens sång låg det triumf och segerstolthet, och hans fräcka utmaning tydde på visshet om att han hade fått ett säkert öfvertag öfver fienden.

Längre fram på dagen syntes zigenaren sitta ensam nere i lusthuset och spela positiv för alla de åtta hundarne, som han samlat omkring sig; om aftonen ställde han till ett stormande uppträde nere hos jungfru Ivarsson, skrek hela fjärdedelstimmar i sträck, smälde med dörren, slog sönder glas och porslin. Och när natten föll på, uppförde han en gräslig komedi uppe på vinden; affyrade skott, dansade på jernstänger, slog sönder möbler, allt under det han försökte reta upp magistrern till att förgå sig och inlåta sig i strid.

När han till slut tröttnat på detta, gick han ut på ängen, der han satte eld på torf och ogräs, som skulle brännas, lade sig på den daggiga marken omgifven af hundarna och tycktes falla i sömn.

Magister Andreas deremot kunde icke få en blund i sina ögon, och ju längre han låg och plågade sig i striden mot sömnlösheten, dess fastare blef hans beslut att uppträda direkt angripande mot sin lömska fiende, och när morgonen kom, klädde han sig och vandrade bort

för att uppsöka lagmannen och åtminstone angifva husets folk för att ha begagnat falska nycklar.

Han hade styrt kosan genom bokskogen och kommit in på granstigen, då skatornas skri ledde hans uppmärksamhet till den gran, hvilken tienstgjorde som skriftafla. Han kröp in i buskaget och upptäckte snart trädet, i hvars flådda bark en ny figur hade tillkommit; hvad denna figur betydde, var han nu alltför invigd för att kunna missförstå. Alla de tidigare tecknen voro utplånade, och i stället hade man skurit dit en räf, som satt fast med halsen i en snara, så att tungan hängde ut ur gapet.

Räfven skulle utan tvifvel vara magistern sjelf, att döma af zigenarens segerdanser och öfvermodiga skrål.

Och nu dref nyfikenheten att få klarhet öfver, huru hans saker stodo, honom hastigt bort till lagmannens gård, som han för öfrigt nalkades med en viss oro för resultatet, enär alla domare i de eröfrade provinserna voro danskar, ett tillmötesgående af regeringen, för att icke de underkufvade skulle lefva i ständig fruktan för godtycklig och orättfärdig lagskipning och tillika därför att det var af största betydelse att domaren var grundligt förtrogen med befolkningens språk,

så att de kunde följa och bedöma hvarje ords skiftande nyans.

Han hade hunnit ut ur skogen och nalkades kyrkbyn, der lagmannen bodde, då zigenaren kom sprängande ut från bygatan på sin blacka skinkmärr, helsade med ett segerstolt leende och öfverstänkte magistrern med landsvägs-smuts, då han icke hann att i rättan tid hoppa åt sidan.

Magistern vardt mörk i hågen, och onda aningar plågade honom, när han stod med lagmannens portklapp i handen. Ännu missmodigare blef han, när domaren emottog honom med en förvånad, misstänksam uppsyn och förde honom in i en låg, svartmöblerad sal, der två stora bord upptogo hela golfvet. Det rådde en qväfvande hetta derinne, och liksom för att släppa ut litet af värmen, öppnade domaren dörren till rummet bredvid, gick in dit ett ögonblick och kom derefter tillbaka.

Han bjöd magistrern sätta sig ned, mönstrade honom från hufvud till fot, som om han jämförde honom med de beskrifningar han fått och de föreställningar han gjort sig om den besökande. Dock sade han ingenting, utan afvaktade lugnt, att magistrern skulle säga något.

Slutligen tog denne till ordet, temligen motvilligt, ty han var rädd för att trassla in sig i motsägelser och säga för mycket, och han hade endast bespetsat sig på att blifva tillfrågad, i hvilket fall svaren lätt skulle ha gifvit sig sjelfva.

»Mitt ärende», började han, »rör min värd, förvaltar Jensen på Bögely, hvars uppförande mot mig icke har varit tillständigt.»

Här tystnade han för att bli tillfrågad, men ingen fråga kom, endast en nick, som uppmanade honom att fortsätta.

»Det har nämligen kommit till min kännedom», måste han alltså gå på, »att folket jag bor hos har brutit sig in i mitt rum och med falska nycklar öppnat mitt schatull . . .» här tystnade han igen.

Domarens min var oförändrad, likgiltig, som om det han hörde var något, som han visste godt besked om.

»Och nu», nödgades magistern avsluta, »har jag för afsigt att stämma dem för inbrott.»

Domaren väntade en stund; så frågade han:

»Hvad är det, som har blifvit stulet?»

»Ingenting har blifvit stulet!» måste magistern svara; ty han kunde icke hålla på att hemligheter kunde ha blifvit stulna, då ju det skulle vara att ange sig sjelf för att hysa farliga hemligheter.

»Finns det vittnen på saken?» sporde domaren.

»Trädgårdsmästaren påstår, att han hört det berättas af förvaltar Jensens syskon.»

»Bara prat, alltså; ty syskon kunna icke vittna. Ingenting stulet, inga vittnen, inga uppbrutna lås! Alltså rakt ingenting att döma på!»

Magistern satt och stirrade efter sitt kärsmål, som i ett nu var bortblåst, så att icke ett spår fanns qvar af det. Men han vaknade snart till besinning, kände, att han stod i ett ofördelaktigt ljus såsom en, hvilken utslungar en klent grundad anklagelse, och för att inte gå derifrån som en stackare, beslöt han att gå djupare in på saken.

»Tror herr lagmannen då, att den här Jensen är en fullt pålitlig person, som står höjd öfver hvarje misstanke?»

»Jensen har nog varit misstänkt för åtskilligt, men har alltid klarat för sig», svarade lagmannen med eftertryck. »Sålunda var han angifven som misstänkt för häststölden här om aftonen. Men corpus delicti, en af tjuften tappad sko, visade sig icke alls passa till hans fot; vidare kunde han konstatera alibi, då han bevisligen hade varit ute och ridit med gårdsdrängen på den tid, då stölden blifvit begången, och det har blifvit upplyst, att han varit på besök hos sina föräldrar samma natt. Att han på aftonen smugit förklädd omkring i diket, hade helt andra skäl.»

»Hvilka, om jag får fråga.»

Domaren fixerade strängt pröfvande magistern och svarade i förtrytsam ton:

»Jo, han ville söka komma till klarhet öfver, huruvida en person, som stod hans hjerta nära, hade blifvit förledd med falska löften. Det ville han.»

Det uppstod en förfärlig tystnad. Allt dansade rundt för magistrernas ögon, och fönster-rutorna antogo form af ett nät, hvori han hade blifvit fångad. En sak kände han klart: att han sjelf hade bundit nätet, att han närt vid sin egen barm ett ormyngel, som nu bet honom. Och han kände sig vanmäktig. Ty han kunde ju dock icke berätta, att det var han som undervisat tjuften om alibi och corpus delicti och i knepet att tillstå en biomständighet för att fria sig i det väsentliga. Och historien med flickan, hvilken väl icke var straffbar enligt lagen, var dock tillräcklig att göra honom inhabil såsom vittne, göra honom sjelf misstänkt, så att hvarje försök från hans sida att förklara de närmare omständigheterna endast skulle sätta honom sjelf i knipa, förvärra hans ställning, inveckla honom i motsägelser.

Domaren, som såg, att magistrern var kastad ur sadeln, begagnade tillfället till att ge honom en spark in optima forma.

»Jensen», tillade han, känner jag som en halftokig människa, men med ett godt hjerta och ett förlåtande sinnelag. Hur har han icke fällt förbön för sin bittraste fiende, grindvaktaren, som hade bestulit honom och hotades med fängelse. Nej, honom är det ingen fara med; ty så länge icke hämdkänslan tar öfverhand i en människas sinne, så att förnuftet skenar i väg, så länge är allt godt och väl!»

Magister Andreas blef het om öronen; ty han hade icke på många herrans år suttit på

skolbänken så som nu. Och i sin kokande harm glömde han former och sedvänja och började utan vidare rikta sina frågor till domaren.

»Men påfågeln då, och kalkonen, och ankbonden, och gödselvagnen och de saker, som nattetid fördes bort från vinden, och hönsköpsresan till Danmark — kanske lagmannen också är inne i allt detta?»

»Fastän jag icke behöfver låta underkasta mig ett sådant förhör, så skall jag ändå svara. Hvad påfågeln, kalkonen och ankbonden beträffar, så misstänkes alltjämt en viss person, men det fattas bevis! (Här gaf han magistern en blick, som kom denne att blekna.) Ty tjuften tyckes vara en utstuderad person, som har förstått att lemna efter sig en falsk corpus delicti, en person, som har reda på att alibi är det viktigaste i bevisföringen, och som har lärt — och till och med har velat lära ut åt andra — att tjänstefolk icke kunna åberopas som vittnen.»

Håren reste sig på magister Andreas' hufvud, och ju mer ursinnig han blef, dess mer gick det omkring i hufvudet på honom, och när han märkte sin förvirring blef han ännu vimmelkantigare, tills han slutligen satt som en öfverbevisad brottsling med dåligt samvete och skräck för den slutliga upptäckten.

Men domaren gick nu vidare, nästan säker om att vara på rätta vägen.

»Och hvad resan till Danmark angår, så har Jensen genom notiser i sin anteckningsbok be-

visat, att han företog den i det uppgifna ärendet; jag har med egna ord läst, att der stod: »Fredagen den 2 Augusti reser jag till Danmark; har tio daler med mig, hemtar fem daler i Landskrona och köper sjuttiofem höns.»

Här höjde magistern hufvudet, som om han ville tala, men härfvan var redan så tilltrasslad, att han förlorade lusten att söka reda ut den; han kunde icke få fram ett ord af de invändningar han ville göra. Han kunde icke säga: Herr lagman, just den omständigheten att karlen som ett nöt går och skrifver i presens-form »jag reser», under det att alla förnuftiga människor bruka skrifva efteråt: »i går» eller »den och den dagen var jag der och der» — just den omständigheten synes misstänkt; icke heller vågade han undervisa lagmannen om det misstänkta i uppgifterna om att han medförde så och så mycket, men skulle hemta så och så mycket till; och han hade förlorat all lust att invända, att det ursprungligen skulle ha varit hundra höns, medan det i anteckningarna stod blott sjuttiofem. Han var mållös gent emot så mycken fräckhet och åhörde som i en dröm lagmannens bevis för gödselvagnens lofliga användning, då zigenaren hade sökt och fått Landskrona slagteris tillstånd att hemta svinmagar, medan han dock ännu för sina öron hörde en förklaring om Helsingborgs kungsladugård och för sina ögon såg en gödselhög, som ej kunde vara hemtad från något slagthus.

Förhöret var slutadt och magistern reste sig för att gå sin väg som en misstänkt tjuf, som en falsk angifvare, som en under uppsigt ställd person, då domaren gaf honom ett sista hugg i bröstet:

»Således kan jag ingenting göra åt Er sak angående schatullet, men kom väl ihåg till en annan gång, att om Ni gömmer på farliga stats-hemligheter, att Ni då håller dem lika väl dolda som nu; ty fastän jag är danskfödd har jag blifvit svensk medborgare, och såsom min nuvarande konungs och herres trogna undersåte skyr jag inga medel — skonar inga personer — för att värna och vaka öfver okränkbarheten af den regeringsform, som jag svurit trohetsed!»

När magistern kom ut, kände han sig till mods som om han blifvit kåkstruken. Bakbunden, med förlorad heder, utan möjlighet att kunna resa sig; fläckad utan utsigt till att kunna tvätta sig ren, tvärtom, ju mera han gnede på fläcken, desto mera skulle den äta sig in. Till och med om han kunde samla bevis, så vågade han icke längre röra vid saken af fruktan för att bringa sin familj i olycka; och hvem kunde veta, om han icke rent af skulle blifva anklagad och stämd inför rätta af zigenaren. Han kunde ju bli anklagad som medskyldig i stölderna, då han hade lärt tjuften att stjäla; han kunde anklagas för att ha begått våldtäkt, för att ha förfört en oskyldig ungmö — för hvad som helst, då ju falska vittnen lätt kunde anskaffas; och, värst af allt

och säkräst, för majestätsförbrytelse; ty den förbrytelsen skulle hans hederskänsla förbjuda honom att neka till, eftersom han hade begått den.

Han var slagen, och det af en stackare, en odåga, en landsvägsriddare, som endast hade det företrädet att vara hänsynslös i valet af sina medel. Den förståndige, den kunskapsrike, den hederlige hade fallit för den okunnige, som icke ens hade känt förbrytelsens filosofi, tjufveriets teknik, rättegångsväsendets procedur. Han, den bestulne, den förorättade, den pinade och plågade hade blifvit brännmärkt, och tjufven, förföraren, spionen, ockraren, som lefde af sin kropp likt en sköka, och som ville sälja sin syster till sköka, han hade blifvit den gode mannen med det ädla, förlåtande hjertat, det veka sinnet, den öfver systemens förlorade oskuld sörjande brodernt

Magistern gick med sänkt hufvud framå! landsvägen och grep så hårdt om sin käpp, att naglarna blefvo hvita, och det fanns endast en tanke i hans hjerna. Han hade beskylts för att vilja hämnas. Hämnas för hvad? En tjuf hade gjort inbrott hos honom, hade brutit sitt kontrakt, hade hånat och plågat honom, och han angifver tjufven! Det kallas dock annars sjelfförsvär, och var det icke dessutom en medborgerlig pligt att angifva tjufvar? — Nu ville han sjelf hämnas, eftersom lagen icke gjorde det, ehuru lagarne eljest äro stiftade för att göra sjelftägt öfverflödig. Han ville återvända till urtidens sjelftägt gent emot en människotyp från

urtiden. Tillintetgöra ett skadedjur, utrota ett vidunder i menniskohamn, hindra en bandit att fullborda sina ogerningar, det var en loflig handling, som han kunde försvara inför sitt eget samvete. Men han ville skrida till verket med hela öfverlägsenheten af sitt vetande, och han ville dräpa barbaren icke med krut och bly, utan med sådana medel, som icke ådroge honom sjelf något straff och icke efterlemnade något spår. Han kände, att han hade varit på rätt väg, då han sönderplockat zigenarens själ, och hade icke omständigheterna kommit denne till hjälp, skulle det nu varit ute med honom. Men hans undergång närmade sig, ty verksamhetslusten och hoppet voro sin kos, allt, som kunde hålla honom uppe öfver förbrytelsen, var undandraget honom, och nöden stod för dörren. Denna råa själ, som tycktes så starkt byggd, var endast löst hoptimrad af dåligt material, och efter de knäckar den redan hade fått skulle den störta samman för ännu ett par starka skakningar. Hvilka, det åtog magistern sig att uttänka under en natts grubbel i enrum.

Magistern hade hunnit fram till grinden utan att lyfta upp hufvudet, då han ropades an af zigenaren, som stod stödd mot staketet i öfvermodig posityr, och då magistern kyligt besvarade hans helsning, nickade han med förtrolig

medlidsamhet utan att lyfta hatten och gick mot den inträdande med sitt elakaste leende. Med en närgångenhet, som han eljest icke brukade visa, lade han sin arm i magisterns, följde honom upp genom allén och började tala om penningangelägenheter, gick rakt på saken och frågade, om magistern ville försträcka honom ett lån om femhundra daler silfvermynt.

Magister Andreas, som icke egde en skilling utöfver sin lön, ansåg det likväl tjena till intet att spilla en dyrbar tid med onyttiga undanflykter och lofvade att med nöje stå till tjenst med den obetydliga summan om tre dagar, hvarefter han gjorde ett försök att smita undan och upp till sig. Men zigenaren släppte icke sitt tag i hans arm, utan tvingade ned honom på en bänk vid ett bord, som var framsatt på gräsplanen framför huset, den fläck, der man bäst kunde ses från landsvägen.

»Sitt nu ner och drick ett glas med oss», inbjöd zigenaren honom i en ton, som icke tålte någon motsägelse.

»Tack, kära Jensen», sade magistern, »men jag kan inte dricka om förmiddagen.»

»Det tjänar ingenting till att säga nej, för nu ska' magistern ha sig ett glas! Annars kunde jag tro, att Ni är förnäm. Och det är Ni ju inte?» invände zigenaren i en väl anslagen ton af skämt.

Jungfru Ivarsson och Ivan kommo i det samma dit med glas och krus och slog sig

utan att be om lof ned vid bordet på ett sätt, som icke røjde ett spår af den aktning magistern förr hade åtnjutit.

Det var således meningen att utsätta honom för en ny tortyr, kanhända förevisa honom för de förbipasserande på landsvägen, eller kanske var det bara meningen att reta upp honom till att förlöpa sig.

Zigenaren skänkte i af det ruttna äpplevinet, drack först sjelf och smackade med läpparne.

»Det är min äkta bourgogne, ska' Ni veta!»

»Ja, det är ett bra vin», svarade magistern helt mekaniskt, medan han tvang tillbaka sin vrede genom att begrunda sin plan.

Jungfrun och Ivan skrattade utan den ringaste förställning.

Derefter slog zigenaren i bränvin i glasen.

»Det kommer inte öfver mina läppar!» sade magistern bestämdt.

»Inte? Ah jo! När jag ber! När jag ber så vackert och inte nödgar, tvingar eller hotar! Bevars, det faller mig inte in att hota, för det skall man aldrig göra i synnerhet när det finns vittnen tillstädes, . . . som äro inhabila. Nej, jag hotar min själ inte, icke det ringaste! — Nå, bara en liten droppe!»

Magistern ställde ifrån sig sin käpp för att ej bli mördare; men han drack icke.

Zigenaren tömde sitt glas och blef genast yr i hufvudet.

»Nu ska' jag sjunga ett nummer!» skrek han och klarade strupen.

Och så högg han i med sin gamla lifvisa:
»Jag är grefve af Luxembur!»

Det var som om denne obetydliga, fega, svaga person hade slukat allt det mod, all den kraft, som den andre starkare och mer betydande hade mist, och när zigenaren kände, att han hade magistern under sina fötter, förekom det honom, som om han sjelf hade blifvit en aln längre. Men han hade dock samtidigt en dunkel förnimmelse af det osäkra i sin ställning och en förkänsla af att den slagne kunde resa sig och slå våldsverkaren till jorden; ty han måste i hvart ögonblick känna sig ha fötterna på den slagnes nacke för att icke förlora tron på att han stod öfver honom, och ju mera han trampade, dess fastare blef magisterns beslut. Det var som om hvarje tryckning af denna häl pressade fram tankar, nya, djupa, modiga och riktiga, och de samlade sig alla kring samma sak, och de tilltogo i styrka. Hvert ord, hvarje rörelse af zigenaren blef en tråd, som spändes in i det rep, hvori han skulle hängas, och magisterns trygghet och lugn växte med hvar minut.

Den rusiges skrål hade lockat magisterns barn ut på balkongen, och med förundran sågo de ned på sin far, som satt och drack med husets folk midt på förmiddagen.

»Nej, men se de små Guds englarna!» sade zigenaren med verklig beundran.

Det var karaktäristiskt för denna vilde, att han icke hade något begrepp om barnets eller kvinnans personliga värde, men i stället diktade dem till högre, nästan himmelska väsenden, liksom han gjorde med snokarna. Barnen, dessa små vildar och förbrytare i miniatyr, hvilkas älskvärdhet består i att icke dölja sina fel och hvilkas iögonenfallande skenbara dygder endast bero på deras fördelaktiga ställning att icke behöfva strida för lifsuppehållet, hade för honom blifvit liksom en bild af det högsta, af englarna, kanske också därför att de icke kunde skada honom och därför att de visade honom samma tillit och öppenhet som de visade alla andra.

»Ack, låt barnen komma ned!» föreslog han i ett behof att visa sin ömhet eller för att känna, huru nära han hade kommit dessa barn af en mera gynnad ras, hvilken han alltid hade sett upp till med vidskeplig aktning och tagit af sig hatten djupt för.

»De få icke komma ned!» svarade magistern.

»För hvem få de inte det?» frågade zigenaren i hotande ton.

»För mig», svarade magister Andreas skarpt. Men i nästa stund ångrade han den utmanande form han hade gifvit sitt afslag och slog hastigt bort det i skämt, hvilket aldrig förfelade sin verkan på zigenaren, som derigenom på ett mildt sätt påmindes om, att den andre kände hans inre och hans tankar.

»Är det inte nog, att fadern bär sig åt som ett svin? Är det nödvändigt, att barnen också skola göra det?» sade han.

Denna gång sköt han likväl bom; ty zigenaren kände sig genom magisterns sjelfbekänne- nelse klassificerad som kreatur, och det påminde honom för mycket om hans verkliga värde.

»Kom ner hit, små barn!» ropade han upp till balkongen, efter att ha vändt ryggen åt magistern.

Jungfrun, som hela tiden hade suttit tyst, ögonskenligen förödmjukad och tryckt af de senaste dagarnas händelser, upplät nu sin mun, och med ett utbrott af smärta och oppriktig ängslan fattade hon tag i zigenarens tröjärm och sade:

»Nej, Jensen, låt barnen vara! Barn äro heliga väsen liksom djuren!»

Oaktadt den mindre riktiga jämförelsen uppfattade magistern strax det äkta i detta utbrott af moderskänsla hos den gamla jungfrun, och han tackade henne med en blick, som hon dock icke emottog, ty hon tillskref magistern skulden till sin detronisering och dermed följande misshandling. Zigenaren, som genom det oväntade hindret hade fått en afledare för sitt grymhetsbegär, vände sig nu fnysande mot jungfrun och skulle just ge henne en sittopp, då en oväntad syn tedde sig på landsvägen och tog all hans uppmärksamhet fången.

Ett likfölje drog förbi. Sex män buro kistan, och bakom följde en svartklädd kvinna och en liten gosse. Kistan var hvitmålad och prydd med en grön krans af grankvistar; den sorgklädda kvinnan bar en lång hvit slöja, eljest var allting svart.

»Det är grindvaktaren!» sade jungfrun.

Vid åsynen af hans fiendes likbår (de hade strax efter försoningen igen blifvit fiender) måtte ett segerskri ha trängt sig fram ur zigenarens doldaste hjertevrå, som om han hade sett ett farligt vittne nedgräfvast i mullen, och i hans öfverströmmande glädje försvann hans medfödda fruktan för döden, och i det han vände ansigtet ut mot vägen, slog han till ett skallande skratt och klappade i händerna. Hos magistern, som såg, att detta utbrott endast bemantlade en hemlig fruktan, föddes genast en tanke, som han gaf lekamlig form, när han såg den sorgklädda kvinnan stanna och lyfta händerna mot himmelen, som om hon nedkallade dess beskydd eller hämd, medan jungfrun samtidigt dolde sitt ansigte i händerna af skam och ängslan öfver zigenarens råa uppförande.

Magister Andreas reste sig nämligen upp från bänken, tog af hatten och blef stående i en vördnadsfull ställning tills liktåget hade dragit förbi.

Zigenaren blef uppbragt öfver denna tillrättavisning och frågade i förbittrad ton:

»Hvad skall den der komedien betyda?»

»Det är ingen komedi!» svarade magistern salvelsefullt. »Jag brukar alltid bedja för de döda, ty — tillade han med eftertryck — ingen vet, hvad som kommer efter döden, och den, som har undgått sitt straff i detta lifvet, kan vänta sig det i det nästa.»

Zigenaren, som verkligen fruktade för ett lif efter detta, ville icke ännu gifva efter för sin fruktan, och med ett sista försök att döfva sin ängslan skrek han efter liktåget:

»Drag till helvete, grindvaktare! Drag till helvete!»

»Tag Er till vara, Jensen», sade magistern, »de döda gå igen, om man stör deras ro!»

Och lugn som en blifvande segrare, som har angripit sin fiendes svagaste punkt, lycklig som tänkaren, hvilken efter en långvarig ansträngning har hunnit till klarhet, steg han upp, tog på sig sin strängaste katedermin och upprepade med profetisk röst sin förutsägelse, som han själf ärnade bringa till uppfyllelse:

»De döda gå igen!»

När han med raska steg gick in genom porten, hörde han efter ett ögonblicks tystnad, som visade att orden hade gjort sin verkan, ett gapskratt bakom sig, efterföljdt af en påminnelse om det begärda penninglånet, som nu löd å tusen daler. Magistern vände sig på trappan och nickade jakande.

Vid närmare öfvervägande hade magister Andreas kommit till insigt om att de medel, som han förut använt för att tillintetgöra denna råa själ, hade varit för fina, och orsaken till att han missräknat sig var att han alltför högt hade uppskattat parians mått af känslighet gent emot moralisk skam. Han hade spelat på en sträng af hederskänsla, som icke fanns eller som var för slapp för att kunna brista ens vid hårda grepp. Här, det insåg han nu, måste man gripa in med våldsammare och enklare medel, gamla kända medel, som kyrkan och särskildt de påfliga i alla tider hade förstått att begagna för att göra sinnena mjuka, nämligen ångesten för ett tillkommande lif. Här var jordmånen väl förberedd hos den vidskeplige zigenaren, och tack vare tillfälligheten med liktåget och de följande scenerna hade hela planen till proceduren gifvit sig sjelf.

Magister Andreas egde i sina gömmor ett instrument nyligen uppfunnet af jesuitpatern Athanasius Kircher för okända, men kanske icke så litet jesuitiska ändamål och kallad trollyktan eller *laterna magica*. Med tillhjälp af denna kunde man efter behag framkalla ljusbilder på väggar, på rök eller hvilken annan bakgrund som helst af någorlunda fast konsistens. Denna apparat hade han mången gång tänkt att använda till att roa zigenarens sällskap med, men till följd af en viss olust för att skänka något till en, som stal och aldrig sade tack, hade han dock låtit bli det. Nu skulle han betjena sig af den till ett

ändamål, för hvares uppnående han efter fyra månaders lidanden fann sig fullkomligt berättigad att använda hvilka medel som hälst, blott dessa medel skyddade hans egen person från undergång; ty han var nu på det klara med att hans person var af högre värde både för hans familj och för samhället än detta skadedjur, af hvilket ingen människas väl berodde, men af hvares utrotande mångas räddning var beroende.

Medan magister Andreas nu satt och målade figurer på sina glas, erfor han dock emellanåt känslan af det motbjudande i att syssla med något ohederligt. Han kände sig till mods ungefär som om han vore bödel, rackare, kåkstrykare, nattman. Och att spela med smutsiga kort, att spekulera i vidskepelse samtidigt med att han var filosof och naturforskare och hade till uppgift att kämpa mot okunnigheten, det kunde icke annat än såra hans finare känslor. Men skulle han då gå under, därför att han egde finare känslor? Skulle han nu gå och sätta sig i femtonhundra dalers skuld (så stor hade summan efter hand blifvit), som han aldrig kunde betala — alltså till råga på allt mista sin heder och bringa sin familj till tiggarslafven? Nej, han ville icke gå under; hans lust att lefva och hans tro på sin högre rätt att lefva uppreste sig mot detta förestående slafveri hos en barbar, som i dagdrifveri och dryckenskap skulle förtära hvad han, den lärde, arbetade ihop, och han måste vara rackardrängen, som drog huden öfver hufvudet

på den andre; han måste i ett bestämdt ögonblick draga ett streck öfver århundradens samlade uppfostran och sina egna inlärdade begrepp om heder och samvete; han måste offra sin själs frid, uppgifva en del af sin sjelfaktning, utan hvilken lifvet skulle bli olidligt för honom. Och dertill måste han gå och bära på en hemlighet: tanken på att ha mördat skulle kanske förfölja honom, liksom rädslan för det tillkommande förföljde den andre. Var det en svaghet hos honom, som stod i begrepp att dräpa — denna ängslan för att slå till, en svaghet i hans själs konstitution, liksom dödsfruktan var en brist hos den andre? Och egde dessa brister samma ursprung? Nej, det ville han icke erkänna; ty när han jämförde sig sjelf med zigenaren, kunde han icke annat än medgifva, att hans själs grundelement voro ändamålsenligare för det samhällstillstånd, hvori han lefde, än parians. Ty denne, vare sig han nu var kommen från Egypten eller från yttersta Östern eller endast var en botten-sats af södra Europas halfvilda folk, hade bibehållit alla de grundinstinkter, som äro fientliga mot hvarje samfundsordning, och därför att han och hans likar icke kunde arbeta, icke slå sig i ro och grundlägga stat och familj, af denna orsak vandrade de evigt omkring och ströko landen rundt på rof och tjufnad; därför blefvo de enligt folkrätten på förhand behandlade som öfverbevista tjuvar och stodo under särskilda lagar med ena foten utanför lagen. Och af detta oregelbundna

lefnadssätt, utan tanke på morgondagen och utan att grunda egendom eller nation, närdes zigenarens fruktan för det kommande. Det fanns ingenting säkert kommande för dem, som lefde blott för dagen, och derifrån härrörde hans osäkerhet, hans fruktan för människorna, af hvilka han icke kunde vänta sig något, då han ej hade något att gifva dem till återskänk, och hans rädsla för döden, som han icke hade lärt någonting om, icke ville veta någonting om och icke vågade höra någonting om.

Hvar hade nu magistrernas ängslan för att krossa en fiende sina rötter? Jo, i känslan af ett människolifs värde, i lärosatsen om förlåtelse mot fiender, besegrade eller ej, gamla dumma läror, som den ondskefulle alltid hade betjenat sig af för att dräpa den förlåtande segraren, i historier om barmhertighetens välsignelser — med utlemnande af berättelsen om den stelrusna ormens uppförande mot den barm, som värmt honom — i alla vackra lärdomar om personligt värde, sjelfaktning och om hämden, som tillkommer Gud allena. Han hade nu visserligen kastat en del af dessa gamla läror öfver bord, men i denna stund, då han skulle bringa till utöfning sina nyförvärfvade begrepp om det relativa i människovärdet, hejdade hans hand sig på halfva vägen mot fiendens hjerta, likasom hans forskande ande efter alla tviflets irrgångar hade stannat framför denna dogmen: folket är heligt och herskarne oheliga.

Han måste alltså förgås, därför att han var den civiliserade, den till högre samhällslif utväxta människan, som måste se sig drabbad af samma öde, som drabbat forntidens civiliserade folk, hvilka hade fallit för barbaren, därför att de ej kunde mörda som barbarerna, icke stjäla som barbaren, icke bedraga som barbaren. Detta var alltså frukterna af upplysning, af sedlighet, af rättsmedvetande, att den upplyste, sedlige och kunskapsrike med nödvändighet skulle falla i sjelfförsvarets stund, därför att han icke egde den erforderliga råheten!

Detta filosoferande hade fört magister Andreas långt bort från tanken på det som förestod, och han måste nu på nytt upprepa för sig sjelf allt det hån, alla de råheter, all den skändlighet han varit utsatt för, och i det han samlade allt i en enda punkt, der hans äldsta och starkaste instinkter stodo inristade, fick han en omätlig kraft genom att om och om igen säga för sig sjelf: det är en tyrann, som gör sina medmänniskor till slafvar! Dröp honom!

Medelst detta enda ord tyrann, som han genom ett djupare filosoferande ej riktigt kunde deducera, ty han insåg nogsammt att begreppen tyrann och herskare, tyrann och makthafvande, tyrann och öfverlägsen kraft mycket väl kunde sammanfalla — huru som helst, medelst detta enda ord kunde han frammana naturens väldiga hat mot förtryck, framlocka urgamla slafinstinkter, väcka till lif hos sig vildens passioner, ikläda

sig barbarens sätt att tänka och handla på. Dervid kröp han likasom ut ur sin egen personlighet, ställde sig under den lågt stående varelse, som redan hade satt foten på honom, hatade honom med den underkastades hat, inbillade sig, att den andre var herskaren och att han sjelf var folkets barn, som år ut och år in skulle slita och släpa för dagdrifvaren, gifva honom sitt blod och sin hjerna, såsom hans förfäder hade gjort, och nu reste han sig, vild och utom sig, och fattade sin påk för att dräpa fienden, krossa hans hufvud och kasta kadavret för hundarne.

Men han vände om igen, släppte påken och satte sig vid bordet.

Nej, inte på det sättet kunde det ske, ej i öppen strid kunde det göras; det var ju just olyckan! Han hade ju varit med i krig, hade skjutit på fienden och aldrig känt obehag dervid; han hade också i katedern försvarat sig med påken och slagit sönder armar och lår utan att känna någon annan smärta än den, som de slag han sjelf fick hade tillfogat honom, det var strid, det; men det här var mord . . . nåväl, men man mördar ju tyranner, därför att de icke inlåta sig i strid! Och nu måste tyrannen dö!

Det gällde då att framkalla rädsla och skräck hos den redan uppskrämde zigenaren. Och för detta syftemål var magistern på det klara med

att han måste låta den döde grindvaktarens skugga och den dödes hustru *gå igen*. Men om detta var nog, blef en annan fråga, som i tid måste besvaras. Han måste vara förberedd på allt och köra in knifven öfverallt der en blottad fläck erbjöd sig hos zigenaren, för att flå honom i bitar.

Han erinrade sig nu i det upphetsade tillstånd, hvori han befann sig, att zigenaren hade berättat om en dröm, som ofta återkom i sömnen för honom: huru han förvandlades först till en snok, derefter till en råtta och slutligen till en hund, hvarvid han alltid vaknade i stor ångest. Magistern trodde icke på drömmar, men han tillskref dem en viss ännu icke utredd betydelse, icke såsom spådomar om framtiden, utan som hågkomster, kanske från preexistenser hos förfäderna. Hvarför återkom nu ständigt denna dröm för zigenaren och fyllde honom med förfäran?

Var det hågkomster från längesedan hänsvunna tider, då hans fäder trodde på metempsykos eller själavandring efter döden i djurkroppar liksom egypterna, och hvarför ryste han i synnerhet för denna dröm? Kanske därför att grundelementet, som satte lifvet i rörelse, hade en så afgjord lagbestämd drift till att utveckla sig i högre former till högre lif, att denna föreställning om ett tillbakvändande till lägre former injagade den högsta förskräckelse hos denna människa, som fikade efter att komma sig upp.

Magistern kom ihåg, att de värsta af de drömmar, som regelbundet återkommo hos honom, handlade om att han var barn och satt i skolan. Denna föreställning om ett tillbakasteg i tid och ålder verkade så förlamande på honom, att han hela dagen efter en sådan dröm hade förlorat all själfförtröstan och oupphörligt hade liksom en känsla af att hans barn voro lika gamla som han och att han hade blifvit mindre.

På dessa något sväfvande förutsättningar, det kände han, måste han vara i stånd att bygga ett resultat, fastän han icke visste hvilket. Gent emot en så kringflackande hjerna kunde man icke gå till väga med matematisk regelrätthet. *En* enda sak hade han klart för sig, nämligen att en framställning, som kunde öfverträffa drömmen i handgriplig verklighet, skulle verka ännu mera öfverväldigande, förkrossande, kväfvande än denna, särdeles som intrycket skulle komma att ytterligare förstärkas af den ångest han i förväg hade framkallat genom liksynerna.

Alltnog, han målade sina bilder, groft och bredt på det att de lätteligen skulle uppfattas af zigenaren, och gjorde sin trollykta i ordning. För att bilderna skulle kunna verka, utan att lyktan vore synlig, måste ljusstrålen falla bakifrån åskådaren; men han måste tillika vara beredd på den möjligheten att offret vände sig om för att undersöka, hvarifrån synerna kommo; och för att icke behöfva släcka lampan eller skymma för den, satte han ihop tre rör i form

af en triangel, fyllde dem med fosfor och anbragte dem omkring lyktans ljusrör, så att det hela kunde komma att likna det allseende ögat öfver altaret i kyrkan, och zigenaren kunde välja, antingen han ville uppfatta det såsom Guds eget öga, som förbländade, eller ögat, som var inristadt i trädet ute i skogen.

Allt var redo; det felades endast det lämpliga ögonblicket till att operera. En dag hade gått, och den andra var snart till ända.

Zigenaren hade börjat dua sitt offer, hade lånat en del af hans böcker, tobak och dryckesvaror och hade hela dagen legat drickande och rökande på afträdestaket, hvarifrån han kunde hålla utkik på magisterns fönster.

Till nästa morgon hade zigenaren penningutbetalning, och därför hade han med stor nyfikenhet väntat på postbudet, som skulle bringa de utlofvade pengarna till magistern.

Som folket ej hade fått ut sin lön förra veckan, hade de allesammans gått sin väg, och man kunde i hvart ögonblick vänta utpantning. Det hvilade därför en hemsk stillhet öfver den folktomma gården, der de svultna hundarne, som nu knappast kunde röra sig, lurade på en råtta, en sparf, en tordyffel för att stilla sin hunger.

Kreaturem voro slagtade och uppätta, och endast hästarna återstodo; de stodo lutade mot

de afplockade fruktträden ute i trädgården, liksom de väntade på att falla ned i den eviga hvilan. Hönsen gingo under körsbärsträden och plockade upp kärnor, som skatorna hade spotat ut.

Allt erinrade om det sjunkande skeppet, det ramlande huset, men på stora gödselhögen stod ännu påfågeln och bredde ut sin prunkande stjert, visserligen en smula sliten och glanslös efter en sommar utan föda, men ändå fin och vacker, det enda midt i all smutsen, som ögat med välbehag kunde dröja vid.

— — — Magistern hade inbjudit zigenaren till kvällsvard för att undgå att bli inbjuden af honom, hvilket var ännu ett lidande till alla de andra; ty han måste då plåga sig med ruttent mat och rysliga dryckesvaror i snuskig servering. Men han hade äfven en annan afsigt med denna sista sammankomst; han ansåg det nämligen nödvändigt att taga offret under förberedande behandling i ett rundligt antal timmar för att göra honom mottaglig för den procedur, som skulle följa.

Iklädd sin embetsdrägt och med värja vid sidan — han uppgaf sig ha varit på besök hos presten — begaf han sig ned till lusthuset, der zigenaren väntade honom. Den ovanliga och högtidliga drägten undgick ej att göra beräknad verkan, och zigenaren lyfte af gammal vana på hatten, glömde eller vågade icke säga du, men gjorde ödmjuka krumsprång och antog sitt mest

belevade sätt. Bordet var täckt af bländande hvit drällduk, tallrikar och glas voro skinande rena, och det fanns både knif och gaffel, hvilket satte zigenaren i stor förlägenhet.

Rätterna voro få, men väl tillagade, och ett gammalt Syrakusa-vin lyste gullgult i en tarflig, invändigt förgylld silfverkanna.

Allt var anlagdt på en imponerande verkan, och magisterns allvarliga, afmätta, men höfliga uppträdande slog genast zigenaren, som snabbt insåg, att han var tvungen att uppföra sig hyggligt.

Magistern skar för och serverade sin gäst, som oupphörligt bad honom icke göra sig besvär för hans skull, ehuru världens stela sätt noggsamt visade, att det blott var af skyldighet mot sig sjelf, sin person och sin rang, som han iakttog sällskapslifvets vanor.

När de hade spisat och glasen voro islagna, tog magistern till ordet. Han började med att vidröra sådana ämnen, som kunde fångla zigenarens uppmärksamhet utan att locka honom till att tala. Han avslöjade några af djur- och växtlifvets hemligheter och utbredde sig i synnerhet om djurverldens under, hvartill zigenaren lyssnade med andakt. Men hvar gång han ville sticka fram med sina meningar, teg magistern med en uppenbar otålighet, som gaf till känna, att han väntade tills struntpratet var öfver, för att derpå fortsätta utan att besvara eller taga

hänsyn till afbrotten. Efter hand blef då också zigenaren trött och satt som tyst åhörare.

Nu hade magistern fått honom och hans uppmärksamhet fången, och han öfvergick nu till andra ämnen, kom hastigt dit han ville, på teologien och lifvets och dödens gåtor, i det han framlade filosofiska förklaringar af den mest djupsinniga art, så att zigenaren, som icke längre hade något att invända, måste anstränga sig till det yttersta för att vara uppmärksam, det svåraste för en vilde och ett barn. Han vardt blek af trötthet, och ögonen blefvo små.

Alltunder det han talade, uppmuntrade magistern oupphörligt sin gäst att dricka, icke för att få honom drucken, hvilket alls icke var hans afsigt, utan för att genom det eldande vinet upp-tända hans fantasi till verksamhetslust.

Zigenaren såg ut som om han var nära att falla i vanmakt och reste sig då och då för att slippa se in i dessa två brinnande ögon, som bedöfvade honom, som stucko i hans hjerna och höllo honom som i ett skrufstäd. Men magistern tog genast tag i honom på nytt, och när zigenaren skulle till att säga något, miste han i samma ögonblick lusten dertill, ty för hvar gång tittade magistern tankspridd åt sidan eller böjde ned hufvudet. Detta fortsattes i tre timmar, tills zigenaren slutligen med våld ville rycka sig lös och afbröt samtalet med att be om lof att få sjunga.

Magistern sade, att det skulle vara honom

ett nöje, men under sången afsvalkade han sångarens lust att fortsätta genom det liflösa, frånvarande i sitt ansigtsuttryck, så att visan afbröts vid andra versen.

Nu hade mörkret inträdt och lyktorna blifvit tända. Det var en mulen afton, och en svag blåst susade genom dammens säf.

Zigenarens hjerna glödde af ansträngning och vin, af masstals fantasier, som ville fram, men icke mäktade det. Han hade mottagit så många tankefrön, som sprängde hans hjernbark liksom mistelparasiten spränger moderträdet bark; der hade inkastats så mycket jäsningsämne, som exploderade i hvarje minut. Han hade fått hela teo- och kosmogonien föredragen för sig, alla de högsta frågor hade susat förbi honom och i förbifarten väckt hans nyfikenhet, hans lust att göra tusen frågor, hade vänt upp och ned på hans gamla föreställningar, hade kullkastat hela hans förråd af färdiga meningar om lif och död, tillvaro och föruttillvaro, men hade framförallt bragt oordning och förvirring i detta arma hufvud, som visserligen producerade, men producerade slösad af brist på vetenskapligt material.

När magistern efter fem timmars förlopp alltså ansåg honom vara tillräckligt mjuk, hans hjerna tillräckligt preparerad för att följa hvarje befallning af besvärjaren, släppte han honom äntligen och lät honom på egen hand explodera. Men med sin starkare ande och vilja ledde han hans tankars gång, och nu, när natten hade

sänkt sig, när mörkret låg tätt och vinden hemlighetsfullt susade, tog han i med att berätta spökhistorier. Berättade om hvita fruar, om gengångare, om vålnader, tills zigenaren satt alldeles uppskakad och väntade på det ögonblick, då han kunde få lof att berätta om de syner *han* haft.

Han fick lof till att tala, och magistern upphetsade hans inbillningskraft genom att följa honom med den mest spända uppmärksamhet, i det han fixerade sitt offer, erbjöd honom den mest mottagliga resonansbotten, lockade med uppmuntrande ord till att fortsätta och narrade honom ut på det uppdyktades farliga område genom att låtsas tro på alltsammans, öfverdref sin lättrogenhet och hycklade det största deltagande.

Zigenaren gaf nu luft åt hela sin öfverfyllda fantasi och hetsade upp sig till den grad, att han gång efter annan tittade in mellan buskarna, rädd för att få se något, och för att känna sig lugnare igen sneglade han åt magisterns värja.

Magister Andreas svarade med att berätta de rysansvärdaste historier han kunde minnas, och när zigenaren till slut befann sig i det högsta stadium af extas, reste magistern sig, bad om ursäkt för att han bröt laget och sade god natt.

»Jag tror rent af att jag blir mörkrädd», försökte zigenaren att skämta.

»Ja, jag för min del skulle helst sofva ute i natt», svarade magistern, utan att egentligen veta hvad han menade dermed.

»Ute?»

»Ja, ty der spökar det åtminstone inte, om man tänder upp eld.»

Hvarför han sade detta om eld, kunde han efteråt icke förklara för sig sjelf, men det måtte ha föresväfvat honom en eller annan reminiscens om negrer, som sofva vid tända bål för att skrämman bort vilda djur.

När han hade lockat bort zigenaren från lusthuset, kallade han på pigan, bad henne tända ljus i tornrummet, men gick sjelf oförmärkt tillbaka till lusthuset och tog fram sin trollykta ur en korg.

Derpå tände han en pipa tobak, utan att egentligen veta hvad som nu skulle inträffa eller huru han skulle operera. Sjelf var han dödligt trött, och nästa dags utbetalning stod för honom som slutet på hans lif, på alla hans förhoppningar.

Under tiden dukade pigan, som hade kommit tillbaka, af bordet, bar upp tallrikar och fat, och när hon hade slutat, frågade hon, om magistern sjelf tänkte släcka lyktorna.

Derigenom kom han att tänka på att han satt i ljus, under det han behöfde mörker.

Han svarade därför ja, och när pigan hade gått, släckte han.

Den sakta blåsten svepte öfver fälten, släpande med sig en tät, fuktig dimma, som stannade öfver skogen, förtätades genom motståndet — och — magistern sprang plötsligt upp, ty

han såg att det lyste i dimman bort åt ängen till, och han förstod, att zigenaren hade antändt ett torfbål. Med lykta och elden smög han sig till ett tomt vagnslider, hvarifrån han hade fullständig utsigt öfver ängen utan att sjelf kunna ses.

Der ute såg han zigenaren ligga vid sin rykande eld. Han var insvept i ett ylletäcke, som hade varit hvitt, men nu i halfmörkret endast kunde skimras som någonting ljusst, och han låg med ryggen mot vagnslidret. På andra sidan af elden stod den rökbemängda dimman tät mot skogsbrynet och bildade en så bra vägg som magistern någonsin kunde önska sig.

Han tände lyktan och — i nästa ögonblick syntes en svartklädd kvinnoskepnad med hvit slöja midt inne i torfröken.

Zigenaren tycktes ännu icke märka något, men då figuren vid nästa luftdrag rörde sig, sprang han upp och stirrade in i elden.

För att icke ge honom tid att nogare undersöka bilden, lät magistern skepnaden ömsevis försvinna ur röken och komma igen; och alltefter som han sköt ut och in sitt glas i lyktan, rörde zigenaren sig, sprang upp och föll ned.

Det var som om magistern hade honom på ett snöre och satte honom i rörelse med en tryckning af sitt finger.

När han nu hade fångat zigenarns uppmärksamhet, kastade han grindvaktarens jätteskepnad ut på töckenväggen.

Det var en fasaväckande syn att skåda denna

jättebild af en död i liksvepning och med upplyftad hand likasom komma ut ur skogen och närma sig, hög som ett bokträd — det gjorde till och med på magistern ett högeligen hemskt intryck. Genom att skrufva på linsen lät han bilden komma närmare och närmare, och nu hörde han zigenaren sakta tjuta, ett oafbrutet enformigt tjut som från en vansinnig, och han såg honom draga täcket öfver hufvudet, resa sig upp, dansa som en björn, falla ned i gräset och resa sig igen, tills han förblef stående liksom fastnaglad i stelkramp, alljämt sakta tjutande.

Nu försvann grindvaktaren, och dramats första akt var slut.

Men zigenaren förblef stående som en bildstod och rörde icke en muskel, då ur torfröken kröp fram en snok, alldeles som lefvande, med de gula öronen och den spetsiga klufna tungan.

Bilden stod der så skarp och så korrekt i färgen, att zigenaren ej kunde undgå att se den.

Och han såg den. Och alltefter som den rörde sig i naturliga bukter efter rökens böljande oro, började offrets stelkramp att upplösa sig, och hans kropp rörde sig, först i takt med ormens rörelser, men till slut började han vrida skuldrorna och ryggen som en simmande människa, hvilken buktar sig fram i vattnet.

När magistern tyckte, att han fått nog, och fruktade att tröttheten skulle väcka honom ur förtrollningen, sköt han in ett nytt glas i lyktan

och lät snokens förvandling till en råtta försiggå på rökens mest iögonenfallande fläck.

Zigenaren segnade sakta ned på marken, drog in benen under sig, och med ett pipande ljud stack han ned näsan i alla de mullvadshål han kunde komma åt, dock icke utan att då och då titta upp efter bilden inne i röken, som tycktes hålla honom fången som i ett osynligt band.

Nu var zigenarens hjerna satt i den rätta rörelsen, och den väg, som den vidare skulle gå, var i förväg så tydligt angifven, att offret, redan innan nästa bild kom fram, hade rest sig högt på alla fyra, dock alltjämt behållande det hvita täcket omkring sig, och då hundens skepnad dök fram i röken, var han genast redo att sätta i med ett förfärligt skällande, som hade han bara väntat på detta. Nu hördes ett gräsligt larm från husets baktrappa, och åtta gånger smällde bakdörren upp och igen, medan de åtta utsvultna hundarne störtade ut för att falla öfver den närgångna främmande hunden.

I samma ögonblick förutsåg magistern, hvad slutet skulle bli, och för att påskynda det riktade han lyktan nedåt, så att hundbilden föll rakt på det hvita täcket.

Kopplet kunde icke taga miste, och i raseri lågo alla åtta i en tjutande hög ofvanpå sin ihjälbitne herre.

Paria var död, och ariern hade segrat; segrat tack vare sitt vetande och sin andliga öfverläghenhet öfver den lägre rasen. Men det kunde lätt ha händt att han sjelf blifvit på platsen, om han icke egt styrka att begå förbrytelsen.

Nu när fienden låg slagen, kunde han se försonligt på honom; och när han satt i universitetets boksal och läste den vise Manus lagar*), begrep han det hat, som han varit föremål för, hela denna kedja af skändligheter från en meniska, som han endast hade gjort godt, och som han hade räckt handen, men som öfvermodigt slog honom till jorden och skrattade på hans bekostnad; han förstod nu denna kärlek till smuts och förbrytelser, detta tycke för all slags förruttnelse och denna sympati för orena djur.

Sålunda skref den vise Manu i syfte att genom förnedring skapa en ras af förnedrade, som borde ligga underst såsom värmande och närande gödsel, för att arias adelstam skulle kunna skjuta upp och sätta blom hvart hundra år liksom aloën:

Tschandala, frukten af äktenskapsbrott, blodskam och förbrytelser, må äta endast hvitlök och lök med förruttnelsens smak, och ingen må bringa honom spanmål och frukter, eller vatten och eld.

*) Manus lagbok, den mest bekanta af de klasiska indiska lagsamlingarna. I Manus lagbok, 10:de boken, vers 51 o. följ., finnas bestämmelser om huru Tschandala, den lägsta indiska kasten, skulle behandlas.

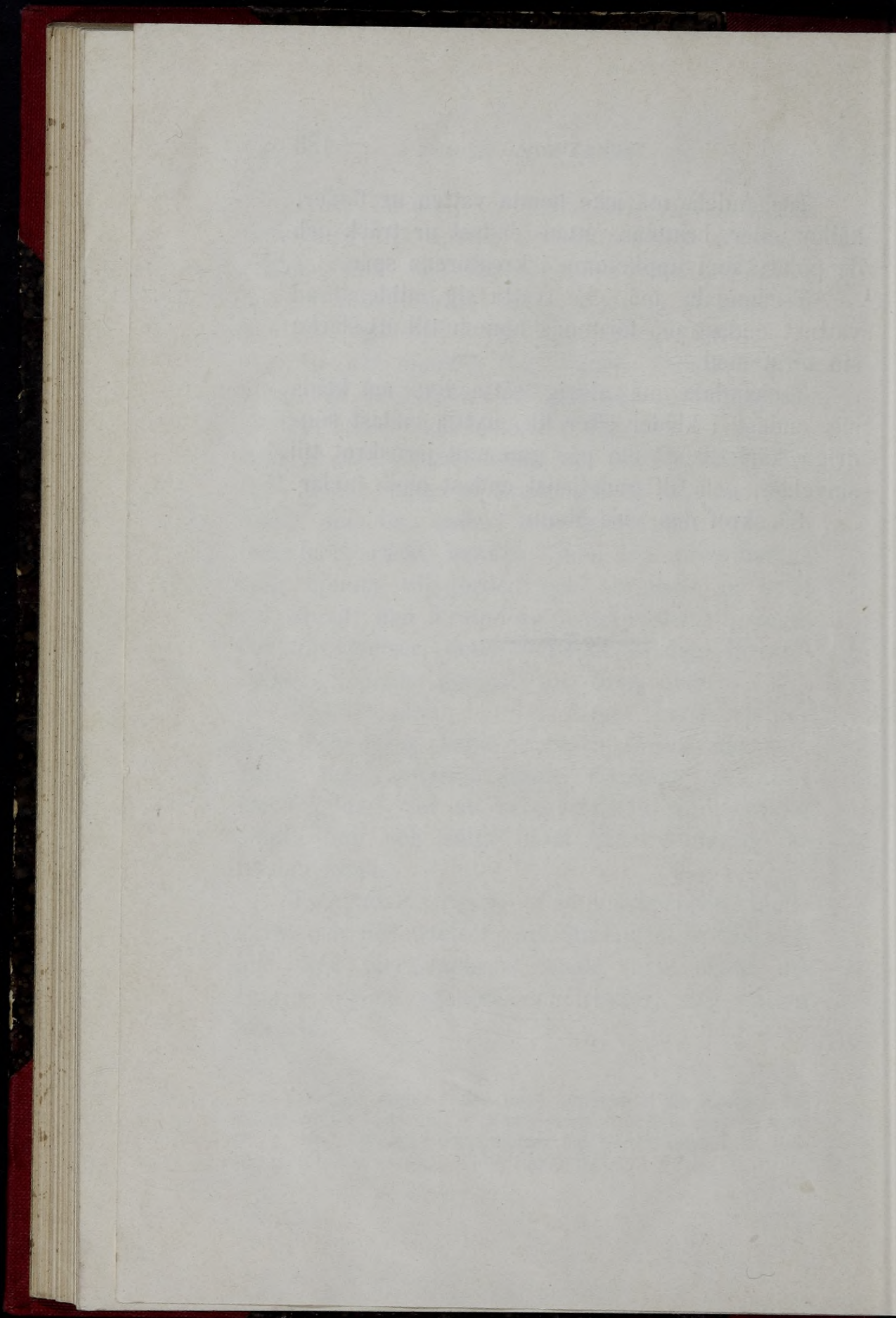
Tschandala må icke hemta vatten ur floder, källor eller brunnar, utan endast ur träsk och de pölar, som uppkomma i kreaturens spår.

Tschandala må icke tvätta sig, alldenstund vattnet endast må förunnas honom till att släcka sin törst med.

Tschandala må aldrig sätta bo; må kläda sig endast i kläder efter lik, nyttja endast söndriga kärl till att äta på, gammalt jernskrot till smycken, och till gudstjenst endast onda andar.

Så skref den vise Manu.

På

C. & E. Gernandts Förlags-Aktiebolag

har utkommit och finnes i hvarje bokhandel

Godtköps- och praktupplaga

af

NYA TESTAMENTET

Text enligt **normalupplagan** af den år 1883 af
Konungen fastställda nya öfversättningen.

16 häften med perm 12 kr. 80 öre.

inbundet » guldsnitt 17 kr.

» » rödsnitt 15 kr. 50 öre.

ÆSOPISKA FABLER

Andra upplagan.

Stor oktav i färgtryck.

Bästa och billigaste barnbok.

Pris kartonerad kr. 1:50.

ISMAËL

Svensk originalberättelse af Amalia Fahlstedt.

Pris kr. 1:75.

MÖRKER

af Rudyard Kipling. Pris kr. 3:50.

— *Qvädets om Skide* —

af A. U. Bååth. Pris 2 kr.

På
C. & E. Gernandts Förlags-Aktiebolag

har utkommit och finnes i hvarje bokhandel

ERIK GRANE

Andra upplagan.

Uppsalaroman af Gustaf af Geijerstam.

Pris 3 kr.

GERHARD GRIM

Dramatisk dikt af Tor Hedberg.

Pris 3 kr.

STEG I SNÖN

Andra upplagan.

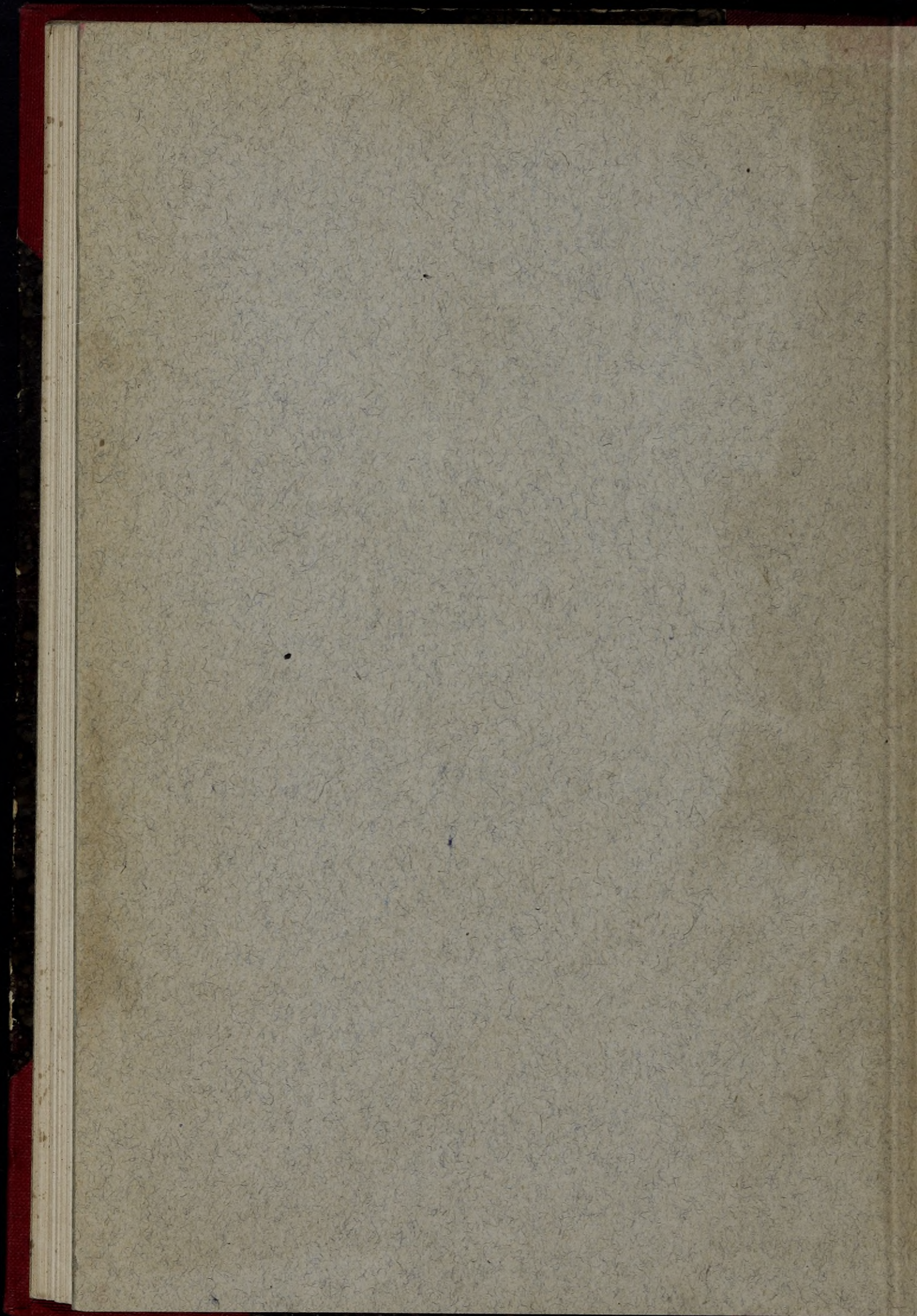
Af H. M. Nordling. Pris kr. 1:50.

På Kyrkobacke och i Gillestuga

af Thure S. Pris 2 kr.

Miniaturmålare

af C. M. Carlander. Pris 2 kr.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

401004487